

GTU Library

3 2400 00537 9569

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500
All items are subject to recall.

Digitized by the Internet Archive
in 2023 with funding from
Kahle/Austin Foundation

<https://archive.org/details/mahzoryannailitu0000yann>

מחוזר יני

כפי מה שנמצא ממנה בנזיה אשר בנסיבות
בհוספת פיווטי יני האחים

עם

הערות והנהות וטבוא אנגלי

סאת

ישראל דאווידזון

ועם הערות נוספות

סאות

לוי נינצברג

נויארכ

בהוצאת בית מדרש הרבנים אשר באומעריקא

תרע"ט

ה ת ב נ

עמור

ראש דבר.

שריד א :	קרובה לסדר איש או אשה קדמאות	1
שריד ב :	קרובה לסדר וידבר דזאת תהוה	6
שריד ג :	קרובה לסדר וידבר دونתני נגע	11
שריד ד :	קרובה לסדר וידבר איש איש כי יהיה	13
שריד ה :	קרובה לסדר ואשה כי יזוב	19
שריד ז :	קרובה לסדר ויאמר ראמר אל הכהנים	23
שריד ז :	קרובה לסדר וידבר דאשר יקרייב	26
שריד ח :	שבעתא לראש השנה	30
קרובה לשבת הנדול	32	
שבעתא לפסח	41	
רשות לסדר	44	
הערות נוספות	46	
החלק האנגלי	xlix-i	

החלק העברי של הספר זהה בסדר על ידי מסדר האותיות משה אלפירוביץ

ראש דבר

אוצר הנזיה אשר במצרים, שנתנה על ידי ר' שכתר זיל וזה יותר מעשרים שנה והוא על ידו אל עקר-הספרים אשר לבית-מדרש-המודיעים בקנאנאי, הוא מקור לא אכוב לדברי ימינו, שמננו ישאבו חכמי ישראל שנים רוכת. כל העוסקים במקצע והיודעים כי אחד כל החקירות הרבות, שכבר דלה דלו ממן כותבי דברי רוחם, עוד יעברו עז ועדנים טרם ייבש המעיין הנבע הזה. עד כמה נרול ערך האוצר זה, ומה רב החזן הצורך לנו בתרם גנלה כל מצפונו נוכל לשער על פי כמותו בלבד. בהיותי בקנאנאי לפני שנים אחדות מצאתי שם יותר ממאה וארכבים תיבות, כל תיבה ותיבה מכילה יותר ממאה שרידים, יותר ממאה ושמים כרכבים, כל כרך בן שלשים קטעים ויותר. וחוץ מלאה נמצאו שם אלף ושבע מאות וארכבים ואחד דפים בודדים, מסונים במסנות עץ תחת לוחות של זכוכית כדי לשמרם מrukון. ועתה אם נזכיר כי כמו הספרים החשובים שצאו לאור ע"י כתבי ר' הנזיה נסדו רק על דפים אחדים, הרשות לנו להחליט, כי כמה וכמה סגולות יקרות עדין עומדות להנלות. ואין כל ספק שאם היו חכמי ישראל מצוים אצל אוצר כלום זה לא היה יומם כל הדוש בכיתת מדרשם. לכל מקצע ומڪצע בחכמת ישראל: כתבי הקודש והתלמוד, המדרשים ותשובות האנונים, המסורה וחכמת הלשון, דבריו הימים והמספרות היפה, כלם צוא תועלת נרולן מן כתבי-יד הקדומים האלה. אחד המקצועות החשובים, שהנזיה עתידה להפיץ עלי או ר' חדש, הוא תולדות הפיזים בימי הבינים. לא לבד שעל ידיו נגלו לנו פיטנים רבים בלתי נודעים עד כה, אלא שגם הפיטנים הנගלים וידועים לנו מכבר נראים לנו לאורה בפנים יותר בולטות יותר מהוירות. ספק לדרכי אלה ימצא הקורא במה שנתהresh בזה על אורות יני, אחד מן הפיטנים היותר קדומים.

מחקריםיהם של צוֹנָץ, שַׁיר, שְׁדֵל, הרכבי ואחרים כבר באו חכמי ישראל לכל דעה אחת, כי יני, רבו של רב אלעזר הקלייר, חי בארץ ישראל במחצית השנייה של המאה השביעית לסה"ג. צוֹנָץ היה הראשון שהודיע לנו, כי יני הוא בעל הפוטו "או רוכ נסימ הפלאת בלילח"¹. הפוטו הזה נודע בכל תפוצות ישראל מפני נשנה מר בהנדסה של פסק; ואמנם הוא רק המשך מן הפוטו "אונִי פטְרִי רְחַמְתִים" שאינו נודע כל כך, מפני שנמצא רק במחוזו

¹ רכם של הדברים בהוקרמה זו לקוים מטמורו "פליטת שרים עתיקים" שנדרפס בהתרן שנה ד' נליון כ"ב.

² פה אני נותן רק תמציתן של החקירות בעניין זה, ובתוכו האנגלי דברתי בארכיות, וציוני המקורות.

לפנינו הם פליטה מ מחוזר יני, שהשתמש בו ענן הקראוי ושהיה לפני עני רגמיה. כשהניעין הדיטב בפיוטים האלה נמצא כי נתחברו על סדרי התורה לפי חלוקתם של בני מערכה שהשלמו את קריאת התורה בשלוש שנים, והוא ממש מה שאמר רגמיה כי יני פית קרובות לכל סדר וסדר של כל השנה. נס תנים מעיד על מדורם, כי בפיוטים האלה לא הסתפק בתהלות ותשבחות לבך כי אם הוביל בתוכם כל ההלכות השיכות לסדר אשר הוא עומד בו, ולא יפלא עוד כי השתמש ענן במחוזר זה לעניינה הלהבה. מן הקרובות אשר לפנינו נראה כי המחזור היה בعينו מדרש פיזוט על כל התורה, ומזה יצא לנו נ"כ סעד לדבריו בעל העורך שהמלחה „קרובי“ הוא שם נודף לדרשן ו„קרובה“ הוא שם נודף לדרשנה. שעה לשער מתי החלו להשתמש בשם „קרובות“, לפירות שנכתבו בשיל חורת הש"ץ בתקופת התפללה, אבל לפי ידיעתנו עתה היה יני הראשון בין הפייטנים שנתן צורה מוגבלת לקרובות. אם הוא היה הממציא של התמונה הזאת או לא, הוא דבר שאי אפשר עדין להחליט. ואולי ימים יודיעו.

מן קורות חייו של יני לא נודע לנו מאומה, ואפלו שם אביו נעלם מעתניו. כמו כן לא נודע לנו הרכה מפעלו והשפעתו על בני דורו. אולם רגמיה מעיד עליו שהיה חכם נדול, ופיוטו נ"כ מעידים על נדל תורהו.

נסוף על פיוטיו יני שנמצאו בנזיה נתתי מה מקום נס לשאר פיוטיו שכבר נדפסו, כדי שייהיו כלם לאחדים בידי הקורא, ונום עליהם הוספה הערות ועשיתם במ תקונים, ובאחרונה נתתי פיות אחד למחבר כלתי נודע, מפני שנמצא בין פיוטיו יני ויש בו דבריהם המפיצים אור על תוכנות הקרובות בכלל.

עור יש לי להעיר שהנחתית את ה„כתיב“ של הקטעים האלה ממש כמו שהוא בכ"י, ולא שנית מטבח שטבע לו הספר הקדמון הזה, שהשתמש באמות הקריאה תחת תנאים אפילו במקומות שהוא ננד חקי הנקד המקובלים אצלנו. ואף כי צדק ש"ל אמרו כי „פיוטים בלבד נקוד הם כפנרים מתים“, ככל ואצת חרדי מפתח „נשمت הנקד“ בפיוטים האלה, והנחתים בלתי מנוקדים כמו שהם בכ"י, מפני שאי אפשר להשתמש באמות הקריאה ובתנאים יחר מבלי לבלב את עין הקורא, ומפני שרוב השירם נלקו בחסר עד כי בכמה מקומות הופיע מרווחה על העומד.

ובתרם אצא מאת פני הקורא אני רואה חובה לעצמי להכיע תזרתי לידי פרופיסר לוי נינצבורג שהוואיל בטובו להוסיף הערות על הערות, ובכמה

¹ עיין במכוא האנגלי, העירה 34.

² שנייה נפלה בדברי המתנים ספרו של נרעץ באמבו כי ינא שם על פיוטיו „כבכל האלפא ביתא בראשי החורים ושם ואביו בסופי החرزים“ (רבבי ימי ישראל חיין 167 טע, ח"ה, הוזאה ר' 165).

³ אגרות ש"ל עט' 1276.

לאשכנזים אשר בנוילות איטליה ובסודר של'ה. עוד ידענו כי יני היה הראשון בין הפיטנים שהחתם את שמו בראשי הכתבים, והראשון שהשתמש בחוזרים בעלי הברות שות. מהקירותו של הרכבי נודע לנו נ'ב, כי הקראיabo יוסף יעקב אלקורטאנין, בן רודו של ר' סעדיה נאוון, מביא בספרו הערבי כתאב אלאנואר (ספר המאורות) פיות יני בשני מקומות, ומשם «נראה כי כבר בימי ענן נתפשטו פיות יני באומה והוא מקובלם גם בבל, אף כי נתחכשו בארץ ישראל, ונען סמרק עליהם בשני דיןום». נם אני מצאתי בקטע אחד ראשיתם של ארבעה פיותם בלתי נודעים עד כה, לקוחים ממחוזר יני, כמו שמצוח מן המלים הבאות אחריהם: «וב' במחוזר יני». ארבעה המקומות האלה יוכחו למדרי כי נמצאה לפנים אספת פיותם בשם «מחוזר יני». אבל עד כה לא היה איש אנתנו יודע כלום על דבר תכונתו של המוחוזר הזה, כמוותו או איזותו. ואף על פי שבעל «שבלי הלקט» מודיעינו בשם הרוג'ה כי יני, «פייט קרובות לכל סדר וסדר של כל השנה», אין במלים האחרות האלה דרי באור להראות לנו את טיבן של הקróבות האלה. והנה נם בפעם הזאת באה הנגינה לעזרתנו, כי זה עתה נפל בנורלי למצא חלך נכבד מן «מחוזר יני» עצמן.

הדבר נתגלו ונבא בדרך זו: לפני עשרים שנה, כשהזחאו בתבי-יד הנגינה לנטברニア, נמצאו בינויהם פלימפסטים אחדים של גנויל', שרידים מספרים כתובים יוונית, וביניהם פליטה מרונומו של עקלם, חלק מ„הקספלה“ של אוריוני וחלק מן „ברית החדשה“. אחרי מאות שנים באשר נשכח השפה היונית מפני ההורי מצידים וייחיו הספרים האלה להם לכליא אין חוץ בו, מחקו את כתבי היוני מעל הגנוילים וישתמשו בהם לצרכיהם הם. הפלימפסטים שנאו דנין עליהם עדין אפשר להכיר את הכתב היוני מתוכם ורכם יכול חלקיים מן תלמוד ירושלמי, ומעוטם מדרשים ופoitim. בתבי-יד אלה מסר רש' שבטר ליר' שנים מידיידי מחייב אמות העולם מתחשי קנטברניה, מר בורקיט ומר טילאר, ושני אלה הוציאו לאור את הכתב היוני בשידורים, ואל הכתב העברי שעלה נבו לא שמו לב. והנה הטיבו אשר עשו המוליכים בהוסיפם העתקות פוטונראפיות של כתבי היד, למען יוכל כל איש לראות את כתבי היד עין בעין.

בשבאו הספרים האלה לידי שטתי מעני בפיוטים הנמצאים בהם ואראה שמו של יני יוצא מראשי הכתבים ארבעה מקומות. ואחריו עיון נוכחותי, כי כל הפיוטים האלה הם לימי הירען, רבו של ר' אלעוז הקלוי, והשרידים אשר

¹ לקוראים העברים אולי יהיה לטorder להניד, כי פלימפסט הוא גנויל או ניר, שנכתב עליו כתוב מאוחר על נבי כתוב מוקדם ש衲תק, ובכל זאת אפשר לפעמים להכיר את הכתב המוקדם מתחת למאוחר.

² אוריון הוא אחד מאבות הכנסייה הנוצרית, שי' בשנות המאה השלישית, והוא עבר את התנ"ך בששה עמורות מקבילים. בעמוד הריאISON העתיק את הנוף העברי של התנ"ך, בעודו העתיק את התנ"ך העברי באותיות יוונית, ובארבעת העמוריות האחרים העתיק תרגומים יוונים — של עקלם, סטומcum, ערנום השבעים ותרנום תיאודוטין, וספרו והנודע בשם „הקספלה“.

שריד א'

BURKEIT, FACSIMILE VII

[קרובה לסדרה: איש או אשה קדמאות] (ויקרא יג' כ"ט) א)

טו

ויא

- 1 אם יכה כם בהרת. ותבחק כם ממאורת.
לכל נוף אם פושה ובכערותל. טומאותו לקץן עוברת¹:
2 אם ימק עוז בשרם². יבינו כי מאין הוא סחורהר³.
נאה) לחיים ויהי יוסורם. אם לא יקוץו במוסרט⁴:
3 אם יסופחו בשאת לבנה. עזה וכשלג מלובנה.
עודו) כסוד⁵ היכל אם דומה. ייסגר עד ידע מה⁶:

¹ העותקות הפורטונראפיות מן שרידי המחוור שבസפריו של ברוקיט אינן מסומות בספרים, ולפי שסדר השירדים עפ"י תכנים היווני משונה מסדרם עפ"י תכנים הפיוטי ע"כ הנהנו נתון בהא ספרנים שיוכלו הקורא למצאו על פיהם דבר על מקומו. שריד א' של המחוור מבזא בפורטונראפה הששת של ברוקיט (ברוקיט VII) שריד ב' בפורטונ' החמשית (ברוקיט V), שריד נ' בפורטונ' הראשונה (ברוקיט I), שריד ד' מתחילה הצעירה של ברוקיט (ברוקיט II) ומישך בפורטונ' הראשונה של טילאר (טילאר I). שריד ח' נמצוא בפורטונ' השנייה של טילאר (טילאר II) ושריד ז' בפורטונראפה השלישית של ברוקיט (ברוקיט III).

² עי' במכוא האנגלי הע' מ"ב.

³ כלי ספק הוא סימן הדרך של הכהן.

⁴ הספרים הרומיים מצינים חלקי הקרובה. עי' במכוא האנגלי סעיף ח' שהראייתי שם שכבל קרובה וקרובה מתחלקת לתשע חלקים.

⁵ עי' ויקרא יג' י"ב—י"ג.

⁶ וכוריה י"ד, י"ב.

⁷ כלומר; אם יקחו מופר אווי יהיו יוסורם שיבכו לפוכם להם.

⁸ צ"ל: כמי, זו"ל המשנה גנעים פ"א ט"א: טראות גנעים שנים שהם ארבעה. בהרת עזה כשלג, שנייה לה כסדר היכל; השאת כקרום ביצה, שנייה לה עצמר לבן⁷.

⁹ ויל הספרא פרשת גנעים, פרשתא ב': "אין לי אלא בהרת לבנה, מנין לרבות את השאת תיל למטען שתת לבנה וכו'" (הוצאת ראה", ס"א).

מקומות שהנחתתי אני自己 פירוש הצליה הוא בקיומו הנדרלה להפיץ עליהם או. ולהערות האלה שמתי מדור בפני עצמו בסוף הספר וציינתי אותם באותיות האיב בוגוף הפיזיטים.

ניויאריך, כ"ה לחרש סיון, שנה **ו' כל מהדריה נטולות ונגנות,**
ואין שייר רק התורה והזאת לפ"ק.

ישראל ביר דוד זאב זיל דאוויזאן

כ) מירר מותקי ממצוות מלמדותינו	12
כ) נקם נטף ניאץ גועטנו	
כ) סורה שחיה שנא שיכל	
כ) עיווית עיוול ענה עוזות	13
כ) פץ פיו בלבנות פשע	
כ) צדר צרה צער צימדוויז	
כ) קייחת קילקל קילקל קודשיט	14
כ) רמות רמו רעות רזומן	
כ) שחד שחידי שינה שם	
כ) תהה תיעתוע תמיימי תום	15
	VIII
עד ישמע עד יתבעי שובה משׁוֹ[ב]ה	16
עד יקרב עד ירחיק קרבי וליכו	רעות רוח
עד יפלע ע' יצמיז פילול ותחן	17 צדק ושלום ע' יעלים סיכלות מעט
ע' יסיר ע' ינקה מרת נפשו	[ע] נין רע
ע' ימתיק ע' ילאד כופר ופדיונו	18 נפש גענה [לב ה] ותל
ע' יכין ע' ידע טוב ורע	19 יד ידי [חדר] בطن
ע' יטעם כא' ע' יחשפ זדון ושגנה	20 וועל מכתה ע' יודה הדודיה לחלקויבן
ע' יזהר ע' יראג נבותת נבהה	[ע] יהחרה [דר] כיון ע' יבן [אמונת אומן]
ע' יאפאן	21 בעoon ביצ' [ע] [ע] [י] בון
	VIIIa
כ) אתה מוחץ ורופא מ[ו]ריד שאול ומעלה] מימות ומחיה מ...	22 ולקייח יוריע וער בעוונן]

1 נ"ל שהוא פירושו של המאמר: "הנכנים בתחום שאיןו שלו" שנזכר בהערה שלפני זו.

² ראוי להעיר כי הפoitות הוה נסיך לעמת הפoitות שקדמו כן בתומנותו וכן בחכונו, לעמת שהפoitות שקדמו נסיך עפ"י הא"ב הפoitות הוה נסיך עפ"י התש"ך, ולעמת שהפoitות הקודם הולך וחושב העבריות שבשלבי הנגעים באים על האדם הפoitות הוה הולך וחושב המעלים מזוכים شبשלים יתפאה האדם, וכדר העניינים בפיות השני הוא הפסך סדר העניינים בפיות הקודם לו, ולפי זה מבガלים החരויים בשני הפoitות זה לעמת זאת עד שהענין הנמען באות תיו' בפיות השני הוא לעמת הענין שבאות תיו' בפיות הבראשויו וכן הלאה.

² אין יד היה זה ברבו של האנתרופולוג לברון ר' פרתת ה', במקומות אלה.

- 4 אם יפרחו) בם נושנית. ולא פשתה והוא געשנת².
- 5 צחצחה³ כקָרְוִם בַּיְצָה וְצָמֵר אֶסְמָנָה שְׁבַתָּה. טומאת חומרו בו יוישבתה:
- 5 אם יקיפם ראש ותלהה⁴. ווישפלו ראש מהלה⁵ (ח).
- 6 רטיה ישיבו לנחלתה⁶. לחייו הם ולשוב אל נחלתה⁷:
- 6 אם ישוך בם שבט מוסר. וירוטפש בהם בשעה⁸:
- תורת אמת מרפא לכלبشر. לבך לרופא לכלبشر(ט):

ז' VII	ובכן זואיש או אשה ⁹
8	כלי ¹⁰) אמר אין אמונה אומני
כ' [ג'] [ב'] רית בער בליטו	כ' ב' נס נרונט נאה נובחו
9	כ' דילני ¹¹) דת דיבר דופי
10	כ' הניד הירחר החל הפקפדי ¹²)
11	כ' זהוסיפ' וגרען וריבכה זמייטי ¹³)
11	כ' זומס זותאי ¹⁴) זוזן זולות
11	כ' הרש השבונות חייצי חלקות
11	כ' טס טפפ' טפל טורה
11	כ' יען ויהירות ריות יקוש
11	כ' בעס כפר ברה בושל
11	כ' לימד לשונו ליצת ליזות

¹ ז' קרא י"ג, י"א.

² כלומר, מתחוקת, תרגום של יען בהותו (תהלים נ"ב, ט'): "עשין במתוניה".

³ מלשון צחצחו זיבנה (ביבא קמא, כ"ה).

⁴ עי' ז' קרא י"ג, י"ג—י"א.

⁵ איכה ג', ה'.

⁶ צ"ל מתלהה, או אולי צ"ל ווישפלו ראשם הלאה.

⁷ מלשון ביום נחלתה (ישעה י"ג, י"א).

⁸ כלומר, אם יגענו בלבכם או יהו הנעים, שבאו עליהם, לטובתם וירושבו אל המהנה.

⁹ ז' קרא י"ג, כ"ט.

¹⁰ היפות הווע נספה על ההנחה שיש עכירות שבעובילו הנגעם כאים על האדם עי' תנחותם. בכווער מצועע י' ושם נסמן) ואם נספור ונמנא כל העניינים הנוגאים במקורות האלה נמצאו כי מספרם עולה לי"ג, והם לשון הרע, שפיכות דמים, שבועות שוא, נלי עריות, נסות הרוח, נול [ג"א: הנול את הרבים, ועוד נ"א: הנול את שאינו שלו]. צרות העי, עכורה זורה, חלול השם, ברכת השם, נוכחות, המעד עדות שקר, הדין הטקלל את הרוי, הגכם בתהום שאינו שלו, החושב מהשבות של שקר, המשלח מדנים בין אחיהם, מנאי ברכבי תורה. אטנס הפיטן שלנו לא אספס כלם אל תוך פיזטו ולעמתה זה הוסיף משלו כמו לאו דלא תקום ולא תטטר (עי' חרוו י"ב).

- 38 פחתת פיחתנו ובקנו ובוקקנו וכבוקח בזוקטן
צוערנו [זרעדרנו] .....
- 39 קרב קיציט ומלאו ימינו לטהר ניגעינו
רחום כאשר .....
- 40 שוביינו ונקיינו שוביינו זוכינו מטינוף תהוק נוטקית
תמור בדד ישבנו בטה .....
- 41 מצרות דלינו ומבר העלינו וממצוקות הצלינו ומצרעות פרינו תרפאנו ..
- 42 רופא אומנה) ומרפא חים תעשת אומך ותיקרא ואענך

להיות

---

¹ מלשון חז"ל בר פחתי (שבת נ').

23	ובודק מנהה וצורך רודה בעם טובים ורואה על כל .....
24	נאמן שטמך בקדש כ'כ' 24VIII הנchter בקדש כ'כ' .....
25	וקרא .....
26	שם ז' יאמרו ק'ק' .....
27	טובה ק' עד לא יתרה רונזו יקרים רחמי' ק' עד לא .....
28	רעה .....
29	לעטתם .....
30	מ' יי' חלקנו נינע' שיכל מרודות שכלים לרדות ט'י' .....
31	יראו ום .....
32	אחד .....
33	פעמים .....
34	או .....
35	ארבע מלכיות נידמו לארכעת נינע' דימונוט' .....
36	בכל במשאותינו מטילה לה [שאת] ² .....
37	ג' נזעה ונפלה ושקעה כט' שק[ערחות] .....
38	דרקה מד'י ונספה ³ עדי .....
39	הריך אגני פנינו ירוקות כיו' .....
40	קר .....
41	וחטם פי' .....
42	וזחת ובחרה יון וביהה' גונשל[ח] לבחורת] .....
43	חרח להדרימן כד .....
44	טפפה שלישיות וטבחוה בחרב שלישתה בני שיבט שלישיכר) .....
45	יד אדום גנעה .....
46	כבודינו בה שפל כמראה שפל כמו כן תושפל .....
47	לך היא ככהן .....
48	מייתים בחינונו אנחנו וחינו כי אתה הוא חיינו .....
49	נקטה נפשנו וק' .....
50	סמר בשרוינו וצף עורינו וכחה אורינו .....
51	עו' שכינוך ממ[נו] .....

פט' 1: אָדָם בַּי הִיא בְּעֹר בְּשֶׁוֹר שָׂאת אָוֹ סְפֵתָה... הַכְּתוּב מִדְבָּר אֶלְעָם מִלְכִיָּה וּבָכָן.

² רמז למה שנאמר במדרש הנ"ל: שאות זו כבל שנאמר ונשאת את המשל והוא על מלך בבל.

⁸ רבנו למדרשו הנ"ל: ספקת זו מלבדה מידי שהיה כמו מקפה עם אמשורמאז

א' אויל צ"ל: כוחב, עי' מעריך למיניהם ר' לנונאו ערך: יוזק, ועל אדרות המכטאות מומן למועד הנילג': ספרות זו מלוכות מני שהיתה חטן מספק עם אחשווש.

הוריק פנינו עי' תנוומה ריש פ' נזכים.
וְהַיְתָה וְזֹבֵחַ יְלִדְךָ בְּצָבָא.

⁵ גם זה נוסד על המדרש הנ"ל: בחרת זו מלכות יון שהיתה מבהרת על ישראל וכו'.

- 6 מהוכות בסיל מהאי ומי ישב ברド וידום כי נטול עלייה ומקיים מעבר דל
7 ומראשות ירים אכזביו ומי
8 מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוביו ומי נצור לשונך מרע ושפטיך
9 מדבר מרמהו ומי
10 אל תנתן את פיך להחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שננה
11 הילא למה יקצוף האלדים
12 על קולך והבל את מעשה ידיך

ידיין החזיק במושר מחזק להיתגונן מכל זיקלא)

I a

מן

ב

10. **מאדם חולוי צערתולב)** נאמנו בוחק צרעתו
  - שחתו היה מבתו עניינו היה סרכיתו
  11. **פיקע אשר היכח אם | ריפה** צרען מצירען יופא
  - קושי מיפוילו אם הירפה** רעה תיאספ מנ וنم חרפה
  12. **шибרי ליבו בחיבן** שניכנען לפני בוחין
תועבות שבעל) במוואסו בחן תורפות תיזור בצעת כהן'
  - כ' ויצא הכהן אל
  13. מהוץ למhana וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרווען ונ' יעוז רישע דרכו ואיש און
  14. מהשבותיו וישוב אל יוי וירחמהו ואל אלדרינו כי ירבה למלווחי זנ' הרופא לשכורי לב ומחייב
  15. לעזבותם' זנ' הסולח לכל עוני הירפה לכל תחלואיכיז' זנ' זורתה לכם יראי שמי שם

ב' משלו י"ז, י'

ג' איבכה נ', כ"ח.

תהלים קי"ג ז'

שם ל"ג

שְׁמָלַךְ יְהוָה

סמלת ה' ג'

י' ב"ה מחתימת ה

ט' אולץ צ"ל תירבם

כל הפניות היה ת

מג'זר יקליז"

ויהרא יגד ב'

הנִזְקָנָה

וְיַעֲשֵׂה יְהוָה כָּל־
אֵת שׁוֹמֵן וְשׁוֹבֵן 12

Digitized by srujanika@gmail.com

שְׁמָךְ

שריד ב

BURKITT, FACSIMILE V

[קרובה לסדרה: וידבר רואת תהיה]

(ויקרא י"ד א')

וְאַתָּתִ הַתְּהִיָּה תּוֹרַתִּי

1 1

- בְּכֶן רֵעַ לֹא יִנּוֹרְקֵי) טֻוב הַוָּא מְנוֹרָקֵי
גַּבְرֵל הַמִּיכְיָן גַּעֲרָךְ² (דְּרִישָׁ[ת] טֻוב בְּعֵדוֹ יְהִי גַּטְרָךְ'יְחִי)
הַן גַּהְזִיכְטָעֵד לֹא עָוֹדוֹ | סְפָרָתָה³ זָאָבְרֵי בּוֹ סְדוּרָתָה⁴
זַמְּם לְשׁוֹנוֹ בְּלַחְיָיו אֲסֹרָתָה⁵ חַיִּים וּמוֹת בִּיחֵזֶקֶת⁶
טְפִילָת שֹׂאָשָׁגָן | הַוְּרִיאָוָת⁷ יְחִטְיָא וַיְמִיקָנְיוֹי בִּירִיאָתוֹ
כִּי בְּכֶן לְטַזְמָאָתוֹ וְלְטַהָּרוֹתוֹ לִיטְדָתָה⁸ עִירָךְ תּוֹרָעָת⁹
- כ"ב וַיְדַבֵּר יְהִי אֶל
5 משה לְאָמֵר וְאַתָּתִ הַתְּהִיָּה תּוֹרַת הַמְצֹורָע בַּיּוֹם טְהָרָתָו וְהַבָּא אֶל הַכְּהָן¹⁰ וּמ'
תְּהִתְנַעַרְתָּ בְּמִבְּכִין

¹ וַיְקַרְא י"ד, ב'.

² מֶלֶשׁן חַוְּלָל : אָנָרָא דְּכָלָה דְּרָחָקָא (ברכות ו':), וְנַלְלָא שְׁחָרוּוּם הָאָלָה נְסָרוּ
עַל הַתְּנַחּוֹמָא תּוֹרִיעַ סְעַפְתָּא (הַזָּאת בְּכָבָר, סְעַפְתָּא א') : מְהוּ לֹא יִנּוֹרֵךְ רָע... אַיִן
עוֹמְדֵי לְפָנֵי הַקְּבָ"ה אֶלָּא סְמָלָאֵי שְׁלוּם וּכְוּ.

³ עַי מְשָׁלֵי י"ז, י'.

⁴ הַפִּיטָּן מִשְׁתַּחַטֵּשׁ בְּפָעַל "נַטְרָה" בְּשִׁמְטוּתָה כְּלִין וְהַשְׁחָתָה, וְהַזָּא מֶלֶשׁן חַוְּלָל :
שְׁבָקְשׁוּ גַּנְמָרָם שְׁלֵמָן שְׁלֵמָן יִשְׂרָאֵל (פסחים פ':); וְרַלְלָא שְׁחָצְרוּתָהכָאָוּת עַל הָאָדָם הַתְּנִינָה
בְּסֻפּוֹ לְטוֹבָתוֹ, וְרוֹתָה לֹהֵן נְמַצָּא בְּשְׁרִירָא א' חֲרוּוּם ב' ה'... עַי נַבְתָּא תְּנַחּוֹמָא (הַזָּאת
כּוֹבֵעַ תּוֹרִיעַ סְעַפְתָּא י"ד) : קַשָּׁה לְפָנֵי הַקְּבָ"ה לְפִשְׁוּט יְדוֹ בָּאָדָם וְאֶלָּא מְתָרָה אָוֹתָו...
חוֹר בּוֹ יִפְתַּח וּכְוּ.

⁵ תְּהִלִּים נ"ו, ט'.

⁶ עַי מְשָׁלֵי י"ח י"א.

⁷ רַלְלָא שְׁהַקְּבָ"ה הַוְּרָה לְבָנֵי אָדָם שְׁהַנוּפָה יִתְמַרֵּק בְּעַוּן שְׁקָרָה. וְנַלְלָא שְׁנוֹסָר עַל
הַתְּנַחּוֹמָא מְצֹורָע סְעַפְתָּא ב' : לְכָךְ נַאֲטָר וְאַתָּתִ הַתְּהִי תּוֹרַת הַמְצֹורָע לְטַרְךָ שְׁהַטְמָפָר
לְהַזְדִּינָה כְּאֵין עַלְיוֹן.

⁸ וַיְקַרְא י"ד, א'—ב'.

- 28 [ד[כת], ורק חיכת אם לשון אשר בו היכת וכו הוכת עשה רכה ונוכחו דיבכה ואת
דיבכה ואת
29 . . ויארע בה תנחמו על רע צערת הרע ממנה ינרע מוחץ ורופה קדרוש

[א]....תלו) במצווע חזחות הकתה קורא דורות להשכיל ולהורות [ב].....(ח) סיפורי דת נתנה מאש הטבעיר לשונו ברע בצרבת אש [ג].....[לש[נו...לט] וברוינו בונגעו ברע יהיה נונגע [ד]....אשר קודחות דומות ישם מצרות ומינגעין צראות [ה][ט]....[ט] ובאים כמיתים אם תיגע בהם יד אשר ממתים [ו][טא].....היעוורים ומתמעטי מהונם ומctrעוי מעונמטן [ז].....ענומות בחםני טיתים בחיהם קנוואיס בין אחים [ח].....(ט) ציפוי לו תמיד אפלל לו הצורך תמים פעלו [ט].....ברעה לא יודונת לשונו יהטוך מרע וייחסוך מרעטן [י]....[טס] ובשרו לא יחתיא פנ יירדה על כי חטא וחטא א	30 IVb 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40

V 41 [אדם].....פיו ולבו עת יתרה
בצאת אליו כהן המטהר באשר ניטמא, בו הוא טהור
42 [ג][טח].....מצווע ובדד הוא יחנה
דבריו ויזדי בתשובה מענה יתרה וישוב לדייר מחנה

¹ צ'ל קרואים.

- 16 צדקה ומרפא בכנפיו ויצאתם ופשתם כענלי מרבקי ונו ישלה דברו
וירפאים וימלט משחיתותם²
- 17 ונו בורה ניב שפטים שלום לרחוק ולקרוב אמר יי' ורפאתו³
- א. ה' 18 ורפאתו הינם תען רופא | הינם ... ח' לחוננים

ב' מחייה

- יד' נבואה אתה ושונא גבוחים
אשר בנבואה תגאון רוח מגובחים
נשפט⁴ צערעת במקה באש צרבת
בשות [לש[ן היכה, בו בשות הוכחה]
יוצר אם היבניע [ו[רא]שו [לאארץ הטריה]
צר [עטו ימORIA] ומכתו מנו יבריה
[יה] הבדיל פצחו בכל.....
בע.....ח' פיצעו
- 19 III
20
21
22
23 כיב בעזון בצעו צפתי [ואכהו] הסתר ואקצוף וילך שוכב בדרך לבו
ונו דרכיו ראייתי
24 וארפא[הו ואנחנו ואשלם] ניחומים לו ולאביב�ו ונו כי אعلاה ארוּכה לד'
וממכתך
25 [ארפאך נאם הי' כי נדרחה קראו לך ציון היא דורש אין לה⁵

ו אתה קדוש אל נא

- 26 . . . עה מפיך טהור לא תיפתח טומאהלו כי כל חפצך לחיטוב
[לרעים?] ונם כל
27 . . . ס עד לא יוכה אנוש מכה, נמתה ערוכה תהיה ארוּכה, כי
אנוש תשב עד

¹ מל'אכ' נ', ב'.² תהילים ק"ז, ב'.³ ישעיה נ"ז, ז"ט.⁴ קרי: זה; עי' לעיל עמוד 3 הערכה 3.⁵ קרי: נשפט; עי' במכבא האנגלי הערכה פ'.⁶ ישעיה נ"ז, י"ג.⁷ שם נ"ג, י"ח.⁸ זדונה ל', י"ז.⁹ עי' מנילה י"ג: "אין הקב"ה מכח את ישראל א"כ ברוא להם רפואית תחליה".

שריד נ

BURKITT, FACSIMILE I

[קרובה לסדרה: וידבר دونתתי נגע]

(ויקרא י"ד ל"ג)

VI

- 1 לובה..... חניא) אדמה ..... ר' לאדם היא דומה
[לח]..... מזבח אדמה
- 2 לטפ..... גב.... נוי אכח..... אה.... ל' טובך ריקה
[לי]..... תחיה מריקה
- 3 לב.... גם ג..... שימה
- 4 لكن בחית ג.... ש..... מתייב) בזכות ענוים היא שלומה
למכונה וק..... נו) והברית החorthה לה לא נשואה
- 5 ניטמאי[תם] בה תחי לישאייה, ניטהרתם בה תחי לישעיה(ד)
לסוכ נחלת קרואה Cald, העושה חלהה כמו גلد
- 6 עלי צבי צדקה) מסלול [ב][ד], בהפרישם בין סב לילדיהם
לפקודה בשם פקדות תבל, ובಹיפקד עון יושביה תיאבלין)
- 7 צימחה מوطעם בכל ינובל, ומנוחתה שטיטה ווובל
לקנות צבי ציבאות גנים, בזאת תאכלו חיל גנים
- 8 רעות בכל אשר היו יגינ[עים], ... א מיטמא בין גנים
לשוב ולראות שלום רשעים הוא שילום רשעים
- 9 תמוריה) כי מו.... לרשות[ים] אין [שלומ] אמר יי לרשעים
ובכן ונתתי נגע צרע[ת בביות אר]ץ אחוזתכם

VII

- 10 אחוזכם [אט] מא בין גנים [בן] גנים לגולות גנויה'
11 גנויה'.... יבאות) דירה | ד' כלוא השוכנים הסם

¹ גודס על התנהוכם מצורע סעיף ד' (הוצאה בבער סעיף י') : "כיוון שעינו של אדם רעה להשאייל חפציו... מה הקב"ה עוזה מלכה אותו בצרעה וכו'".

² היפות זהה והבא אחריו הם מן היפות המשולשים, ככלומר שנעשה במן שלשלת נדולה, שעקבו של חרוץ אחר אחד או שני בראשו של חרוץ הבא אחריו ע"י שווי המלים (ע"י מאמרי: פרפראות לשירה העברית, סעיף ז', לוח אחות עבר לשתת תרע"ה עט' 101), ומפני זה השתמש הכותב רק בר"ת של המילים הכהולות.

- 43 [ה[ט]) ..... מדוברי סרה ופורצ'י פרץ
 ועל כי היגביה עצמו כאחיו יושפל עד יתרחטה בעז אח
 44 [ז[ג]) ..... ועת יודה ודרכו יעוזב
חפאו דרכיו ושפלו כאיזוב יתקומו בחזיות איזובי
 ....

¹ עי' תנומתא מצורע מעוף נ' (הוצאה בוברע מעוף ח') : «לפי שהגביה עצמו
 כאחיו בא עליו הצרעת... ולפי שהשפיר עצמו לפיכך מתרפא על ידי איזובי».

שרידן

BURKITT: FACSIMILE II

[קרובה למדרה: וידבר דאיש איש כי יהיה]

(וישרא ט"ז א')

1   [אִישׁ אֲרֵשׁ כִּי יְהִי וֹבַךְ מַבְשָׂרְךָ] זֶה

2   אשר ..... רם ..... [כ] ..... טר .....
      ... נם בדין תאסרנו ..... [ך] ..... כויבח א .....
      ... המי ..... | עשיתן ..... ויזצ'ו ..... אם ..... תה .....
      ... [ז] ..... יו מנו ומשפטו ושותע) [ח] .....

3   טומאותו בז אמ קץ במוסרו ב ..... עללו מוסירועיז)
      [כ] יחווה בסאוור מיכוסרעה) لكن יהיה וב מבשוז
      כיב

4   וידבר יי אל [משה] ואל אהרן לאמר דברו אל בני ישראל ואמרתם
      אליהם איש איש כי יהיה
      זוב מבשרו זוכבו] טמא הוא זני איום ונורא הוא ממנו משפטו ושאותו
      יציא זני ממנו פנה ממנה
      יתר ממנו קשת מללחמה ממנו יצא כל נונש יהדי זני מפי עליון לא
      תצא הרעות והטוב זני לכך
      אבות יאכלו בנים בתוך ובנים יאכלו אבותם וודעתם כי אני ה זני
      אשרי הנבר אשר תינרכנו
      זה ומתרת תלמידיו זני כי את אשר יאהב יי יוכיה וכאבת בן ירצה
      ירצה בעובדי זן | יתרצה בש[רידון] [ויתן עז [לחמת] דין]

ויקרא ט"ז ב'

שם ט"ז א'—ב'

חבקוק א' ז'

זבריה י' ר'

איכה ג' ל"ה

יְחִזְקָאֵל ה', י'.

המלחים: ידעתם

ניזוקאל.

תהלים צ"ד, י"ב

משל ג', י"ב

- ה' ודמס וממנגסַא)   9' .... אל זורתם סַט)
- 12 7' ..... ח' פון טובא ט [וּתְמָסִיס] אָה
13 ט' ..... ע. יְדִיּוֹסֶר) ו' אל התמאות בה כהמ
כ' ובחוקותיהם הלו.... לסה) ל' .... ס) על מעnilה
14 מ' אל תעשו נועס) נ' הנוע מנוי סיק.... סה)
15 ס' ..... החמדת עיניים פקוחות
16 צ' ..... ש.... קיבועיחסט)
ר' נשבת והיא שׁו....
ת' לה שבועת תינאי[ס]
17 ש' מן יד אשר לה תלת
- III. 18 תינאים מהיות [ל]עלים שמה אם תהי רציתם
ר' גדולה וחמלת צדק
פ' .... עדי.... נת אשר עורען
ס' כי נאהא) בו נגע
מ' בארכעה דיטוונת ל'קח
כ' לא תעש ידידותיך
ט' ניגען בית חיינו
ז' ועובה בית ווועך
ה' .... לו דלתו
נ' .... בו ביתה
א' .... חרב ברכה אין
- 24VIII. 19 צ' מלאה ימינך לה פטה
ע' .....
20 נ' אשר נישתנה מראו
ל' ..... חלט [בְּ]
21 ר' רפא ונם טהר
ה' ני.... עב)
22 ז' עדין בניגען הוא
ד' בעו....
23 ב' .... חרב ברכה אין
- 25 קלה עד תהופך לברכה תחננו לחיים תכתביינו ל...
ולשםך תקרשנו הייל וחבל ונורל ונום אנחנו נק[דריש]ך .. מ...
בשימוש
- 26VIII. 27 יענו ויאמרו קק'ק' פ' מנוי נחלתק ק' מאום ירושתק ק' מנהלת אחו[זותך
קק'ק' ק'
28 ארציות נוים הינהלתנו ולא בצדוקותינו ק' .... זכותנו ול...
29VIII. 29 ברשותינו ק' .... ולא בכוח מעשינו לעומתם
כל אמרו .... קנא לארצו יושיב שבוהה .... זוכר
30 בריתה ויקים שבועתה .... וירפא שבריה ויטהר ....

פעים

וְאֶתְהָ קָדוֹשׁ	אֵל נָא		IV
24 מַעַט חִי אָדָם וּרְעִים אַ.....			
25 ..... הָוָא זָכָר עַל כָּן הַבְּטִיחָה			
26 מְטוּמָא[ת] . . . . . בָּשָׂר וָדָם אֲנוֹשׁ וְאָדָם בְּחִיּוֹ זְבַח וְלַחַת בְּמֹתוֹת רִימָה וְתוּלָה			
27 ..... לֹא נִבְרָא כִּי אִם לְבָרְךָ וְלִשְׁבַּתְךָ			
	קָדוֹשׁ		
28 אֲנָשׁ בְּמִסּוֹה [תַּתְ] הַבָּו רֹוחַ פָּנָי יִהְיֶה גְּבָהָה רֹוחַ אִם . . . . . רֹוחַ			
29 בְּמִידָה תִּכְנַתְלָו מִים גַּם דָמֵי חַיּוֹת חַצְיוֹ מִים וְגַם חַצְיוֹ דָם			
30 נִמְכַּדְקָו הַ[תְּקִנְתָּ] בְּכָל . . . הַמָּ לֹא [בֵּית דָם] עַל מִים וְלֹא מִים עַל דָם			
31 דּוֹלָף הָוָא צְנוּנִים אִם כִּיּוֹבָו מִיּוֹנִים וְלֹוקָה בְּזִבְחָה אִם יִזְבּוּ דָמָיו			
32 הָנָזָה אֲשֶׁר מְرָאוֹת דָם עֲנוֹשָׁה יִוָּרָא בְּזֻבְחָה כָּאֵב אֲנָשָׁעָה)			
33 זְמָבָה אֲשֶׁר הִיא מְדִי [קָחָה] וּבְוַתְּשִׁתְחָעֵפָה)			
34 הִיא זְבָחָה אֲשֶׁר הִיא נִגְרוֹת וּנְשַׁחַתָּת זְרֻעַ קָדוֹשׁ חַוְיִבָו כְּמַצְרוּעִים וּזְבוּם			
35 סְמוּם אֲשֶׁר עָשָׂו עִיגָל וְחַבְבִים ¹ חַולְלוּ בְּפִירְצָה וּנְיִפְרָעוּ בְּשִׁימְצָה			
36 עַד נִגְדּוֹר פִּרְצָה וְתְדִיחָה שִׁמְצָה טָעַם זְרָה . . . שָׁופָה) שָׁאָר אֲשֶׁר חַסְדָ לְיִכְּבָם			
37 אַיּוֹה עַל כָּן לְיִכְּבָם נִזְדוֹהָה וּנִזְרוֹה כְּמוֹ דָוָה וְהַם הַבְּיאוּ עַלְיָהָם מִכְתָ מִכְלָ מָוָם			

¹ השוו לה מה שדרשו על הפסוק וממים חכו במריה (איוב כ"ה, כ"ה): „ארם היה משקלו חייו מים ותציו דם בשעה שהוא זוכה לא המים רביין על הדם ולא הדם רביין על המים“ וכו' (Yokra רבכה פט"ז).

² נוסד על התהוווא מצועע סעיף ד' (הוצאת בובעד סעיף י') : „שבשעת שעשו ישראל את העגל لكم בזרעות“.

מן

ב'

- 11 מ מקום ..... ניראה לו זוב באו.....
 12 עוד יוסיף על טי נמו.....
 13 צהנת זוכו וכאייבו .....
 14 [ר] .....
 15 שאיר.....
 16 תעב ווב .....
- 11 מ פר .....
 12 פ....ע מרבית היום .....
 13 קושי מפק .....
 14 שווה הוא ל.....ים
 15 תחיתת נפשו יתים

[כ"כ ווא]ת תחיה טמאותו בזוכו רר בשרו את זוכו או החתמים
 14 בשרו מזוכו טמאותו הואי וני אם לצלים הוא יליין ולענוי יתן חזי וני כי
 הוא יכאייך ויחבש
 15 ימחץ וידיו תרפינה⁸ וני זוכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא
 יבוא ימי הרעה והניעו
 16 שנים אשר תאמר אין לי בהם חפיז וני נכונו לצלים שפטים ומהלומות
 לנו בסילם⁹ וני הרופא
 17 לשכורי לב ומחייב לעצבותם¹⁰

לעצבותם תעלה בריפ[אות] [ות] עליה כטול תחיה מעלה IIa

מחיה

ב'

- III 18 יד¹ אל נאמן, ורופא אומן רפואתך תוזמן, לכל לך יומתני²
 19 נשוב עדיך, ... ורפון ידינו תחוק... בחיווק ייך³
 20 יושם למכה טרייה...חו... ולטכת תא...[יה], חובש תעיה
 21 יחבוש שיברינו, ... אבינו רופאינו, ישוב וירפאיינו
 22 כ"כ למו ונשוכה [אל ה'] כי הוא טרפ[...] וירפאננו ייך ויחבשנו⁴ [ומי רפאני]
 ה) ואדרפא הוושיעני
 23 [וואושעה] כי תהילתך אתה⁵

1 וקרא ט"ז, ג'.

2 משל ג', ל"ה.

3 אוב ה', י"ח.

4 קחלת י"ב, א'.

5 משל י"ט, ב"ט.

6 תהלים קמ"ז, ג'.

7 קרי : יה.

8 החשע ז', א'.

9 זוטה י"ג, י"ג.

52	הן בטימאות.....	ב'
	זוב אשר יוב	מ'ב
53	חותם הוא על	ב'
	יוזזה משמן	ב'
	לכן מנעור רוטפש	ב'
54	כִּי מָלְדִיו סִינְגְּנוֹצֵר)	ב'
	נפשו אנסוה	ב'
	עוד.....רימת	ב'
55	צופד עורו בכלות	ב'
	רחום כמה לך	ב'
56	קציפת הסטר אם תך	ב'
	שהליכם את מותת	ב'
	תורה מרפא לכל	ב'

וּבָנֶן זָבוֹן טָמַא הוּא

57 VII

58	הוא אנוש	לכן יבלה
	הוא גורמי	לכן יגוע
59	הוא דם	לכן יידע
	הוּא הַוְתֵל	ל' יהפק
	וּמְאַיִן	ל' יוכה
ה'	זָדוֹן	ל' יוֹב
	טָמָא	ל' ייאש
60	טָמֵא	ל' יטרית
	כָּאֵב	ל' יבליה
	מִים	ל' לילקה
61	נְבוּכָה	ל' ימס
	עֲפָר	ל' יעופוש
62	פְּנָר	ל' יפלוטצי
	קָלוֹן	ל' יקייא
63	שִׁמְץ	ל' ישנה

ישלים שיעור שיטוריינו
ירפא רור ריטפושיניציה)
יקרא קץ קריובtinyיתומם תאל תחלואינו
ירפא רור ריטפושיניציה)

64 VIII

- ¹ במדבר י"ב, י"ב.
- ² ויקרא, ט"ז, ג'.
- ³ ישעיה ז', ד'.
- ⁴ איבר ל"ג, כ"ה.
- ⁵ תהילים ק"ט, ק"פ.
- ⁶ תהילים ס"ג, ב'.
- ⁷ משלי ד', כ"ב.
- ⁸ ויקרא ט"ז, ב'.

38 אל נא לעולם כי יהיה
 V 39 אשר.... טומאת זיבה בטומאותו הוא זבה
 בגין הכל מוטמיאים בזיבחה¹, בשילולות תולדות מזובבָה²(פָא)
 40 גיוו..... כתמים, ווד תמיד מי.... מים
 דולף שלושה לשלוֹשה ימים, המז.... אחות [כשְׁל] שה דמים(פָמָה)
 41 הַן ליזבָה טבע מוקך בשבע דרכיהם היה נבדק³
 זאם ראייתו ידוקך לטמא כל אשר.... מרהקִין⁴
 42 זב אם רק בטהור ייטמא⁵, צרוּר אם ורק לא ייטמא(ר)
 הניותו תהוי במקום טמא, כי גזר לפניות טהור מטמא
 43 טריה אם יוכה ב[ז] וב חמור, בעון ב[צ]⁶ עז האמור
 יקרא זה זב גמור, עד יידע לאין הוא שומר
 44 בלימה בו לא יסתיר אם הוכח [ט] בת הרטה(ה)
 להישתלה(פָה) ונגמ להיסתר(פָה) ימים אשר לפניות הוא סותר
 45 מטמא ב..... כב.....
 נחדר מדף ומושב ומשכבה(ח), על כן בלילה ליבו לא ישכב

TAYLOR, FACSIMILE I

46 סחי ומואס אם נהחיב, ייחשב לניצד.....
 [ע]..... כאב, יירצה כמו בן לאב
 47 פירויים אם היה לסיגום, כי פרצו מעיניונות סיגום(פָט)
 [צ]..... גים, כי גובל עלם מסיגום(צ)
 48 קצף עליו רוב העוון, ושכב למעציבה בדzon
 [ר]..... נא, מאשופות ירים אבינו
 49 שלם ישלם לטוב מותבז(ז), שלמו את ימי טומאותו
 [תורים או שני בני יונה יביא] קרבן טהור על טהרתו

50 ובכן כי יהיה זב מבשרו VI
 51 אתה צורתה נפש בבשרו נסות רוחו היא אש בשרו בצתה מה יוועיל בשרו
 דיבור פיוינ(ג) מהתיא בשרו

¹ זבים ב', א'.² זו"ל המשנה: "שבעה דרכים בודקין את הזב" (שם ב' א').³ עי' זקרא ט"ז, ח'.⁴ זקרא ט"ז, ב'.⁵ קהילת ה', ה'.

שריד ה

TAYLOR, FACSIMILE II

[קרובה לסדרה ואשה כי יוב] (ויקרא ט"ז כ"ה)

I 1 [ואהשה כי יוב זו] ב רמה'

- 2 אווזחות טהרות וטמאות ..... [ב] .....
- 3 ניליתה סוד להכמי מראות דמים וככתמים לריאות ..... [ז] .....
- 4 הריות זב ובה כי ..... [ז] .....
- 5 זירעו דבריך תשמע בנחת חיית שומעיהם פן תיחתפם ..... [י] .....
- 6 טע ..... [י] .....
- 7 כי בשיפולתה דמיה מרוביים) לעת תזוב ואתאחר ימים רביכם כי ואשה כי יוב זוב דמה ימים רביכם שלא עת נידתת או כי תזוב על נידתת כל ימי זוב טומאהת כי נידתת תהיה טמאה היא' ונ' ביום ננטעך[ך] התשנני
- 8 ובבקר ורעד תפירתי נר קצר ביום נחלה וככאב אנווש' ונ' בעצלתים ימד ה[טמך] רה ובשפלות
- 9 ידים ידlef הבית' ונ' ימים רביכם לישראל ללאaldi' אמת ולא בהן מורה ולא תורה' ונ' ראשן
- 10 כתם פז קוץותיו תלתלים שחורות כתוערכ'
- מן ב' 10 כעורב תcinן צידינו ולא ייצר צעדיינו ותגוננו נ' מכל צדינו

מן

ב'

נידות ווילדות וחבות זבים
יעתרתם לך ככתמי זהבים

11 מיטמאים ומטמאים ונעזבים
סודרים כראוי ולא כובים

¹ ויקרא ט"ז כ"ה.

² שם, שם.

³ ישעה י"ג, י"א.

⁴ קהלה י', י"ת.

⁵ רה"ב ט"ז, ג'.

⁶ שה"ש ה', י"א.

65	יצליה צורי ציעורייניץ)	יפנה פחת מהתניינו
66	עירה עוז עליינו	יסופ סיפק סייפהינו
66	ינוח נוע נידתינו	ימנע מטה מכינו
67	ילפת לין לעגינו	יכتب כופר בליאתינו
67	ירבש יציר יהורתינו	ימחר טימאוי טינופינו
68	יהשר חזוי חיינו	יזרם זיו זהרינו
68	ויתחדש ויתחלף זויתרינו	יהולל הוד הדרתינו
69	ידום דלפ' דמעתינו	ינדר נל נינתינו
69	יבריאו בנייני בימינו	יאמןו אותיות אוטותינו

ו 70 VIIVIII אותותינו תראינו זמופתינו תחוינו ומכתינו תירפאיינו ומחולאיינו
תחתליינו

71 זמשברינו תחכשינו ומרוגנוינו תניחנו ומזוביינו תזכינו ומגעינו תנקיינו
72 ומצוואתינו תרחיצינו ומצחנתינו תדיחינו ומטינופינו תטהרינו ומחילולינו
תקדשינו

73 ולשםך הקדוש תקדשינו ונגעים קידושינו והקדשנו במקדשינו בקדשי
קדשנו

VIIVIII 74 שלוש קורשינו בכ' זקרא
75 אשרי נשאי זעף ומיתוודים לך ומודים לך וקוראים קק"ק ק' מטבקשך
בלב ק' מדורשיך

76 בפה ק' מפוקדר בצר קק"ק ק' לכל אשר יבקש במשכבו תירדה ותיקנה
ק' לכל אשר

77 ידרשך בחוליו תשובב ותחייה ק' לכל אשר יפרקך ב[ייס]רוו תכפר
ותרצה לעומ[תם]

78 כל יאמרו מ"ט אם יכאי לאדם לנ��תו מפשע מ"ט אם יחלץ
79 לאדם לכחותו מרשע מ"ט אם ייסר לאדם לחת לו ישע

פעמים

¹ ע' לעיל שורר א' חרוא ל"ת.

24 ציון ואת דמי ירושלים יריד מקרבה ברוח משפט וברוח עיר¹

ואתה קדוש אל נא

IVa

- 25 אומנם על שלוש עבירות הנשים עוברות ומיתות עברות² על חלה קודש
ועל נר שבת קורש ועל נידת עונש כי
26 לא שומרות בקדוש חלה כי חיללה עימת אדם אשר הוא היה חלה
העולם ונור כי ביצה נשמת אדם אשר
27 הוא היה נר העולם ונידה כי טמא טהרת האדם אשר הוא היה דם
העולם מטמאת נירה ומטמאת זיבת
28 נישתנו מימינו כתמיינו דמיינו עד תלכין אורטינו וכככם טינופינו ותרחיז
צואתינו ותטהר טומאותינו מהור **ו[קדוש]**

או חמשה צעריים היטעננה לאישה וחמשה דמים טימאייה באשה ביה נתן צער עידוי ועיבור ³ נפילה ולידה ונידול בנם נמ חמישת דמים אשר הם דומים אדום ושחור ומי אדמה וכקרן כורvos וכטוגן ⁴ דם אדום כי חטא על אדם ואידמת פניו ודם שחור כי הייחורה פניו הדם הדומה למימי אדמה כי לא העמידתו במימיו וחזרותו לאדמה ^(ה) וכקרן הכרום כי כירכמתו ונגדעה קרנו וכטוגן כי כום מות מזגה לו זיו דמי נשים נמשלו בינוות גפניות ^(ו) כי הם משונים כמראה פנים חכמים היישבלתת על פיהם היסכמתה בין דם כי הוא דם לדם כי אין הוא דם ^(ז) טינוף לא הייתה ראוייה להיטמא כי אם בעבור לחתת טהור מטמא	29 IVb 30 31 32 33 34 35 36 37

¹ ישעה ד', ד'.

² עי' ירושלמי שבת ה': ותנהו מא בובער מצורע סעוף י"ג.

³ עי' בראשית רכה פ"ב, ד"ה: "עצבונך זו צער העבר" וכו'.

⁴ עי' נדה ב', ו'.

- 12 פתרותה עתיק ימים ציווי | [ט] זומאה כמה ימים
 קרוועים כשמלה מנוללה בדים רחיקי טומאה נן דומיסק¹)
 13 שביל מתוכן ולא | מעוכב שומר טומאה לטמא מרכיב
 תולוי טומאה למזף ומושב החת נן ליבם לא ישכב
 ומשכבי
- כ"ב
 14 כל המשכוב אשר תשכ卜 עלו'ו כל ימי זוכה כמשכוב נדרת יהה לה וכל
 הכלאי אשר תשכ卜 עלי'ו
 15 טמא יהה בטומאת הנדה² ונ' כי כל ימי מאוכבים וכעט עניינו נם בלילה
 לא שכב לבו נם
 16 זה והבל³ ונ' נהרי בטמא כלנו וככבר עדין כל צדקתיינו ונבל בעלה כלנו
 ועונינו ברוח ישאונו⁴ ונ'
 17 כי כל סאון ברעש ושמלה מנוללה בדים והוא היה לש:rightפה מאכולת
 אשׁוֹ ונ' נתן לעוף
 18 כח ולואן אונים עצמה ירבה⁵

IIa   ירבה מהילה   ועצים במלחה⁶   כטל תהי נחלה

מ militia

ב'

- 19 III   יד⁷ מהיר טומאה טינופ דמינו
 תלבין ותצהיר צוות אודטינו
 ניטמאינו בכל טומאה טהרינו בכל טהרה
 20 טונפנו בכל מקום נקיינו מכל מקום
 יקוד באנו באש בכל אשר יבוא באש
 21 ועברנו בימים ככל עובר בימים
 יקוש דמי ירושלים הריה ממשמים
 לחירחין בימים בני הירחצתה בימים
 22 23 כ"ב ואחרצך בימים ואשתפ דמיך מעליך ואסוכך בשם'ו ונ' אם רחץ יי'   את צוות בנות

¹ ע"י כלים כ"ג, ה'.

² לשון הכתוב הוא "בטומאת נדרת" (ויקרא ט"ז, כ"ז).

³ קהילת ב', כ"ג.

⁴ ישעה ס"ה, ה'.

⁵ שם ט', ד'.

⁶ שם ט', כ"ט.

⁷ קרי: יה.

⁸ יהוקאל ט"ז, ט'.

שריד ו

BURKITT, FACSIMILE IV

[קרובה לסדרה: ויאמר דאמר אל הכהנים] (ויקרא כ"א א')

	טפח על טפח מיטמא באחיל ביה לא ירבה לצאת יבhalbך) כהני אישר במתה יהוא טהורים למתה בטומים יהוא טהורים מצווה מלומדת לכם ציווה חוורת כל מת מצואה ולמי להוטמא בלבד אונס ועל מי בחוכה בלבד רשותך הפרשה אשר בין לדרך גدولם וזע עת תיזורח טל בא בנבלטקה ציווה תבל על חומר גורלם קרווח לא יקרחו בראשם ריבוי זקן לא יגלושו משורשכם שיותה בד יהיה בקדש תיפארת קידושים בקדשי מיתקנים ומטהרים לשם קודש	vi
	ובכן לנפש לא יטמא בעמיו¹	vii 8
9	לאם אשר אומנתו במעיה לבאב אשר הביאו לעולmekci) לנידול א' נידל אותםך רך	

¹ עיר אהלוות נ', ז.

² ויקרא כ"א, א'.

³ שם כ"א, ב'.

⁴ מפני שנחוץ להפטין להשתמש בטלת המתחלה באות ניטל עכור ס' הא"ב
השתמש בטלה "נדול" תחת "בנ'", משלון בניים נדרתי (ישעה א', ב'), וכן בחרו הכהן
השתמש בטלה "נדול" תחת "בת" מפני שהפעלים נדרן ונדר מתחלפים לפעמים (עי'
מלון בן-יהודה ע' ניל, א').

- 38   ימים שניים או שלשה או יתר
וליפריש מאשה ולהיות חביבה לו יותר(ח)
- 39   אל נא לעולם תועירין   ואשה
- 40   כי תאוחר בזוב ימים רבים   אל תיגע בשער בת רבי מס' (ט)
בעת יהיו דמיה מרוזכים   אותן לטובה דמיה מרוביים(ט)
- 41   כי תנעלת מכח חמורות   נחלח אנושה האמורה
אם המתייש כוה ונברוחק(י) אמת זו היא זבה נמרותה
- 42   כי תהיה זבה ונידה   אם נידה כמו דם זיבה
וכל ימים אשר תלופ כמעויבה תיקרא אשה עזובה
- 43   כי תזוב זיב דמיה   וישתנו לה וסתות ימיה
חכמים יבדקו כתמייה   והיא תיבדוק מעין חותמי הקב
- 44   כי תטיף .. רוח תיבדוק   כי שוכב בנים ידי מרובה לבודקי
יודע לה מהבק לירוחוק(ט) וכל כל אשר תפטע בו אל
תיזהוק(ט)
- 45   כי תכתם במים אדומים   כמו בשער צלי מאודמים
למראה או למי תלון דומים(ט)   שמלה מגוללה בדים
- 46   כי תמוק בעוז בצעקה(ט)   קציפות הסטר הוא פיצעה(ט)
נא לא תכח לנתנות פיצחה(ט) להכני מזכה להורייד נצחה
- 47   כי חפירה בטומאותיה   לא תסכל היא טענותיה
עליה אם נהפטו עיתותיה לב[קר]ים תבקה² או [תוותיה] ציט
- .....

¹ נידה ב', א'.² צל' תברקה.

ענוו ועונה עניים	
נקו ונעים נאמנים	23
מְקוֹדֵשׁ וּמְלָךְ[ךְ] מִקְדָּשִׁים	
כָּבֵר וּכְבַשׁ בְּעֵסִים	24
טָהֹר וּטְפֻול טָהוֹרִים	
חֲסִיד וְחַפֵּץ חֲסִידִים	
זָקָן וּזְהֻנָּן חַיִם	
זָקָן וּזְמָן זָהִירִים	25
דִּין וּדְרֹשֶׁת דָמִים	
גְּבוּהָ וְגָעוּל גְבוּהִים	
גְּדוּלָה וְגָנוֹלָה גְנוֹנוּיִם	26
אֲמִיצָה וְאוֹהֵב אֲמֹנוּיִם	
בָּרוּךְ וּמְבָרוּךְ בְּבָנִים	

מ"מ 27 אדר ואמיץ אדריים נערץ באלפי אלפי נקרש בריבבי רבעות בקדוש
קדוש

28 ומקדוש ביהל מוקדש כי'ב

וקרא

¹ פלשון חול דזדים ומכופים (בראשית רכה פרק פ"ח).

יימ'	כוזוית או קטנה פהה)	לדנלה	א/	
יימ'	שניהם מ庫ר אתקינט)	להאה	א'	11
יימ'	לא תינשא	ולאחות	א'	
יימ'	זכים לו בחינו	לזכים	א'	12
יימ'	חייבים לו במוריו	לחסמים	א'	
יימ'	הם פרי בטנו	לطفים	א'	13
יימ'	מיוחדים לוקל)	לחידים	א'	
יימ'	פרט גע הוא מת מצוה	לכל	א'	14
יימ'		ולמי	לא	
יימ'	חותר לו להיטמא	לא	א'	15
יימ' (יליא)	הוא בעל בעמי	למלך	א'	
יימ' (יליב)	כל מיטפלים בו	לנשיא	א'	16
יימ'	כל העם קרובוyle)	לשך	א'	
יימ'	הוא טוב כאח טוב	לעטיטהו	א'	17
יימ'	שינוי לו בעבדה	לפקוד	א'	
יימ'	אין תמורה בהוריקל)	לצדיק	א'	18
יימ'	בו יהלנו	לקודש	א'	
יימ'	כנפש וורת מה	ldrיע	א'	19
יימ'	לשימוש ספיק כל טומאה והיא טהורה	לטיקון קדוש אשר הוא מקודש	לא	20
		ואתך אלהינו	ובכן	

שליט ושותן שלילים	תקופ ותומך תמיימים	VIII
קרוב וקושב קוראים	רָם ורֹזֶה רִיעִים	
פקיד ופודה פקדים	צְפּוֹן וצְפּוֹה צְנוּעִים	22

¹ עי' מועד קמן ב':

² מקור המאמר הזה הוא בספרא אמרו פרשתא א' סעיף ט'': «מטמא הוא לאשותו בשורה ואינו מטמא לאשותו פסולה».

³ נס זה נזכר על הספרא אמרו פרשתא ב' סעיף ד': «לאכיז ולאמו לא יטמא מטמא הוא למת מצוה».

⁴ שם פרשתא א' סעיף י'ג: «לה יטמא מטמא הוא על ההוראי ואינו מטמא על הספל».

- כ"ב
- 11 עולחה העשויה לחתמי
צדק עלות מיחים
קינוי כושן מהוחים
רציתה מהם ניחוחים
12 שננת ל贊וֹן להעלים בהעלויות צאנקסט)
תשורת קרבן ציונים ורוצונם
תמים לציביוןם ורוצונם
- 13 לרוצנכם תמים זכר בCKER בCKER בככבים וביעוּם^ז ונו' עלות מיחים עולה
לך עם קטורת
- 14 אלים אעשה בקר עם עתודים סלה^ז ונו' רצון וריאיו יעשה ואת שועתם
ישמע יוושעום^ז
- 15 ונו' יהוז לרצון אמר פי והניזון לבי לפניך יי' צורי וגואלי^ז
- 16 גואלי חי אמרתי בחיי | מהיה בטל דוממי

מחיה

ב'

- III
- 17 [יב] זון בית תפילה ויאור מאfila
חיות[ה] גהולה כימי תחילת
נכון ומכון לכם[א] כבוד
סבון זבולו אומר כבודקפא(ז)
- 18 זוקרכו שלימים ויקריבו שלטימקפט(ז)
ויעלו להעלות ובחים ועלות
יד' דבר בקדשך על לב עם קדושך
לחביבים להר קודשך לרצותך במקדשך
- כ"ב
- 19 והבאותים אל הר קדרשי ושמחותים בבית תפילתי עלותיהם זבחיהם
לרצון
- 20 על מובחי כי ביתך בית תפלה יקרא לכל העמים^ז ונו' באו שערו בתודה
חצורתו

¹ מלשון וישע ה' אל הכל (בראשית ד', ד').

² לשון הכתוב הוא: "בקדר בככבים וביעום" (ויקרא כ"ב, י"ט).

³ תהילים ס"ג, ט"ג.

⁴ שם קפ"ה, י"ט.

⁵ שם י"ט, ט"ג.

⁶ קרי: יה.

⁷ ישעה נ"ג, ז'.

שריד ז

BURKITT FACSIMILE III

[קרובה לסדר: וידבר דאשר יקריב]

(וישרא א"ב י"ז)

אשר יקריב קרבנו

1 1

בקרובנות עשתה מעולחטל דוד זיו פניך ניתחה וכולה כליל לאישים קלין חדרי קדש מרגישם קלין יקר איש אשר כיבד טמיון לעליה בהקריבו קרבנקלין	או עשיית עליה גורלך בה ניתעה הניכלות ברצון אישים קלין זרע יעבדך לה מנישם טעם ציוויתה אל קנווא ברצונו יחוּם על כבוד קונו
כ"ב	
5 וידבר י"ז אל משה לאמר דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרות אלהם איש 6 איש מבית ישראל מן חנור בישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם וכלל נדבותם אשר 7 יקריבו לישׁ לעולחה ונו או תחפוץ זבח זדק עלה ובليل או יעלו על מובחיך פרים ונו זרע 8 יעבדנו יספר לארתי לחורי ונדרו ושלטו לי' אלדייכם כל סכביין יובילו שי למורה'	
9 למורה ולרצון נובח לך צאן ממנינו בכל עת רצון	מן ניתאותה שי תמים

מן ניתאותה שי תמים ב'

10 מיתמתך הוצר תמים ניתאותה שי תמים

¹ ויקרא כ"ב, י"ה.

² שם כ"ב, י"ז—י"ט.

³ תהילים נ"א, כ"א.

⁴ שם כ"ב, ל"א.

⁵ שם ע"ג, י"ב.

אל נא לעולם .....

38

v

- ..... 39 [א] ....., אישים איך אתם יקריבו .....
- ..... 40 [ג] ....., לנודברים ולמודברים .....
- ..... 41 [ה] ....., לכל הנודבי בשוי נדבה .....
- ..... 42 [ו] ....., על חירוחורי לב תכפר עלחהנבו .....
- ..... 43 [ט] ....., אשר להגנת שי יבוקר .....

23 בתהלה הדרו לו ברכו שמו

ואתך ק' אל נא

va 24 מואם היפה אשר אין בה מוסקטנו חפצתה קרבן אשר אין בו מום
 קורבנות תמיימים וכחניים
 25 שלימים אילו שלימים ואילו משולטים כי במושכת בן כהני וכקרבן בן
 מקרכביו בתמים בן [תמיימי]
 26 כאյום בן איזומתו כארון בן ביתו כמלך בן בכדו תמיימים לתחמים ישרים
 לשיר בחורים
 27 לבחר טהורים לטהור קדושים לקודש

[א] ומנם שננה חטא ניקרא האקטר	28
ונם הירבה נידה קרוואחכתה	29
[ב]טו בחר נמתה לא יוכנסקטו	30
קרבן מאיש אשר ייאנס	31
[ג].... מת כעם אין לרצות בкусקטו)	32
ובעין רוע מעש אין להשעות לטופ לבל מעשפתה)	33
[ד].... נזה כיבודים בקהל לא טכברים	34
לווקף כופפים להחרים לא קופפים	35
[ה]..... אם תהיה לרצונם	36
ויעשה רצונם ברצונם וילבשן כרים צאנם	37
[ו]נא אמר[ינו ייחיה לרצון	38
ונם אומריםיהם יהיו לרצון	39
[ז].... [ע]גונים אין מעלייםket)	40
ולמאמד נעללה מהם און מהליךנא)	41
[ח]..... גלווי ומיטי סתר	42
אין יקריבו ל.....	43
[ט]..... מקריב מאילו	44
רוצחה.....	45
[ז]..... ולא שבורו	46
.....	47

¹ תהילים ק', ר'.

מיתרפקת	12
[קח] במו	
دلתייך דופקת	13
....	
ושופר מ	14
ובקול	15
.....	16

שידך ח

Ms. E. N. ADLER, 2875 FOL. 4A

בשםך רחמנא זי דריש שתא דרי יני

אימת בקר בערב ביעתנו חיתית דין מעתה אחותנו חוציה כאור צדוקתינו ותכريع בקב' מאזנים וכותינו ותמנינו בצדקה אבותינו	1 2 3
מן ב'	
בעוביינו תחת שבט בצאן על ידי מונה פקיד עליינו תמנה מליז' צרת בעדינו יענה ואתה תחתפה בסיח [מענה] וארצינו בטל תחי תענה	4 5 6
מחיה ב'	
נדול המת [טליך] בצדקה תשפטו בצדק ורע הצדקה מכון כ[סאר] שתה חסד וצדקה חלילך ל' מעשות מ[שפם בלוי] הצדקה ותונגה במשפט ותוערץ [בצדקה]	7 8 9
אתה בחרתה	10
אוומה..... [קט] בשופר לך מ... [קט]	11

---

¹ הוא ר"ח של שבעה ומציין שהוא פיות למוסף של ר"ה ועי' נ"ב להלן עמוד 30 הערא 41

כל בדור שחוואי, בכליוון מצוית¹ לילך כחות השערה² בעת החיצות בכ"ת ויהי בחצى הלילה ויש הכה כל בדור בארץ מצרים וננו ונ' למכה מצרים בכוכורייהם כי לעולם הסדו³ זנו' ונ' רגע ימתו וחוץות לילה יונשו עם ויערכו ויסירו אביר לא ביד⁴

ביד ובכימין תסמכט, ומנגף תחסכנו, ובצל מגנן תנוננו⁵

אתה

ב'א יי' מן אברהם

מתרים בכל בית בנוּפָי⁶ כנהנקו⁷ נאקוות היללים נאקו¹⁰
סכרי⁸ ולבותם נמקו⁹ עלפו¹² ורוחותם נבקו¹³
פגרים מתיים למו עשית¹⁴ צורת כל בדור גם במעיים¹¹ לא
חמת¹⁵

¹ פיכ"א: אם לא היה בדור אלא כל שהו, כמו מאכינו ולא מאמו, או מאמו ולא מאכינו.

² פיכ"א: כמו ימינו ישתו כל רשיי ארץ (תhalim ע"ה, ט'), כשם שרבים טמץאת האללי ואינו מניבו בו כלום אך לא הניה הקב"ה ביןיהם שום בכור. נספח ב"ג: בכליוון מתחזה.

³ פיכ"א: באמצע הלילה [ע"י פסיקתא רבתי פיסקא ויהי בחצى הלילה, סעיף ד', ותנחותא, בוכער דף ב"ז].

⁴ שות י"ט, ב"ט.

⁵ תהלה קל"ז, י'.

⁶ איזוב לר' בר' כהן: כל הפסוקים האלה הסדרים בהר"ק ושער השמיים, וכבר מס' ב חסר הפסוק השני, ומן אחריו נמצאו רק דרישות.

⁷ נספח ב"א: מנגף תחשבנו; כ"ג; ומנגף תhalbזנו... מנינו. ככל הרופאים נמצא בחתימת זו חרוז רביעי: "babartek ci amtoro calno matim" (שנות י"ב, ל"ג). שיטותו של ינאי שבכל תחומיותיו לא השתמש רק בשלשה חרוזים. ויש לשער כי המעתיקים האחרונים הוסיפו חרוז רביעי כדי להשתווותו של קליר. ע"י על זה במבוא העזה . 50

⁸ פירה"ק: זו מצרים.

⁹ נספח שע"ש: כנהנקו.

¹⁰ פיכ"א: כרכבתכ כי אמור לנו מתים (שנות י"ב, ל"ג).

¹¹ פיהד"ק: נפתחו מלשון ויסכוו המתים [כל זה אינו נכון, וצ"ל נסנרו מלשון ייסכוו מעינותיהם בראשית ח', ב'].

¹² פיהד"ק: מלשון ויתעלף ויקרא נפשו למות (יונה ד', ח') [نم זה אינו טרוייך והוא טרייא מספורש בניך עלפו, ישעה נ"א, כ'].

¹³ פיהד"ק: מלשון ונבקה רוחם [צ"ל : ונבקה רוח טצרים, ישעה י"ט, נ'], עניינו ריקות.

¹⁴ פיהד"ק: ר"ל נם אוטם שהיה בטע ואשה מתו אם הוא בכורים [ע"י להלן עמוד 37 העזה].

¹⁵ נספח דמ"ב והר"ק: ולא חמת.

[קרובה לשפט הגדול]

1

בתקת ³ במשולי חמותיהם ²	אנווי פטרי וחמותיהם ²
דבר להמשיל בינוותים	נדלק פסע בנתים
ונואנס בדבר הדברת ⁴	חן רגע ימותו דברת
חוות ליליה שם עברות	רוועץ צר בבעורי ⁵ שברת
יזדים ום לזה גזימ ⁶	טבאים ום בזם גזימ ⁶

¹ הפיזות זהה שנתרנס אצל האשכנזים יוצר לשכת הנדרול הוכר — לרבי שידר (עי' המניר שנה שכיבעת עט' 23). — ריק ליום ראשון של פסח, וזה טפנוי שאין בו שם רשות מרשה ממנה של קודם הפסח רק מחר הפסח עצמו; מתחילה: «אונן פטרוי רדחתמים» ומדבר מתחלה מטבחות בכורות ואה"ז מיציאת ישראל בהוצאות הלילה ועד רדחתמים». והוא כן פיוות שבת הנדרול לר' יוסף טוב עולם, הוא ספויים פיזיטו: «ויהי בחצית הלילה». וכן מברך מן אברהם: «לשבעך קדמת מותן שבת» וככמוף פיזיטו: «אליהו הרוחות» והוא מברך בלחוכות פסח מהגענות כלים ובדיקת חמץ והכל לפני הפסח». ואך כי צדק שידר בדבריו בכל זאת והסתה את הקרויבה הזאת לשכת הנדרול מפניהם שכרב נתקבל כך בין העם ונתרנס מכבה בכל המחוויות הנדרחסם. כדי לעמוד על הנענשה האגונה השטמשית בשלשה כי' של בה'ם לרבנים דניאירך, אשר דברתי עליהם במכוון, וצינורני יותר בסוכה א', ב', ג'. ועוד היו לפמי ארבעה טפנום נשפטים עליהם: מחוזר אשכנזי שרואיות הדרפסתו היה בסוכינוויו ונשפטו נשפטו נשנת ש"ג.
² יאהן קראותהו מחוזר סוביניטי (סב), מחוזר עט' ב"ה הרות קדש ד"י שנים ייד ליצדרה' שט' (ט), שער השיטים ד"א תע"ז ונם סדור עכבר עכבר ישראל לר' יצחק בן יוסף רעדעלהיים (1868) שנמציא בו הפייטו: «או רוב נשים». מלבד שנינו הגנושאות הנקנוטה פה בהעדרו הירושן שנמציא בכ"א, ומפניו הירושים הנמצאים בשלושת האספרים הנדרחסם הכרתוי ריק מה שנמצא בהם דבר חדש. מה שהופetto אין, מלבד

ב' כ"א (פ"כ"א). זה בכורות, כמו כתוי וראשית אוין (בראשית מ"ט, ב')

ג' אולם הפרוש הזה אין מודמי, והגנוו' שהכברו מן האב נקרא בכור אוון והכברו מן האם הוא בכור פטר, הכהונה כי הכהורים, זו מן האב והוא מן האם בתיקת. ע"י להלן

ד' ב' כ"ה אות ה': כל בכור לאיש וכל בכור לאשה.

* פכ"א. לשון נעץ כמו בתקת חרכותם [צ"ל: ובתקוד חרכותם, יחזקאל צ"ג, מ'].

פ' פיכ'א: אילו מזרים כרכתיו בשער חמורים בשם (יזקאל כ"ג, ב'). נומת
ז' זא: למשולן.

⁵ פ"י מהדור הראשון (פ' ה'ר"ק) : כמו הנהנת [צ"ל הכרעתה] מלשון ידבר העם חתנו (תהלים ט"ז, ד').

ז' מוביא': שהיתה מרובה בין ישראל ובין מצרים. **[ולא נהירא לנו, והנכו]**

אלא פורען ק. מ. פון צ'רנוביץ (פודמ'ב): עשות פרחה בין בכורות לבן אחים במס'ם כמו שאמור ר' למלכה מצרים בכבודיהם שבמי מזרני הורנו והוכו מיר בכוורות ע"י תהומתא, בוגער, בא, מעיף י"ח; פסקיתא דרב בנהא, פיסקא ויהי בחז' הלילה, ר' ב"ה.

גנומָה הַדְּקָה וְדִפְּבָּבָה: זה כוֹה רְצִית.

נפרעת מפתורום בתכליות מcta עשירות',
ומאדום² תפרע בתכליות קון עשירות'
ירדו אטמי' עם, בכווי מלבות עם,
מור³ תעריהם⁴ באפ רוחרים
ישע שמר הוא ליל שמר
אמר⁵ שומר אתה קץ אשמור⁶

ככתוב משא דומה אליו קורא משער שומר מה מליליה^ו וכן ינו אמר שומר אתה בקר ונם ליליה^ז וכן והיה יום אחד הוא יודע ליום לא לילהנו ונו ימלך יי' לעולם אלחד ציון לדור ודור הללויה^ט

זאתה קדוש [יושב תחולות ישראל]

לשע עמד בחזי ליל יצאת, ובעטם היומן¹⁴ אותם הוזאתה, הרן עמו
ועמום בליליה¹⁵, כי לך יום אף לך ליליה¹⁶, ליליה אשר בו נפדו
בזויין¹⁷

ג פיכי"א : כלומר במכות בכורות.

ג' גוח הרכזיות: באروم. גוח ב'ב: מארום. וגב' א נטחנה המתיבה.

⁸ דברי הפטין נספרו על מאמר ח"ל שנמצא בשינוי נוסחות בשלשה מדרשים: מדרש תhalim ע"ה, איכה רבה פ"ב ס"י ¹, פסוק נדע בחנוי א'פ', ומדרש שמואל פ"ד וופ"ה, ולזה רמו המפרש בכ"א אף כי נפלו שניות אהדות בדרבי, חול': שעשר קרנות הוו לישראל, נ' קרנות נ' אבותות [מדרש לא נזכר רך אברם וצחק]. משה אהוזרין וכו' צ"ל : וכל עשר מפרש באנדרה, וכשבאה מלכות הרעה נטלהן ישראל והיהינו דכתיב וארו היה (צ"ל : וקרנן עשר לה, דניאל ז', ז') ועתיד הקב"ה להחוות לישראל דכתיב כל קרני רשותים אנדרע תרומתנה קרנות צידיק (תהלים ע"ה, י"א).

ישעה לד. ז. פיב"א: צדיקים [צ"ל עריצות] ונבורים.

² פיבריאן : זה בחר במו זו זהב (שפטות ב' ב' י"א)

פִּירְבוֹן: לְשׁוֹן עֲרוּם: פִּידְעָב וּבֶרְגָּב: מַכְהָר מִפְשִׁיטָמָן וּמוֹנִיחָמָן עֲרוּמִים

נפקה ביז'ר; ויאמר

[מלשון ואשמורה בלילה, תהילים צ', ד']; והכוננה כי אתה קץ ללילה הנלות].

ישעה ב"א, י"א.

ו' שם כ"א, י"ב. חסר בכ"ג ובדמ"ב.

ג זכריה י"ד, ז', נספח הכתוב בכ"א משובש.

וְהַלִּים קָמֹן י' : כֵּל הַפָּסָוקִים חֲפַרִים בְּהַדָּק וּבְשָׁעָה שׁ .

¹⁸ בברא נפרדו התיוכות אל נא' מון אתה קדוש ונתחברו אל התיيبة לישע', כבדרמ"ב נקבעו שתי התיוכות האלה ומסיים אתה קדוש באל נא' ומתחילה עיר פעם: אל נא לישע'.

14 נימוח ריגן • הימים האלה

ט' פ' ב' ג' : במתוות הפתוח בפהו אוניבר ברכמה ליום חמוץ (קבליות פ"א ב')

ט' טב"א: זכרו כי מודע הוא שנטע נבון ורשות רשות (ז' ג' ב').

ונז תhalbום ע"ה ט"ז. נומח כ"א: ואפ' לך הלילה; כ"ב: זומן לך ללילה; כ"ג: לאפ' לך ללילה. נומח הרפסום: כי לך היום.

קומי לך לבכורך שחתני
שנות ומשואה ובחלה¹
תמהון קמו ויצאו בלילה

כתב ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים ותהי² ונוי
שהכה בכורי מצרים מארם ועד בהמה³ ונוי ונבקה רוח מצרים בקרבי⁴
ונוי ונוי ומכרתי מצרים ביר אדרונים קשה ומלך עז'ו⁵ ונוי וננה⁶ יי' את
מצרים ננו⁷ ורופא ושבו עד יי'ו⁸ ונוי ונוי בחסר ובכפוף גלמוד הערקים
齊ה אמש⁹ שואהנו¹⁰ ונוי¹¹

שואה ומשואה, תפיל צר לשוחה¹², ונחיה בנשム ישועה

॥۲

ב'יא יי' מהיה המתים

ישמע לאדום¹³ כשםע מצרים,
משא דומה¹⁴ כמשא מצרים¹⁵

III

¹ נסח כי"א וב': סתמה. פיהד¹⁶: ישראל שנקרא בך בכורך דברת ואמרת
קומי לך.

² פיכ"א: כראמר لكمן לבכורים [צ'ל: לבכורי צר] ננו¹⁷ ולבניך בכורך רופא.
[ע"י להלן ס' 77] אות ז'].

³ פיהד¹⁸: לשון המיה, ואב לכלו¹⁹ בשאון מים בכיריים ישאון (ישעה י"ג, י"כ)
ואמר כי התמה הותה היתה סבה שנבהלו²⁰ זה איןנו מדויק, והנכון כי הוא מלשון
הפסוק אמש שואה ומשואה, איוב ל', נ', שמביא למתה²¹.

⁴ פיהד²²: מלשון תאה שטמה (ישעה י', י"א), והוא יותר מהמה ולכון
אמר וחללה מלשון ותחלה הלכה (אסתר ד', ד') [ניל שיותר נכו²³ למור שהוא
מלשון בא שאון, רימה ב"ה, ל"א].

⁵ נסח ב"ב + סמ.

⁶ שנות "ב, ב, ל". בכ"א ונ" נסח בכתב משובץ.

⁷ תהילים קל"ה, ח. חסר בכ"ב ז'.

⁸ ישעה י"ט, נ'. חסר בכ"ב ז'.

⁹ ישעה י"ט, ד'.

¹⁰ ישעה י"ט, ב"ב.

¹¹ איוב ל', נ'. כל הפסוקים הסורים בהדריך ועשה"ש, ובדים²⁴ נמצאו רק פסוק
א" ויה'.

¹² ע"ד מה שניין חוו חית עם אל"ף וע"ז עי' במכוא הערה 82.

¹³ בכ"א נמחקה התיבה לאדם, נסח הד' ק ועשה"ש: ישמע לבוש.

¹⁴ פיכ"א: היינו אדרום שעתקיד לישב בניהם בשאלת התהית כהומן.

¹⁵ פיכ"א: כלומר כמו שעשית לנו נסים במצרים לנו עשה לנו באדם.

כל בכור לאיש וכל בכור לאשה;
 בכור לבחמה ובכור לכל דבר
 בבית ובחוץ דבר שת לכל דבר
 עף ונחת גלית גנוּף ורופא²
 לבורי צר גנוּף ולברך בכורך רפואי
 החזות ליליה³, בגין יודוך מדיך⁴
 על משפטיך צדקיך⁵ ועל צדך אהוביך⁶
 טכם אצבעך עשתה תשע מכות⁷
 ייך עשתה תשע מכות בכוורות⁸
 ימין עזך טבעה⁹ צר וירומטיך הכל
 וזרוע קדשך¹⁰ תפדע ותרום על כל

אל נא לעולם תועץ ולעולם תוקדש וכוי¹¹

....
 ובן זיהי בחזי הלילה¹²

V

VI

בלילה	או רוב נסים הפלאת ¹³
הלילה	בראש אשמורות זה

¹ עי' לעיל עמוד 32 הערכה 2.

² פיה"ק: עף למטרים ונחת לישראל, גנוּף למטרים ורופא לישראל.

³ פיב"א: עשרה נסים.

⁴ פיה"ק: זה מרת הדין לאומות.

⁵ פיה"ק: מרת הרחמים לישראל [עי' פסיקתא, שם].

⁶ בכ"א וב' חסר המלה "תשע".

⁷ פיה"ק: טכם, בתכסי מלחות בא אצבע אלקים, כמו שדרשו בפסיקתא [פיסקא]: זיהי בחזי הלילה, ומצא נ"ב בתנוחמא בא, ובשאר מדרשים עי' העורות רמא"ש וובער] טלך בשער על עיר בתחילה סותם מעינותיה הרו הדר, ואחר כך תוקע עליהם הרוי הצפרדעים וכו', נמצא שחבתכסי מלחות אצבע עשתה תשע מכות, היינו דצ"ך עד"ש בא"ה, אבל במקצת בכוורות שהוא יותר חזקה ייך עשתה תשע מכות בכוורות, ט' מני מכות בכוורות, בכור לאביו, בכור משפחה, נ Dol הבית, בכור המשפחה, בכור השבי, בכור בטמי אשה. בכור מארץ אחרת והוא במטרים, בכור מטרים והוא בארץ אחרת. כנ"ל.

⁸ פיה"ק: המכיבת בים סוף כמו שנאמר ימינה ה' תרעץ אויב (שמות טז, ז, י')

⁹ נשוח בכ"א: וזריע עדר; כי"ב: ווומטיך הכל ובורע עז; כי"ג: זיומטו הכל.

¹⁰ בפירושים נמצא הפיטו הוה בשלמותו.

¹¹ שמות י"ב, כ"ט.

¹² על הפיטו הוה יש פירושים שונים. בכ"א ובדפוס סבונוני נמצוא פ"י קוצר ובמהדור הד"ק הפרוש הוא יותר ארוך. ובעל סדר עכORTH ישראלי כתוב עלייז פירוש

ראשונים, שמרורים נמת יהי לאחרונים, ומה שהיה בראשונה הוא שיחיה באחרונה, כשמע מצרים תשמע לזרומים. תצחה ות策ה ותצלח תרכב תתקע ותתקף⁵ על עם נורא ומרום

קדוש⁶

או תשע מכות היו אדונים קשה
אשר במ' סכרת⁷ גוי לבו⁸ מקשה
בעוזות מלך עז⁹ היהת מכת עשרית
אשר המשלחת בנונגש¹⁰ בני נסכה עשרית¹¹
נדיעת¹² בכוורות היהת תכליתם
אשר שתה אפק על תבליתם¹³
דנת לפניהם את אלהיהם¹⁴
ונם צורתם הפלת באלהיהם¹⁵
הכית כל בכור וראש משפחה

IVb

¹ נסכה כי"א וכ' : שיחיה לאחרונה.

² פיהד"ק : על שם יחלו בשמע צד (ישעה כ"ג, ח").

³ פיהד"ק : הדר פרווע להם נמולט, כמו ותצענה מעיל החמור (שפיטים א', י"ד).

⁴ פיכ"א : לשון הומה, כמו וורייך אף יצירח על אויביו יתנבר (ישעה ט"ב, י"ג) כולם בגיןה שייעור נקמה באדרום. פיהד"ק : לשון עצקה, תרנום ויצעקו וצרכו [לא מצאתי תרנום כוה אלא ועוקן, ואו וצחו או וצלו].

⁵ פיכ"א : לשון תוקפ. נסכה חרלו זה הווא לאפי נסכה הרפואים אבל בכ"ס משנה הווא. נסכה כי"א : הצמת ותצענה תעליה ותרכוב תתקע ותתקף הצרה ותצענה על עם וכו'. נסכה כי"ב : תתקע ותתקף תעליה ותרכוב תצראה ותצענה ותצמיח על עם וכו', נסכה כי"ג : הצרה ותצענה תעליה ותרכוב תתקע ותתקף הצרה ותצמיח על עם וכו'.

⁶ נסכה כל המקרות הווא "נורא ומרום וקורוש". אבל אין כל ספק כי צ"ל "קדוש", והוא מלא עומדת בפני עצמה.

⁷ פיהד"ק : הסנרת, מלשון וסכתריא את מצרים (ישעה י"ט, ד").

⁸ נסכה הרפואים : לבם.

⁹ פיכ"א : על שהקשה פרעה לבו ולא שלוח בני ישראל.

¹⁰ נסכה כי"א : לנונגש; כי"ב : היהת עשרית אשר המשלחת בנונגשים.

¹¹ פיהד"ק : בני אכרהם שנמנגה בעשרה נסיות.

¹² נסכה כי"ב : נויעת.

¹³ פיהד"ק : תועבותם והוא לשון פסק אפיק על תבליתם (ישעה י', כ"ה).

¹⁴ פיכ"א : שהכית בכויהם מאדם וער בהמה ומשתחים היו לבהמות [ע"י פסיקתא פיסקא וורי בחיזי הלילה; מכילתא פ' בא, ותרנום יונתן שפט י"ב, כ"ט].

¹⁵ [רמזו. למה שאמרו בפסיקתא פ' ויהי בחיזי הלילה: כיום שהיה בכורו של אחד מהם מת היה צר או קינין שלו בתה ביתין, אותו היום היה נידחת ונישחת ונירית והיתה קשה עליו כאלו אותו היום קברדו].

¹⁶ נסכה הרפואים : לואש משפחה.

**צחה כשומר ושה אתה בקר ונג
לילה
והיה בחצי הלילה**

**קרב יום אשר הוא לא יום ולא
לילה
רם הודיע כי לך היום אף לך
היללה
שומרים הפקד לעירך כל היום וכל הלילה
תאייר כאור יום חשתת
לילה
והיה בחצי הלילה**

VII

[ובכן לך] תעללה קדושה כי אתה קדוש ישראלי ומושיעך

VIII

**כִּי אֵין לְפָנֶיךָ לִילָה וְהַכְלָל לְפָנֶיךָ יוֹם, וְיֻמָּלֵוּם יְכֻעַ אָמָר וְלִילָה
לְלִילָה דַעַת יְוֹדֵעַ, וְחַשֵּׁךְ לֹא יְחַשֵּׁךְ מַמְךָ, וְנָהָרָא שָׁרוֹא עַמְּךָ, בְּקָרִים
יְינִידּוּ חֲסִידָךְ, וְלִילָות יְשַׁנְנוּ אָמוֹנָתְךָ, וְשָׁחָר וּבָקָר וְצָהָרִים וְנוֹנָה, וּעֲרָבִים
וְנִשְׁמָחָה וְלִילָה, וְכָל עַתִּינוּ וְעַזְןָ זָמָן וְגַעֲנָיִן יְזִקְרֹרְנוּ נָסִי פְלָאִיךְ וְיְינִידּוּ אָוֹתֹת**

VIII.

**¹ פִיהָדָךְ: לא גָאֹלה וְלֹא גָלוֹת כי לא יהיה שעבוד מלכotta, אבל עמל וינע
יהה, כי גָנוֹן וְמָנוֹג יָבָא אחר משיחנו בן יוסף.**

**² נומח בכ"א: רם הודיע... ואך לך לילה; בכ"ב: רם הודיע לכל... וגם לך;
כ"ג: רם הודיע... ואך. פִיהָדָךְ: אתה הש"י תודיע לעולם שלך היום ולילה אתה
מושל בכל ובירך הכל והיינו בתשנקום נקמתך מן מה [צ"ל אל"ה] או יודע לכל שאתה
אךך ושופך אתך.**

**³ פִיהָדָךְ: גָלוֹת שְׁדָתָה לְחַשְׁבַת לִילָה. וְמָה שָׁפֵד כָאֹר יוֹם רַל בְאָתוֹ אָוֹר
שְׁהָיָה מָאִיר בְשַׁת יְמִי בְרָאשִׁית רַק יוֹם א' וְאַח"ב גָנוֹן לְצִדְקִים לְעַתִּיד לְבָא בְּנֵי תְּאֵיר
עֲשָׂיו וּב'.**

**⁴ בכ"א ובשעה"ש בא תיכְפֵה אחר פיות זה סדר אדריך דר מתחויים, וככ"ב
נמצא נ"ב רשות לסדר זה, אולם בכ"ג נמצאו של הסדר ההוא אחר הקדושות,
ובמתוחור הדרת קריש לא בא בשחרות אלא במוספת.**

⁵ ע' במכוא האנגלי סעיף ט.

⁶ בכל המוקמות מלבד דפוס ס"ב נמצא הנוטה המשוכש: ובכן ולק.

⁷ בכ"א וג': ובכן אין לפנק.

⁸ עי' דנייאל ב', כ"ב.

⁹ פִיהָדָךְ: החכם שאתה עושה בוירחת השמש ושאר דבריהם לצורך האדים.

¹⁰ פִיהָדָךְ: להחויק הפקדון מהנסמה [נ"ל שצ"ל להחויק].

**¹¹ נומח בכ"א: וְשָׁחָר וְנָהָר וּבָקָר וְצָהָרִים וְעַרְבָּם יוֹם וְנִשְׁמָחָה וְלִילָה וְכָל עַת; כ"ב:
וְשָׁחָר וְנָהָר וּבָקָר.**

**¹² בכ"ג נומח כל המאמר הזה משונה בסדרו זו": ולילה יהוה דעת בקרים
יְינִידּוּ חֲסִידָךְ וְלִילָות יְשַׁנְנוּ אָמוֹנָתְךָ וְהַשְׁׁוֹךְ לֹא יְחַשֵּׁךְ מַמְךָ, וְנָהָרָא שָׁרוֹא עַמְּךָ
וְצָהָרִים וְנָהָר וּבָקָר וְשָׁחָר עַל עַדְןָ זָמָן וְגַעֲנָיִן.**

לילה	גָּרֶר צַדְקָה נִצְחָתָו נְנַחֵלְךָ לֹו וַיְהִי בַּחֲצִי הַלִּילָה
חלילה	דָּנֵת מֶלֶךְ גָּרוֹר בְּחִלּוֹם
לילה	הַפְּחַדְתָ אֲרַמִי בְּאַמְשָׁה
לילה	וַיְשָׁרָאֵל יִשְׂרָאֵל וַיָּכֹל לוֹ וַיְהִי בַּחֲצִי הַלִּילָה
חלילה	וַיָּעַזְבְ כָּבוֹרִי פְּתֻרוֹם מִחְצֵית בַּחֲצִי
בלילה	חִילָם לֹא מִצָּאוּ בְּקוּמָטִי
לילה	טַמֶת ² נִגְדֵ הרשָׁת סְלִיטָה בְּכוֹכְבֵי וַיְהִי בַּחֲצִי הַלִּילָה
לילה	יְעַזְבֵ מַחְרָף לְנוּפָת אָוֹוי הַוּבָשָׁת פְּנִירָיו בְּלִילָה
בלילה	כְּרָעַ בָּל וְמַצְבָוָא בְּאִישָׁוֹן
לילה	לְאִישׁ חַמְדוֹת נְגָלָה רֹוֹחוֹת וַיְהִי בַּחֲצִי הַלִּילָה
בלילה	מִשְׁתְּכַר בְּכָלִי קְדַשׁ נְהָרָג בָו
לילה	נְשַׁעַר מִבּוֹר אֲרִוָת פּוֹתָר בְּעַתּוֹתִי
בלילה	שְׁנָאָה נִטְרָא אֲגַנִּי וּכְתָבָ סְפִירִים וַיְהִי בַּחֲצִי הַלִּילָה
לילה	עֹורֶת נִצְחָק עַלְיוֹ בְּנֶנדֶר שָׁנָת
מלילה	פּוֹרָה תְּדוֹרָךְ לְשִׁמְרָה מָה

מִדְוקָן וּרְקָבָק בְּפָטוֹרָק כָּרָד קָצָת . וּמִפְנֵי שֶׁ' עֲכֹורת יִשְׁרָאֵל מִצְוָה בָדָל אֶל אָדָם אַזְנָבָן רֹואהַחְוָה לְעַצְמֵי לְבָפּוֹל פָה דְבָרָיו, וּרְקָבָק בְּמִקּוֹמוֹת שְׁבָעַל עֲכֹורת יִשְׁרָאֵל קָרָד אַזְנָבָן דְבָרָיו בְעַל הַדָּרָת קָרָשׁ .

¹ פִיהָרְךָ : יְשַׁטְרְפָּשִׁים לְשָׁוֹן מְטוּוֹן, כְּמוֹ עֹשָׂה חִילָם, וּקְאֵי אַמְצָרִים, שְׁלָא מִצָּאוֹן, בַּיְלָתוֹ יִשְׁרָאֵל מְטוּוֹן, דְכַתְבָבָן יִגְזְלֵוּ אֶת מְדוּרִים (שְׁמוֹת י"ב, ב, ל"ז).

² פִיהָרְךָ : וִישְׁטַרְפָּשִׁים טִיסְתָ בְּנָנוֹ לְדָרָן, עַל שְׁם שְׁטָם וּפּוֹרָה .

³ נָוָמָה כ"ב :

פִיהָרְךָ : הַיְנוּ אֶדְמָוֹן שְׁמַתְבִּיבָכְהוּ (ישעיה ב"א, י"א) מִשְׁאָדָומָה אַלְיָ קָרוֹא מְשֻׁעִיר שְׁמָרָה מִתְלִילָה אַמְדָר שְׁמָרָה אַתָּא בָקָר וּנְמָמָלָה לִילָה וּנְפִי רְשִׁי אַלְיָ קָרוֹא, אַמְדָר הַקְבָ"ה אַלְיָ קָרוֹא הַמְלָאֵךְ אוֹ הַנְבָיאָה מְעוּלָתְלִבָּות שְׁעִיר שְׁמָרָה יִשְׁרָאֵל מִתְהָרָא מִן הַלִּילָה וּמִן הַחִשְׁכָה הַוְאָתָה אַמְרָ שְׁוֹטָרָה, הַקְבָ"ה, אַתָּא וּכְוֹן יִשְׁלַׁחְנֵי לְפִנֵּי לְהֹרֶחֶת וּלְעַשְׁוֹת בָקָר לְכָם וּנְמָמָלָה לִילָה מְתוּקָן לְעַת הַקְצָז . וּשְׁמוֹשׁ הַלְמָד "לְשִׁמְרָה" פְּרִוּשׁ בְּשִׁבְלָ אַוְתָה הַקְרָאָה שְׁקָוֹא הַמְלָאֵךְ שְׁמָרָה מִתְלִילָה . וּס"א : שְׁמָרָה מִתְלִילָה .

ו' לפסח דר' ינארי

שיר השירים אשיתה נא לידי
ישקנִי בכרמי עין גדי
לירח כופר נדי משכני לكريת מועד
שchorה אני אתה אל מן בעדי

ב[רוך וכו' מנג אברהם]

אל תראוני ביום מסי
הנודה לי מנת הלקוי וכוסי
אם תכפר יהפר^ט כעסי
למוסתי החישעה עושי
נאוו להחיה טלי ריסוי

ב[רוך וכו' מהיה חמתים]

תורי ניל נשמע בארץנו
עד בית חיינו להריצנו
צדור המור מלא חפצנו
הנד יפה יאמר מעריצנו

ב[רוך וכו' האל הקדוש]
אתה בח[רתנו]

הנד ונו' עד

¹ כן נסמן ברשימת ניבועיר וקאוולי ח"ב ס"ג 2708. ה"ב היה היה לפנים בידיו והוערטה ימיער וממנו הרפים הפיטום היה בנוני וירושלים ח"ב ע' י"ת, והוא רשם עלייו ע' לפסח דר' ינאי", וכבר העיר על זה בזדק ה' ברاري בהענטקלופדרה האנגלית XII 586, שצ"ל "דרמושה" והוא שם ווי נרדף לשבעתא, ככלומר פיטום שנודר לתפלת מוקף (עי' זונץ, סינאנ', פאויזע עט' 69, הע' ב'), וא"ב איות הו"ז הוא ר"ת תמורה שבעתה והפזות היה אנחנו לו' של פשת אלא לתפלת מוקף של פשת, ובכל ספק גוספה התלה דרמושה מיד מעתקיק מאוחר.

² הפיוט הזה נוסדר עפ"י פסוקי שיר השירים והא"ב בדרך זו. כל חרוז מתחיל בפסוק, ואותיות הא"בatabה בחזרה הראשו של כל בית ובית אחריו דברי הפסוק.

³ בנוני ירושלים : יתרך בעסוי.

⁴ שם, השישי עושן.

⁵ ה' ווערטה ימיער עיר על זה כי בוננו לאמר משה"ש א', ט"ז ערד שה"ש נ', ו', וזה טעויות דעתך מן הפסוקים הבאים, וצ"ל מן שה"ש א', ט"ז ערד שה"ש ח', ה': מי אתה עולה מן הדבר מתרפקות וכו'.

ומופתוי נפלאותיך, המהדרש ישועות ומפליא פלאות ועושה נוראות, הסופר ימים ומונה עתים ויום אלף שנים ושנותיך לא יתמן, כי הכל כליה ואתה לא כליה ובאשר אתה חי בן משותיך חיים, טהור והם טהורים קדושים והם קדושים, וקדושה לקדושים מקדושים ומשלשים כתוב על יד

ונראי

.....	VIIIb
.....	VIIIc
.....	IX

¹ גומח כי"א: מופתוי; כי"ב: נמי פלאיך ואוותות ומופתאי.

² גומח כי"א, כי"ב: ומחליף נוראות.

³ גומח כי"ב: אתה טהור והם טהורים אתה קדוש וכו'.

סילוק אחר לשמעו דבר, וניין

תעו אז בפרטוס וכמו לא נתבונתי, כי בבית עמרם צפיתי, והטירו על על ימי וועל פשע עברתי, כי באريا ואכ נתקדשתי¹. חטאו במעשה ענל ולהחטאתם נשאתי כי במטה לוי ראיית², סטו בשיטים וצחנותם כפרתי כי במקנא נשענת³, מרו ברכבת ארץ ולעונם סלחתי כי בכל זהושע נחתת⁴, ועוד אחד תבעתי ובם לא מצאתי, והנני קראתי ולא נענית⁵, ונראיתי כנbor לא יכול להושיע מהם נעליתוי ובית עזחתי, ונחלתי נטשתי ומעל פני שילחתי, ולמענם לבבל שלוחת⁶, גולותם לויית⁷, ועת בנהרות נוכratio וכרותי ברוחמים שבתי, וברית ראשונים ורוחמים נתתי ובכבוד נראית⁸, זורי נילתי גולותם הושבתاي, ואתם הושעתי וטובי השמעתי, ובקדושים נתקדשתי, וממעלה וממטה נתפארתי, בסוד אל קודש כ"ב

¹ מזה מובן כי הוא סילוק של קרובה לסדר ואלה מסעיו שאם פטרון שמעו דבר ה' (ידימה ב') ולא בדרבי המו"ל במקואו שלו (גנזי רודשיים ח"ב ע"מ ט') שהוא מפני שאחריו נמצא בכ"י פiyוט המתיחיל "שמעו הרים את נאמו, כי ריב לי"י עם עמו". ומה שננטן עלייו סילוק אחר, הוא כדרבי המו"ל, בכבוד שנקתב לפניו סילוק מופיע לאחר המתיחיל ובכן ולך תעה קדושה וכו', "תשמעו נחומי לשאה, שמעו ברית הדיש", ויזומו: "הנה בתרוך בטורה, ספרה ובאבן יקרה" נקריש וכו'.

² הפיות הזה דומה בעניינו למומר ק"ז בתהילים.

³ ככלומר נאלם בוכות משה בן עפרם [הערת ווערטהיימער].

⁴ עי "תהלים ק"ג, ז ולפי זה צ"ל והטרו על ים.

⁵ ר"ל בחשון שהיה משבט יהודה שנשלח לנור אരיה (בראשית כ"ט, ט') ובשבט בנימין שנשלח ליאוב (שם, כ"ז) ושניהם ירדו לים תחילת כט"ש במקילה פ' בשלח וסוטה ליז ע"א [הערת ווערטהיימער].

⁶ שהם לא חטאו בעnal.

⁷ פינחים אשר קנא לאלהי.

⁸ בונתו של גדרות בכל שם ישבו גם בכו בוכרם את ציון [העיר]. ווערטהיימער].

מי ואות עולחי תמיד
שימני שמה זוכרה לחעטoid²
אות קטינה יפה ולא ישמיד
טימ רישתייה לא ימיד³
אם חומה היא [צור]⁴ תרצה בעולת תמיד

ב[רוך וכו'] המחויר שכינתו לציון]

אני חומה פחוות יושבת
[כרם] ערבוביה⁵ מישבת
כרמי של סמן במחשבת
ברח דודי מהולל בכל נשבת⁶

ב[רוך וכו'] חטוב שטך וננו']

כולד יפה⁷ לדורש ולברך
אם שכחנו ה' זכרנו יברך
(רעיתין) קומי כי בא אורך
ומום אין לך יברך מוקוד
את עמו בשלום יברך

ב[רוך וכו'] המברך עיי' בשלום]

¹ הפיות מכאן ואילך נסדר על פי פסוקי שיר השורים ותש"ק, ואותיות התשר"ק Tabanaה
בכל חרוז וחרוז אחריו דברי הפסוק. ומזה שחסר סוף הא"ב וסופו של התשר"ק אין להחליט כי
הפיוט שלפנינו חסר, כי פעמים רבות לא רואו הפייטנים חוכה לעצם להשלים את הפייטנים
ההלה. וראה לדומא החלק הרביעי (ב7ז) בקרומות של יניי שם' הא"ב אינו מנייע בכוון רק
עד אותן י"ה.

² ככלומר, שטמי כחותם על לבך שמה זוכרה להעטיד.

³ בן הוא ברפום, ואין כל ספק שהוא פיעות המעתיק, ואולי צ"ל: טים רשפיה לא עטיד,
כלומר מים נבים לא יוכל ללבות את אהבה אשר רשפיה רשי אש.

⁴ הפללה הזאת הטעני מפני ס' התשר"ק, ונ"ל של בלשון הפטין, «אם חומה היא» הוא
כינוי לישראל דיל' זור רצה את ישאל עתה בכבודו שהביבאה עלOLTת תפיד.

⁵ עי' כלאים פ"ה מ"א. הפללה כרם חסר ברפום.

⁶ ככלומר בכל ארץ נשבת (עי' שמוט ט"ז, ל"ה).

⁷ בבית הקודם הניע הפטין עד סופו של שיר השירים, ובכיתה זה האחרון משמש בפסוק
ז' מקפימל ד' בשלמות.

⁸ הערה נוספת: סוף הפיוט הזה נמצא נמציא נ"ב בכ"י בבריטיש מוזיאון ס"י 6197 ג.ז.
בשם אלשבעה לר' ינא ז"ל ושם נמצאו הנוסחים השונים האלה: שטך זוכך להעטיד. טים
רביום ריעותית לא יטיד. אהות לנו... ואיל ישמי. אם חומה הריא צו לעולת תפיד. ב' ש"א
מורם וכו'... עכוניה מישבתה... כל מנושבתה... ואם שבחנו... יברך טקורך יי' עז
עלומו יתן יי' את עמו בשלום יברך. ב' עוזה השלום.

לאחר נbaar כל זאת, ולהרבה נbaar עד כמה בחוויות,¹
וכולם רבותי צוארי חווות², מוראים עלי להזות.
מלך יאון תחן בمسئונו, לצג עתה مليי לקשבו,
ויתדם³ לדבר בהציבו, יהי לו צור משגנו.

נעם ריגוני⁴ הקדובה הילכה גמורה, ובמקומם דרישת אני אומרה
חיקור גורן ענולא⁵ אצחיריה, והכינו רבותי בהילכות סדר יקרה.

¹ נ"ל שר"ל כי מרווח החומר שלפנינו יבהיר את הענן במחירות, וחוויות הוא לשון בוק
(עי' איוב כ"ז, כ"ג).

² ככלומר כל הפירוש כתוב בתווים.

³ נ"ל שצ"ל, והרט לדבר בהציבו, ור"ל בחתייצו לדבר לפני הש"י בכל איכריו, בעין
כל עצמות תאמRNAה, ומלה "הרט" היא מלשון "הרטין תעבערין" (רניאל ב', ה').

⁴ הרגום תאותם יבא להם (תהלים ע"ת, כ"ט) ורגוניהם איטי להן, ו"ל הרב היותר
נחמד בקרכבה היא הילכה שבה.

⁵ עי' סנהדרין פ"ד מ"ג.

רשות לסדרי

๙

אכן מעין סדר יום תחלהתי, ואנדה לכל פסק ערבתי,
וברגע ומורה נכנתתי, להטיף גוועם מילתי.
באתי לחות אמרים, מדבש מתוקים וכברורים,
בחינון ולא ביהודים, בין ישישים ושרים.
גשתי ברשות בואה כל נשמות, ושחתתי מול מגלם נולמות,
מי אנכי וממי מהוי משל כבחות, מהומר קרוין לדמות.
דבריי ככסיל באין חכחות, ואיך אפתח פי לבור ניעומות,
ואני כנער לא אדע ערמות, בדתוות וחוקות רשותות.
הנני אפער בנבות, ברשות נאוני יעקב ראשי מתייבות,
ומרשות ראשי כלות מהדרי ישיבות, ומהזקקים בעלי אסופות נובע
עריבות.
ונלמי שספר החצובי להרבותי, ומרשותכם רבותיי יושרי נתיבות,
בקאים בשני תורות ונאים לדרכברות, ויחסים בני שלשת אבות.
זריזתי ליטול רשות מישישי זקנינו וגנוורי, וממניגני עדה ברורי,
מפלשי בזימה בכיאור תנאי ואמוראי, ומאהרי שבת ונוערי נום אבירי.
הכמיי ונבוניי וסופריי, הרשוני לדבר דברי,
גדולי אלימי ובחרוי, הדורי נעימי ופארוי.
טעם אשמעיכם מקודשים, זמותי פתח הלכות מאוששים,
איסור והיתר חיוב אנשים ונשים, חמורים וקלים במאמר פרושים.
ידועי כشرطך חכמתכם ארתה, זהلتני בלי להענש למחיתה,
כنمو חכמים בדת חרותה, כל המורה הלכה בפניו רכו חיב טיתה.
כבוד רב בעמוסי מעיים, השוב למולם בכפלים,
ונחרת בקדומה מזומים, מורה רבן כמורא שטימים.

๑ ע"י במכוא האנגלי סוף סעף ט'.

๒ ניל שצ"ל להבות מלשון הפסוק המצחצת הרבה (משעה נ"א, ט').

๓ ר"ל, בשראיתי, מלשון לא תשורנו עין ראי (איוב ז', ח').

๔ ערדביי ג', ע"א.

๕ ר"ל הבהיר שבני ישראל (עמוסי מעיים) חולקים לרבות הוא חשוב מאד.

๖ אבות פ"ד, מט'ו.

- הינו שם פורה בו חננו אחר ימי פטרו טומאת חומרו בו יושבת שחריר הפורת טן המתהר טמא.
- (ח) ולי נראה כי "מהלהה" משמשת תחת מעטה ההיא והלאה, ורק אם ישפילו ראש מדרת בא להם רפואה.
- (ט) ועוד לחותם ברכיה של אשר יציר. וראוי להעיר שמיישלמי ברכות פ"ט ה"ו (יד ע"ב) נראה שבייטי האמוראים לא חננו לחותם ברכיה זו, ובככלו שם ס' ע"ב, נחלקו אמרוראים בחותם ברכיה זו.
- (י) מלבד המקומות שהעיר עלייזון בכבר אוסף את אלה: הוספהנו נגעים ס' ז'; פרקי ר' הקדושים החוצאת שינבלום ל"ז, ע"א; מדרש מדרשא פט"ז. להנרגה זו צרך הפיטן עוד הנרגה אהרת שנמצאה לפניו ביקרה רכה ריש פט"ז ונוסדה על משלי ו', ט"ז—ט, ועל ידי צדקה אלו שתית הנרגה קשה לעמד על דעתו של הפיטן ברכיר העכירות שבובילן הנגעים הבאים, ואפשר שההמשבבקו שנאכד מאנתנו כי בתלמוד וכברורש הרוי נולה ושicket דסם מן העכירות האלו יונייא לא מנוא. וראוי להעיר נ"ב שהמקורות היישנים (ע') לדוגמא הוספה נגעים לצערת ומנו בעכירות שנגעים באים עליהם ובעכירות שצערת באהה ה"ל) הבדילו בין נגעים לצערת ומנו בעכירות שנגעים באים עליהם ובעכירות שצערת באהה עליין אבל במקומות החדשלים לא הבדילו בין נגעים לצערת.
- (יא) צל דיל והוא בלשונו חכמים כמו שקר בלבשו המקרא, ובהרבה מקומות נשתבס דיל לדיל, ע' לדוגמה שיח"ש רכה ב', ד' מה שדרשו על ודילו עלי אהבה.
- (יב) רמו למשלי ו', י"ב ו/or, עי' הע' י' לעיל.
- (יג) רכה ומטע' הוא מבטא מלוכות בלבשו התלמוד, והפיטן השתמש בו על דרך העברה; ובחרוז זה מכוון למשלי ו', י' י"ז.
- (יד) מכאן עד פוץ חרוז י"א הוא סונה את הדברים הנזכרים במשלו ו', י"ח ו/or, ט'.
- (טו) מכoon לדין המקלקל את הרין שהוא מהפרק מצוחות התווות המתווקות לרירה.
- (טו') ככלומר ניאץ דברי תורה והופיטן קרא לתורה נועם עפ"י הפסוק דרכיה דרכיו נעם (משלי נ', י"ז). וזה מסכים לנוסחה במודרב רכה פ"ז, ו': "רוכבותינו אמרומים על מי שניאץ בדברי תורה". וראוי לשים לב לה ששני מסכימים עם המדרש המאוור בט"ר ולא עם המקורים היותר ישנים בתנחותם וויסקרא רכה. [אי אפשר לומר שנייני השתמש במד"ר כמו שהוא לפניו כי צונץ כבר הראה (ג. פ. 273 הע' א) שפייטי הקלר היו נודעים לבעל המדרש זהה, ואולי השתמש במקור ישי שמןנו שאב נס המדרש הנ"ל. המול'].
- (יז) מכאן עד פשט בהרוא הכא הוא מתאר את עד השקpter ומשתמש בסנון הכתוב (דברים י"ט, ט"ז ו/or).
- (יח) צמד נרדף הוא עם חיבור, וצימרו הוא כמו חיבורו, ורק שמי שנעשה צר לחיבורו ומצערו הרוי הוא ונעשן בנגעים.
- (יט) ול"ג שהוא רמו למכלול את השם הנזכר בין אלו שהנוגעים באים עליהם.
- (כ) רמו למשלי ו', י"ג ו/or.
- (כא) ר"ל עד אשר ידע להפריש בין טוב לרע והפיטן אותו בלשון הכתוב האדע בין טוב לרע אם יטעם עבדך (שמואל ב' י"ט, ל"ז).
- (כב) חלקו הוא הקב"ה עפ"י מה שנאמר ה' מנת חלקו (קהלים ט"ג, ח').
- (כג) כלומר בנסיבות הנכאים.
- (כד) מלכות יון שהוא מלכות שלישי תפאה על ישראל וננהנו בחרב חרדה ונורולה (ע') יוחקאל כ"א, י"ט) שעם החסמוניים בני לוי שהוא שבט שליש. ודברי הפיטן נוסדו על ההנרגה בראשית רכה פצ"ט, נ': לוי בנד מלכות יון, זה שבט שלישי וו מלכות שלישי... בירט מי מלכות יון נופלת ביד בני החסמוניים שהם משל לוי". וראוי להעיר כי נס ר' סעדיה גאנן פיטט בעין זה עזרוני כהני שבט שלישי על מלכות שלישי (ע') סעדינה לרשות' שעכטער עפ' (50).

הערות נספנות

מאת

לוי גינצברג

- א) הסדר איש או אשה קדרמה מדבר מדייני נתק, וכבר ידוע שאין מראות נגעים בנתק (עי' לדוגמא ספרא "ג' ל"ב פרשタא ה' פrk ט' סעיף ב': נתקים שאין מטמאים בארכען מראות) אבל היפטן דין כאן בנסיבות מראות נגעים מסוימים שבאמת צדעת (יוקרא י"ג, נ"ב דיני נגע עור הבשר ווים הנוגעים בכל גגע צדעת) (יוקרא י"ג, ל"ח ול"ט, מ"ג עד ט"ז).
- ב) מפי חסרון ה"כ" אי אפשר להחליט אם השורה הראשונה היא סוףamar או ראשיתה של השורה שפלניינו ושיך לשורה השנייה, ולפי זה יש לפреш דברי היפטן שני אופנים. האחד הוא שאם פשה הנגע בכל נוף האדם טהור הוא אפילו לא נשתנה מראהו, וזה מה שנקרה בלשון חכמים פורה (נוגעム ח', א') שכולו הפק לבן, והשני שאם כחה הבהירת ונשתנה אחד ממדאות הטומאה טהור אפילו אם פשה הנגע, טומאות נגעים עיי' פישוין תוליה במאה (עי' נוגעム א', נ'). ר"ש" בפירושו על התורה (יוקרא י"ג, ז') מפרש שאם עמד במראוינו או פשה טמא, אבל הוללה אינו כן. [עי' נ"ב דבריו ה' דוד האפפמן על הפוקה הוה בפירושו על יוקרא. המול'].
- ג) כלומר טומאה הנדר שהיא רק לומן קבוע עוכרת עיי' סמנים אלו, ובירושלמי נמצוא כמה פעמים "קצם" במשמעותו עתים קבועים, ראה לדוגמא ברכות פ"א הלכה ה' (ז' ע"א) וסוכה ריש פ"ה (ז' ע"א).
- ד) ר"ל המזועעים כאשר כאב עליהם, רמז מה שאמרו שאין טמא עד שיצטער מן הנגע ספרא י"ג, פ"ב פרשタא א' סעיף ו'), ייבנו כי מאין ואפס מויים, שאין ביד האדם להנע עלי מHALAIM ונגעים אם ה' לא ריצה, ולפי זה צריך לנתק שחורים (בקט"ץ תחת ה' והר') על משקל חותם והוא מלושן צנעה ומחירה (תהלים צ"ד, ד'). [על דבר שטוש הו"ז תחת הקט"ץ, עיי' בטבואה האנגלי הע' 80. המול'].
- ה) ניל ש"ל נוח או נאה, ור"ל נוח וטוב לחיים יהי יסורים אם על ידי כך ישבו בתשובה. [אמנם לפי שיטתן של המדרקנים שלפני חיון שיש מלים בעלות שתי אותיות, נ"ה] הוא אחד עם "נאה", וכן אמר נ"ב ר' מנחם במחברת שלו, "נא מתפרק לנו" חלקות האחד דבר נא (שמות י"א, ב') השני, הניא מחשבות עתים (תהלים י"ג, ז') השלישי, מה נאו על ההרים (שעיה נ"ב, ז') ולפי זה אין כאן צורך לשם תקון, המול'].
- ו) ריל עוד מראה אחד חזין מעוז כשלג טמא והוא מראה בסוד היכל, ועי' הנהת הנר"א על נוגעム א', מ"א.
- ז) אין ספק שיפויו אם יפרח הוא שאם יפרח הנגע בכל הנוף, והוא מה שנקרה בלשון חכמים פורה (נוגעם ח', א') מלשון הבתוב ואם פרוח פורה (יוקרא י"ג, נ"ב) אבל לפי זה לא כל דברי היפטן רואין כסורורי דברי תורה שהרי אם כסתה הצדעת את כל בשרו טהור הוא אלא שסורתין דברי עצמו שאמר לעיל לכל נוף אם פשה טומאות לקץ עורת. לכן ניל לה夷 שדברי היפטן גסדו על הוללה הפורח מן הטמא טהור הפורח מן הטהור טמא (נוגעם ח', מ"א) כלומר אם פשה הנגע בכל הנוף אחר ששהסניר אותו הכהן טהור, ולזה מכוונים דברי היפטן לעיל לכל נוף אם פשה טומאות לקץ עורת שאם יפרח שאם פשה הנגע בכל הנוף בימי המתו טומאות הסנוו עוברת, שהפורח מן הטמא טהור; אבל אם יפרח בו נשנת

מד) צ"ל חנוך הוא ולבן צפיו לו, כלומר הקב"ה חנוך לבן עצפה לו. מה) צ"ל טוב ברעה לא יירון, כלומר הקב"ה שהוא טוב אינו דר עס הרשע, וירון הוא מלשון לא ידרון רוחי באדם (בראשית ז', ג'). וכן אמר נ"ב בשורה הראשונה של הפיות הוה: בכנן רע לא יגונך.

מו) יהסוך הראשון מן חסר והשני מן חם, כלומר אם תהשוך לשונך מרע יהסכו עליך מן השמים שלआ תבא עליך רעה. [לפי זה צריך לתקן לשונך מהסוך. המול'].

מו) צ"ל ימען נאמן, כלומר אם ימען מלדבר לה' לא תבא עליו צערת, רומו לנכח שאמרו אין הנגען באתום אלא על לשון הרע שיזען מפיו ורוח הקדר שזעחת אל תנתן את פיך להטיה את ברשד להקלות את גופך (תנהמא ה'ג', מזרעך ב').

מח) צ"ל ללמדך ישב גנענה, כלומר המציגך ישב בדור בעניין.

מט) צ"ל הניבור לשון הארץ, והיה מדוכרי טרה וכו'.

כ) צ"ל חזון לבו כי יעוזב.

נא) צ"ל לובח נמשלה אדמה.

נכ) צ"ל בחתיט ניאונים שומטה, כלומר ארץ ישראל תחרב בעזן בעלי נאות ובזכות ענוים יהיה שלום בה.

נכ) צ"ל לבוננה וקדם קנותה, כלומר אלו רינוי ננעים נאמרו בארץ ישראל מקום המקדש ומכאן לשבתו של הקב"ה (שםות ט', ג') ונם היא קניינו של הקב"ה מראשת הבראה שארץ ישראל נבראת קודם לכל (ספרוי, דברים ל"ג) ועוד שברת לה ברית שלא ישכחיה כמו שנאמר והארץ אוכר (יקרא כ'ג, מ"ב).

נד) ר"ל אם חממו את הארץ תהה לשאהה שטמה ואם תהיו מהורם עליה או יישעה הקב"ה אליה.

נה) כוונת המאמר הוה היא שהנעים מטמאים ארץ ישראל שהיה נחלתו לישראל וקורואה חלה משום שהוא עוזה חלה. עי' אבות ד' ר' נתן נומחה ב' פמ': «חדר של ב' הארץ העולים חלדים בה», ובמדרשי משה פ"ת, ט' שבין אדם חלדים בה». עזניין חלהה סתוםabal' המדראשים, אבל מפורש במקומות אחר במדרשי תלמידים פ"ז י' «מתימות מהלך אלו הנחbatchim מפני הצוררים עד שעלהה נופם חלהה». והפטין באמרו העוזה חלהה עלי נלך עלי צבי לצדיק ר"ל שהארץ מעלה חלהה על הנזאים של הצדיקים. ולפי זה למןנו שسمות הארץ המנוונות במדרשי תנ"ל הן שמות של ארץ ישראל, וכן מוכחה נ"ב מטה שנאמר בספרי דברים ל"ז, שביל זו ארץ ישראל שהיא מתובלת בכל'.

נו) ר"ל הארץ רוקדת בשמחה אם אתם מקימים מצות וחדדות פני זקן ואותם מפרישים בini זקן לעדר. עי' ספרי, דברים כ', ותקרבון אליו כלכם כubaroviya... ילדים מברדים את הוקנים וכו'.

נו) ר"ל הארץ נפקדה בשם נבל משום שתיאבל בעזן יושבת, ובמדרשי משה של טעמים אחרים על שם TABLE. עי' הערה נ"ה לעיל.

נה) על שימוש המלה תמרו במקומות תמורה עי' מה שבtabati בעזן סירא בספר היובל למלאות שבעים שנתן לנעלדרקי עט' תר"י.

נט) צ"ל גנוזה אשר חיכאו דרייה.

ס) מלשון וכל דראי ארעה בלא חיכינו (דניאל ד', ל"ב).

סא) ר"ל הנזים כל אשר להם באין נחשבו והורד דםם וממוןם. עי' תנומה ה'ג' ב' שמיini, י': «התרדר דםם של ז' עטמיא נכסהיהם», ועי' מה שהעיר על זה ר' ישראל לוי בפירושו על

הירושלמי בבא קמא ק"ב.

סב) צ"ל ולא זוזותם, כלומר התירך רק כספם והbam אכל לא עבודה וורה שליהם שהוא אסורה בהנאה כמצו שהולך ומפרש.

סג) כל ספק יש פה רמז לדברי התורה פסילי אלהיהם תשרפון באש... כי חרם הוא (דברים ז', ב"ה, כ"ז).

- (כח) ע"י סנהדרין צ"א ע"א : רופא אומן תקרה .
 בו ניל שוצריך לנקר אגרר (ציר'ה תחת הא' וקמ"ץ תחת הנ') שפירושו נן או עליה, וזה כמו לשפטים עפ"י תהלים ק"ד, ג': המקירה בימים עליותינו, ולפי ראות עיני יש בכ"י שתי נקורות בעין ציר'ה ממעל להא' בתבאת אגרר. ואפשר נ"כ שצ"ל אגרר והוא כינוי לשיטים מלשון הכתב ואנדרתו על ארץ יסודה (עטום ט', ו').
- (כו) ע"י נ"כ סנהדרין ק"ג ע"א ד': כתות איזו מקבלין פניו שכינה... כת מספרי לשון הרע דכתיב כי לא אל חפש רשות אתה לא יגור רע". והמתכוון שנתקה בברעת על עון לשון הרע לא יגור אצל הקב"ה .
- (כט) ולג' שפירוש יהו ומפרק הוא כמו סוף מעשך .
 כתם משתמשים בלשונו נוד תחת עור, כמו אהטול היה הנור הזה מלא נידים ועוצמות (ויקרא רבבה פ"ז, נ') וכאן הוא כינוי לנופו של האדם, ורק שהלשן נוצר קודם לאיברים של האדם שיצירת הולך מתחילה בעור ובשר ונומר בנידים ועוצמות (ויקרא רבבה סוף פ"ד) והלשון הוא רק מעור ובשר .
- (ל) רמזו למה שאמרו "לשון זה הנתון בין שני לחיים" (ויקרא רבבה ט"ז, ד'), וגם הוא לשונו מתהן, כמו זוממא נפלת בפוטה (סנהדרין ק"ז, ע"א).
 לא) ר"ל אלה ה' מושיע ומחזוק (ע"י דניאל י"א, א') אל תרף ירך ממזר החותמים ומופרד יהי להם למנן מכל זוּק .
- (לב) רמזו למה שאמרו "אם אדם יתא שלא יבא חליים עליו" מי טעמא דאמר ר' אהה והסיד ר' ממד כל חול, מתק הוא שלא יבוא חליים عليك" (ויקרא ר' ט"ז, ז') והപיטן מוסיף ואומר שאף חלי אצבע קפנה לא בא לו לאדם אלא ממנה, וצערתו היא כמו זורת שלו כי וורת נתקצר מוערת, ואין בין צער וצער ולא כלום, שנייהם משפטן קטן ,
- (לו) ניל שצ"ל נאמנו, ור"ל שבוחק צערתו בא לו ע"י דבריו ונאמנו כמו שמוסיף ואומר שייחתו היא מבתוכו, וכל מה עפ"י הגנרה "מצורע מוציא רע" (תנחומה, בובער, מצורע, א', ושם נסמן).
 לד) רמזו לשבע העברות שבכורו הנגעים באים על האדם, ע"י ויק"ר ריש פט"ז והעשרה י' לעיל ומדרשו משלוי על הפסוק ושבע התעכבה נשפה .
 לה) ע"י מכילתא עמלק ב': "כך מדה מהלכת על פניו כל הדורות שוט שישישראל לךין בו סופו ללקות", והপיטן משתמש במאמר זה על דרך ההעברה והוא שבძרכה שארם מודרך מודרךן לו .
- (לו) כוון להטמא: "עקב הקב"ה שתים ושלש תיבות כדי שלא להוציא דבר טומאה מפיו" (בראשית ר' ל"ב, ד', ושם נסמן).
 לא) ניל שצ"ל ארחות, ור"ל הדינים שנתנו במצווע מוותרים; וע"י להלן שירד ה' המתיחיל נ"כ אורותות תהורות וכו' .
- (לח) ציר' להשלים: "בשרת בספרי, כלומר נליות בתורה שהמבעור לשונו ברע, היינו שטמפר לה"ה" יהי התחטא בצדבת אש .
- (טט) ניל שצ"ל: נזהלה מבר, לשונו פניע, וכבר יודע שהפסוק לשון מרבתנדות (תהלים י"ב, ד") נדרש על לה"ה, ע"י תנומה מצורע, חז' ב', ר', וש"ג. [התikon לשונו פניע לא נראה לה, ואולי צ"ל נזרות וחלקות בלשונו הנה. המטו"ל].
- (ט) מכון להגנרה הידועה: "ארכעה השובין כתה: עני, מצורע, סומא, ומ" שאין לו בניים" (נדירים ס"ה, ע"ב), ולפי זה צ"ל הנה יש אשר מוכבים וכו'.
 טא) צ"ל וארבעה הם העקריים העורומים וכו'.
 טב) צ"ל מעונונים .
- (טג) ר"ל שנפשם ענותות עליהם בעת שיעלה זכרון מצכם על لكم [לפי זה ניל להשלים את החסרון כזה: עפ"ו ונפשותיהם ענותות וכו'. המטו"ל].

פנ) צ"ל כל אשר יגע מרוחק, ככלומר אם נבדך הוב ונמצא טמא כל אשר יגע יהי טמא, ומרוחק הוא נדרך עם טמא.

(פ"ד) בירושלמי עבודה וזה סוף פ"ד (ט"ד, ע"ב) מצינו שאין הגוי עושה יין נסך בורקה ואטרו על זה בכלי ס' ע"ב כל שבוב טמא בעכו"ם עושה יין נסך כל שבוב טהור בעכו"ם אינו עושה יין נסך, ואם בן זב שירק אינו מטמא, יוש לשער שהיה לפניו היפיטן בטקור שנאבר מתנתנו הלהכה בפוננו כהה, ובו שירק גזרו אינו מטמא" ולעננו לא נמצאו בשים סקום בפוננו וה, אף שפסות הוא שווייקת הור אינו מטמא שהרי אין זה לא היסט ולא גונע לא נאמר זה בפרש. אבל גדרלה מזו מצינו במומאות הדת שאמרו במספר, במדרך קב"ו אם ווקח זה והרג אדם אינו טמא, מה גונע על ידי חיבורו הף הור על ידי חברו. ושעל העיר שהמטמא צרור וורקו נמצוא בירושלמי נטין פ"ה (ט"ג, ע"ב) ובכלי (שם, ס"ה ע"א) אבל לא לעניין טומאה.

פה) ר"ל סכת זיכה שהייא אינה נלויה לעין.

(פ"ו) ככלומר להשתלח מהר הבית שאין ביום ובות נכנמים לשם (כלים א', ח'). זב שראה זוב אפילו יום שבעיע מתר שלפנוי (זבים א', ב') ולזה בון היפיטן כאן והוויל ומפרש ברברי מי להימתר ימים, אשר לפניו הוא סותר,

(פ"ח) ר"ל שהוב קשה עליי תשטיש והוא מוכחה למונע עצמו ממושב ומשכב של אשתו ומילדתו שוזר (עי' שבת א', ג', וסדר אליהו רבה פט", עט, ע"ה).

(פ"ט) ככלומר פרי האדים שם בנוי ובנותיו אם היז לבבלי מוטין ואת באה להם מפni שאבותיהם שמשו מטמותיהם עם נרות ופרצוי מעיניות הנשים בעת מומאות, וכן אמרו בתנומא הופאת ב' מצערע, ג': אם משמש אדם אשתו נדה הבנים לוקן בזרעת, וש"ג.

(צ) ניל שצ"ל: צמח אם יהיו זולמים כי נבל עולם מסינים, ורק"ל אם נענשו הבנים בזיכותיהם זולמים, זבים מברשות, זאת באה להם משום שעברו על דרביה תורה שם נוביל עלים. ועי' מדרש משה ב' ב"ח "מנחג שעשו אבותיך אל תנסה אותן".

צא) ניל שצ"ל: רחם יರחמו אל עליון.

(צב) ככלומר בשיתרפה הוב ביא קרבן להכיר תורתו עברו הטובה שקבל מלשהוא טוב. צנ) דבור פוי הוא לשון הרע, ודוע שלא מלא מצינו בדורשים שזוכה היא נ"ב עונש על לשון הרע, אבל היפיטן אינו מחלק בין זוכה לנענדים וכן אמר לעיל בחרוזו 47 שבעונן נדה זוכה באה, ובעלי המדרש לא אמרו זה אלא לעניין מצערע, אולם לפי דבריו המדרש בזקראה י"ח נ' ו/or' נראת כי כבר האמוראים השוו זוכה לזרעת.

צד) ע"י הערכה פ"ט לעיל.

(צח) ככלומר אם החלים ביאתו בנשים בעת אשר מקור רמן נפתחה בויבה שהיא צופרת ערו ומכליה בשרג. המבטה "ביתה המירוק" נמצוא רק בכלי במתות נ"ה ע"ב, אבל הפעל מרכז במבנה החלים רינוי הרובה בתלמוד ובמדרשי אי".

(צד) ככלומר עצם גנוגן.

(צד) יפלות הוא כמו זוב, ע"י ירושלמי יבתות פ"ו (א, ע"ב): עד שיפלית.

(צח) הוא זוכה שבאה על האדים בעת הניעו ליטי נערות, ע"י חרוז 53 לעיל.

(צד) ניל שצ"ל ציידינו, ורק"ל הזרים אשר נצעוד עליהם.

(ק) ניל שצ"ל הזרית זב זוכה בטרקחת, ולבן לא נאמרו בכתacha, ורמזו למלה פרשת זב זוכה לא ר' פ"ט, נ' "הלוות זוכה... עריבות עלי... תרע לך שהוא בן שהרי פרשת זב זוכה לא נאמרו בכתacha אלא זו כבני עצמה וזה בפני עצמה", וטרקחת הוא בנו לדריך שהוא מתחוק וערב.

(קא) ככלומר הקב"ה השמיט התורה בנהת בעת מתן תורה למטעו לא תצא נפשם של ישראל מלארץ ומולרא, והיפיטן כיון להגדרה שבעת מתן תורה פרחה נשמתן של ישראל כיון שראו מלארץ.

- (ס) צ"ל טומאה היא וכہ לא תנע ידים.
- (ס) צ"ל בחוקותיהם הלון לבת, ככלומר את תפטעו כהנוים ללבת בחוקותיהם. (ס) אויל צ"ל לבת בארץ עלי ובci, ככלומר שלא תלנו בראצם על פי דרכי עבדיהם.
- (ס) ככלומר אל תגרמו לארכן ישראלי לנווע מפני חמאתיכם.
- (ס) צ"ל עניין הקב"ה אשר חן בינוים אפוקי טים (שה"ש ה', י"ב) פקוחות ופוקרות את הארץ טבל נוד ובד וכל איש נקבעה בה.
- (ע) ככלומר הארץ קכועה על תחזה ועל רוח, והוא עפ"י מה שאמרו במדרש בונן (כיהט"ד לעילינעם ח"ב, ל"ב) וכסדר רבה דבראשית (בתי מדירות לוערטהייטער חר"א, י') שהארץ עומדת על מים, והמים על תחזה, והוחה על תחזה, ותויה על מים, והם על רוח, עי"ש באוכה. ווע שבקשות היישום נ"ב נורשה הארץ עומדת על רוח, אבל מתנתו לא נבר דרב, ע"י רושלמי ריש פ"ב דתניתה ושם בביבלי י"ב, ע"ב (אבל עיר) שם י"ב ע"א מאמר רב יהודה אמר רב) וראי לשים לב שנייאי כבר השתמש בברחות על מעשי בראשית.
- (ע) ניל שצ"ל נראה בו גנע.
- (ע) המלה האחרונה היא כי ספק ונחת.
- (ע) צ"ל ושאחו ואין ספק שהפיטן רמו בגין לההנדיה בזעירא ר' פ"ה שדרישה את הפוסק בתבוקק א', ז' על זוכה וזרעת.
- (ע) צ"ל חיים עליו מוסירו, ככלומר מכת צרעת וזיהה, זהם הכלבים והמוסרות שהקב"ה משים על החטא שץ' במוסירו, והטיקור לדבורי הפיטן הוא בתנהמא הו"ג, ב' תזריע, י' בשר ודם בשחוא זואה עבדיו לרדות מביא טנלבין וכבלים ורודה אותן ומצערן אבל הקב"ה איןנו צנו אלא מכל נופו של אדם רודה אותו" וועל המקורות שננסן בהערות רש"ב אסוף נ"ב מדרש תרשא פט"ז. [לפי ראות עניין בכתב יד אי אפשר לומר שהמליה החסרה היא י"ש י"ש] כי האות الأخيرة שנשאך רשותה נראה לי כאות ק' ולכן יש לחקן ירך עליו מוסירו, משלון אריך חרבי (שמות ט"ז, ט') המ"ל].
- (ע) ככלומר יונש על אשר חטא ביציר הרע, הוא השאור שנותן בנופו מראות יצרתו כאשר היה עוד בcosa. הכנוי שאור שביעסה לציר הרע ידווע, וכן ידוע שלפי חז"ל היציר הרע בא לו לאדם מיד אחר יצירתו או לכל הפחות בעת הולרו, ע"י בראשית ר' פל"ד, י', וועל המקורות שהעיר עליהם טהערדאר אסוף אבות דר"ג פט"ג.
- (ע) ככלומר פופאותו של הקב"ה תהיה מומנת לכל אדם שמוטן עצמו להקב"ה.
- (ע) נ"ל להשלים: "ונגבא אל בכוכב".
- (ע) ר' שהזכר שרואו להענש ברם וראה זוב בכשו אשר הוא באב ענוש, ורמו למלה שאמרו בתנהמא (הווצאת בובער, מצורע ט") שבראשונה נס האנשים הי"ו רואים דם, ובימי רחל נתקטל ה מהאנשים ותחת דם רואים זוב. ודרשת באב אנוש בנסיבות באב אנוש (פנול חטופה תחת הא') שהוא זוב נמצא בהרבה מקומות, ע"ז וקרא ר' י"ח, ז', וש"ג.
- (ע) רמו למלה שאמרו בזעירא ר' י"ח, ג', שובות הדיא מכחה מנרת ומתרשת, שהיא וכہ מבשו של אדם ומתרשת כחו ומדركת וכותשת אותה.
- (ע) צ"ל טעם זהה בקשין, ור' בקשין לטעם טעם של מאכל אשר היה זו להם והוא הבשר אשר היה החסר להם, ורמו למלה שאמרו בזעירא ר' י"ח, ד', שעיל דרי המתאוננים נתחכוו ישראלי ביזיות, ואין ספק שהמליה זורה היא נ"ב רמו לדבורי הכתב והיה לכם לורא (כנדרבר י"א, ב').
- (פ) רמו למלה שאמרו בזעירא ר' י"ט, א' "וכשפות ידים ע"י שהאהשה הו' משתפלת מלבדוך עצמה בעונתה ורלף הכתה הרי היא מותבה בדומים".
- (פ) צ"ל חמור זוב באחת בשלשה דמים, ככלומר הזוב שראה נ' פעמים בשלשה ימים הוא ובנור, כאלו רואה אחת מרובה בשלש, ומקרו בו כוים א' מ"ג—כ"ה.

(קכ') ר"ל אם נכשל בטעמה ונכנס לאלה המת אסור לו לשחות שם וחיב ליצאת מיד אחריו שנודע לו שהוא באלה מות. ומכור הלהכה זו היא במשנה נו"ד פ"ג, ד' ומכות פ"ג, ח': אמרו לו אל תטמא וכו' חוויכ על כל אהת ואחת.

(קכא) הרכבה הנודעת נמצאו כמדרשים המאוחרים על טבילה מלאכים באש, עי' לרוגמא סדר ורבה דברראישית (ככתי מודרש לוערטה יערח' א"כ ט', שם סוף ע"א: בונרא מביל).

(קכב) נמצאה מוה בלחם, אבל ע"נ סנהדרון ל"ט סוף ע"א: בונרא מביל. אבות פ"ה, ב', והפטון רמו להטאמר הדרוע של ר' פ' בנחן בו יאיר שתרהה מכיהה לדי' קדושה (ע"י משנה האחרונה בסוטה ובמראה מקומות) וכחנהים ע"ז פרישותם מטומאה גורטין קדושה עצם.

(קכג) אחוז בלשון הכתוב אליוים הטוצה הזאת הכהנים (מלאכי ב', א'). מהלקה ישנה היא בין התנאים אם טומאה כהן לקרים חוכה או רשות, עי' סותה ב' ע"א; זבחים ק' ע"א; ספרה כ"א, ג'; שמחות פ"ד ה"ט. אבל מעולם לא מצינו שיש שני מניין קרובים, קרובים שטומאות כהן להם אינה אלא רשות וקרובים שטומאות חוכה. לכן נראה כי בדברי היפיטן יש לפרש בשני דרכם השאנן מדבר מכך אל מישראל שהוא מהচוק לטרמא לקרים ורשאי נ"ב לטמא את עצמו לכל אדם והרךך השני שדרעת הפיטן שטומאות כהן לקרים ורק מומאות מות מצוה חוכה. והראשון נראה יותר נכון משום שכל הפסוקים פסקו בר' עקיבא שטומאות קרובים חוכה. אבל ע"י בוקריא ר' פ"ג': אמרה ראשונה למת מצואה יטמא, והשניה לאחרים לא יטמא.

(קכח) ר"ל מפני חומר הקדשה שנפללה בנורול הכהנים צזה הקב"ה שטוצה זו תנגן לעולם ולא תבטל מהם עד מות המשיח. עי' יקרא ר' כ"ז ו': מיראה שנתראה אהרן מלפני הקב"ה וכי וניתנה לו הפרשה ההו שאינה זהה ממנה ולא מבני עד סוף כל הדורות ואיזו זו פרשת המטה'.

(קכג) בין לרבי ספרה ג"ט, ב"ז, ז' ווקנמ לא ילווה הוא כדי נילוח שיש בו השחתה". עי' בא מציע פ"ב, מ"א: שאכינו היבאו לח"י העולם זה. מטמא לאחוחו בין נדולה (כוזיות, ע"י תחלים קמ"ה, י"ב בנותיו בזיות) בין קטנה. וכן הוא ביבטום ס' ע"א, וכספרה אמר רשותה א' סעיף י'ב: "אלין לרבות הבונרת", וכן בשמחות ד' י': "ביבורתה הכל טוים שיטמא", וטה שמנצינו בספרה אמרו רשותה א' סעיף ט' ע"ז לאחוותה הבתולה הקטנה ולא הנדולה", כבר העירו על זה מהרי"ד וראחו"ז שנדרולה במשמעות נשואה או בעולה.

(קכט) "מקור" מכובן כאן לאחוב ולא להאם, עי' ספרה, שם סעיף ח': ייצאו אחיו ואחותו מתמו". (כל) ככלומר רק אלו המותם המתוודים לו יטמא שלא יאמר אדם הויהיל וגנטמאו אלקט עצמות פלוני בידיו (ספרה שם סעיף י'ג).

(קלא) ר"ל הכהן הנורול שהוא נקרא בעל בעמי (ויקרא כ"א, ד') לא יטמא אפילו למיל' שהכל חייכים לטמא לו מפני בכורו. וכן להעיר שהיפיטן הולך בשיטת הרושלמי שטפריש בעל בעמי והוא גדורל (ע"י ניר ריש פ"ז) וכך מתרום אונלטם "לא יסתאב רבא בעמיה", אבל הספרה שם והבבלי (במota לב' ע"ב וצ' ע"א) מפרשם בעל, בעל ממש. וזה שכחן הדיטות וככל ישראל חיבין למלך וויא מדרבי היישומי ביצה פ"ב (ס"א, ע"ג) רוד' שת בעזרת והו כל ישראל אונני הקריבו למחה.

(קלב) גם זה מוסכ לכהן נדול שאסור לו לטמא לנשא אבל כהן הרויט מותה. עי' ירושלמי ברכות פ"ג י', ע"א): מהו שיטמא כהן לכבוד הנשיא כד דטר ר' יוזנן נשיאה אכזרו ר' ינא' ומר אין כהונת היום.

(קלג) עי' תספთא מועד קטנו פ"ב, י"ז "חכם שמת הכל קרכובו", ולפי זה נראה שיש הוא חכם נדול בתורה כאומר מאן טלבוי ריבנן.

(קלד) עי' ירושלמי ברכות פ"ב (ה' עט' נ') חכם שמת מי מביא לנו חליפתו מי מביא לנו

השורת שפרהה נשתרן של ישראל אמרו להקב"ה למי אתה נתנו ה תורה למתים או לחיים, מיר הניף הקב"ה נשמי חיים על ישראל, עי' מרוש תהלים הוץ' ב', פסח עט' 317, ועי' נ"כ בתרינוי על הפסוק הזה (תהלים ס"ת, ט').

ע"י לעיל הערכה פ"א. (קב) בני ישראל נמשלו בנלותם כשמלה מנוללה בדרמים ושאר האומות מתרחקים מהם כמו מנטמא. (קג)

הב' שבמלחה בכפק, ואולי צ"ל "ויעצם חטלה", והוא מתפלל להקב"ה שהמלתו על עט (קד) ישראלathy נדולה וחוקה.

חיות האדם תלויות בימים שבנופו, כמו שאמר לעיל בשירדי ד' הרו כ"ט: היה חזיו מים וכו', ולפי שזה גורמה לאדם מירה לא נהנה לו לאדם להישאר במטמי המבלבלים את חייו. (קה)

ע"י נדה ט', י"א: נשים בתוליהם בקננים יש נפנ' שינה אדומה" וכו'. (קו) ע"י נדה י"ט ע"א: בין דם לדם בין דם טהור לדם טמא, ועי' נ"כ ירושלמי נדה פ"ב (ג'), ע"א) מיקן שיש דמים טמאים ויש דמים טהורים. (קח)

דברי היפיטן מכוונים לדברי ר' מאיר (נדה ל"א, ע"ב): מפני מה אמרה תורה נדה לשבעה מפני שרוניל בה וקץ כה אמרה תורה תהא טמאה שבעה ימים כדי שתאה חביבה על בעלה בשעת בניתה לחופה. ודע שמדובר זה של ר' מאיר לא נמצא בירושלמי אבל שנוי במסכת אחר מעת סדר אליהו בכמה פט"ז (הוזאת רמא"ש, עט' ע"ה) ולי אין כל ספק שהיפיטן לא השתמש בכבלי אלא במקור אחר של בני ארץ ישראל ואולי היה זה ולפנוי בירושלמי נדה, שהרי אין לפניו כל המסכת כליה. וצידק להעיר שהפסוק מי יתן טהור מטמא (איוב י"ד, ר') נדרש בכמה אופנים על דם טמא וטהור שבנורה, עי' התנומא הtout' ב', שמני י"ג ונדה ט' ע"א.

פירושו אם חביב דם אחר י' מי נודה הרי היא זבה. (קמ) ע"י נדה ס"ד ע"ב: כל אשה שדרמה מרובין בניה מרובי, ובירושלמי בתוכות פ"א (כ"ה), ע"א בסוף העט' בנוום אחר: כל אשה שדרמה מעוטין ולידה מעוטין. (קי)

ע"י לעיל הערכה ע"ט. (קיא) חזיל דרשו מעין חותם בשח"ט ד', י"ב על צניעות בנות ישראל שאין פרוצת בעיות. (קיד) עי' תרנום על הנ"ל: שבתולותך טטרון ונגנון באנפליון וחתיטו' ועי' נ"כ במדרש שהש"ש, שם.

אם מוצאתה עצמה נדה יודע לה שבעליה אסור לחבקה, והוא עפ"י הכתוב קחלה י', ה' (קג) ועת להזקק מחבב, שדרשו על תשטש בימים שאסומה לבעללה, עי' שם בתרינוי.

בלומר שלא תינגע, בכלי של תטמאנו. (קיד) בון להמשנה נדה ב', י': חמשה דמים טמאים... אף כימי תלהן וכו'. אבל פלא הוא שהיפיטן פוסק נגד ההלכה שאל דמים רק לבית שמאוי והhalbת היא כת"ק רמיית תלהן תלהן. (קטו)

בלומר הזוכה באה עליה מושום שחקילה בנדה, עי' לעיל הערכה פ"ט ועי' נ"כ סדר אליהו רכה פט"ז (הוזאת רמא"ש, עט' ע"ט): עברה על מה שכותוב בתורה נעשה וכבה מותה ובה. (קי)

עי' לעיל שריד ד' הרו 55: קיימת הסורת אם תה. (קח) עי' סדר אליהו רכה פט"ז (הוזאת רמא"ש, עט' ע"ט): אם הזורה ועשתה תשובה מרפין אותה מיר ואם לאו הרי היא בחוקתה עד יום מותה.

ר"ל אשה שנשתנה וסתה ואין לה וסת קבוע צריכה לבודוק בכל יום בשחרית. עי' נדה א', י' ופעמים צריכה להיות בודקת בשחרית וכן חמשות" ופירושו האמוראים בירוש" (ט"ט, ע"ג) וככבי (יא ע"ב ויב ע"ב) שוה באשה שאין לה וסת, אבל בכלי אמור שוה רק לטהרות, ובירושלמי סתמו הדבר ולא הובירו עניין טהרות, והיפיטן שלנו סותם דבריו בירושלמי.

קמ"ח) כוונת היפיטן היא שאין ראוי לאדם לכוון לפני הקב"ה שהוא הטוב בכל מעש בקרובנו גולן אם הבהתה היא בעין כמו שהיתה בשעת גולן, אבל אם נשתנה הרכנן כשר, שקנה אותה על ידי שנייו, על פי הכלל כל גוילה שהיא בעינה ולא שנייה אותה מכירויות או מר לו הרי שלך לפניך ואם שנייה אותה מכירויות משלים בשעת הנזילה (תוספה בא קמא פ"ג, ד"ג). קמ"ט) נ"ל שziel הקרבת קרבנותם אם תחיה ל贇ונם עשה רצונם ב贇ונם, כלומר הקב"ה יملא רצון לכם כמו שהקריבו קרבנותם ל贇ון, ע"י אבות ב', ר".

(קנ) נ"ל שziel זכרון עננים וכו' ו"ל שהקב"ה אינו שוכן זכרון עמו ישראל.

(קנא) ר"ל הקב"ה נותן להם בח נדול יותר מראוי.

(קnb) רומו למה שאמרו לעולם אין העולה באה אלא על הרהור הלב. ע"י ויקרא ר' פ"ג; נ"ח תנחותמא לך לך (הוז' ב' י"ג) תנחותמא הנדרפס שם, י' זוז, י"ג בסוף; ירושלמי יומא פ"ח (ט"ה, ע"ב).

תמורתו. ורבו היפיטן הם בינוור לההנדה במדרש משלו פ"ט (הוז' ב' עמ' ס"ב) שאין תמאה בצדיקם, וע' נ"ב בבבלי כתובות ק"ג ע"ב בתוספות ד"ה: איזו הדין. כליה אין כל ספק ש"ל עשית מועלה, היפיטן רמז לדרבי התנהומא זו (הוז' ב' ב'): לפחות נקרא שמה עליה שהיה עילינה מכל הקרבנות... העולה אין בריה טעם ממנה אלא בולה להקב"ה, לבך נקראת עליה שהיא עוללה לקב"ה שהוא עליון. ובשינוי נعمוד על מנת החזרו הות, הקב"ה עשה את העוללה מועלה מכל הקרבנות.

כלו) רוב עולות הם קרבני נדבה ולכון אמר שהעללה אינה שלטה אם אינה נקרבת ברכzon בעלים. קללו) ע"י פסיקתא ר' פ"ד ע"א, ויקרא ר' פ"ז, ובפסיקתא דר' כהנא פ"ז (ס"א, ע"ב) לਮוכחה בזמנים לאישים.

קלחו) רמז אל הפסוק בвитא אליהם נהך ברכש (תהלים נ"ה, פ"ז) שדרשוו על קרבן עולת התמיד שהיתה במופבי. ע"י ירושלמי יומה סוף פ"ב (ט', ע"א) ובבבלי שם כ"ה, ע"א. קלטו) רמז למה שאמרו שלא אמר ארם לה' עוללה אלא עוללה לה' דרי שליח תל שמו של הקב"ה, ע"י ספרי דברים ש' זו בראשית ר' א', י"ב, ובמקומות שהעיר עיריה טהראורא. ולפי זה כונת דברי הפטון היא כך: אתה אל קנו צוותה מעם נכר ויקיר ושביב' אדם קרבן יורי חם על בכור קונו ולא יהללו שמו. המבטה חם על בכור קונו נמצא במסנה חונינה פ"ב, א'.

קט) הקב"ה מכך ע"י קרבנות רבי לצעון שנאמרו בשנהña. אבל לא נמצא במקום שקרבן מבבר על חטא זה.

קטא) רמז למת שאמרו במקילה, שירה פ"י, שבסא של מטה הוא מכון בנד כסא של מעלה ובמנינה י"ב ע"ב אמרו שכחט"ק של מעלה נתון ברכיע שנקרוא וכו', אבל אין מכאן ראייה שההנדה הזאת הייתה לפני ימי שנם במקילה לעיל רמזו על הפסוק בנה בנית בית זבול ל'.

קמ) רמז לדרכי ר' שמעון בויקרא ר' פ"ט, ח': מ"ש הוא שלום מכיא שלמים. קטמ) אזו בלשון הכתוב שיה"ש ד', ז', אלא שבמילים "רעיה" כתוב היפיטן אומ". קטמ') ע"י תנחותם ויקרא (הוז' ב' י"א: הנדרם ו') ויקרא ר' ד', נ' כל החוטא אפילו בשנהña נקרא חוטא.

קמה) ר"ל שנם להתנדב קרבנות אסור וצריך להתחרך מזה כמו שאמרו בויקרא ר' פ"ה, נ': אף בנדרים ונרכות אסורה. וזה על פי דבריו ר' יהודה שתופ שלא תדור משתדור ותשלם, ע"י תוספთא חולין ב', י"ז וביבה מקומות.

קטנו) נ"ל שר"ל שם בחר לכטאו בשפטיו קרבן מכל מקום אין בית דין רשאי לחייב על זה ממשום שנאמר לרצונו, ע"י ערבי סוף פ"ו. וכן ראה השfteיטן, השתמש במלה בטו למלו מה שאמרו שהנorder באלו גנטה חרוב ודוקרו בלבד שנאמר יש בוטה במדירות חרוב. ע"י רוש' נדרים פ"ט (ס"א, ע"ב) ובבבלי שם כ"ב, ע"א. [האמар 'בטו בחר נמתה' הוא ננד כל חזקי הלשון, וכן נראה לי שלפי הפיירוש הנ"ל צריך לתקון 'בט ובדר נאמו', בלאו נדר ולא קיים דברו מלשון הכתוב (איוב י', ט) כי לא בחדריו אמרו קדוש. הט"ל].

קטמו) צ"ל נביר מתקבע אין לרצוח בכעס, וכוכן היפיטן למה שמשלו חכמים שהמכיא קרבן גול הרדי הוא כמו שצוה להפס דעתו של שלטונו שישוב עלי בדין בנולה שנול וסנגורו הוא קטגנורו, ע"י רוש' סוכה פ"ג (ג"ג, ע"ג), גאנזומא אמרו (הוז' ב' ב") וע' נ"ב חנתומא צ' (הוז' ב', ב'): אם בקשת להקריב קרבן לא תגוזל לאדים כלום, ובסתורא דרבא פרשחתא ה' סע' ב': קרבנו להוציא את הנול. [אף כי הפייס הזה יפה ומחקבל על הלב ונום יש לו סעד מטה שכא בסוף החרוו, אבל זאת או' אפשר להסבירים ש"ל ע"נרב מתקבעם]. מפני כמה טעמים כי רשות הנשאר מאות האחרון שלפני ס'מת' איננו של ר'יש', והאותיות מ'ם ות' י' מרווחות בכ"י מן המלה כעס, ואולי צ"ל: 'نم חמת כעס אין לרצות בכעס' המוביל].

ואפי' וכרכנו לחיים, לפי שאינו מעוני מני, שאליה זו נשאלת לפני רב כהה צדק זצ"ל וישיבתו, והשיבו: "לשאול⁹⁴ אדם בני ראשונות ונ' آخرנות וולםר⁹⁴ זכרנו לחיים בטנן. במנהן שלנו אתם עוזים כי הוא מנהן ישיבה שאנו שואליין במנן — זכרנו, ובאותה נבור — מי כמוך, ובמורים — כתוב לחיים, ובשים שלום — בספר חיים, מראש השנה עד יום הכפרים...". ועוד השיב רב נטראוני נאנו זצ"ל. שאומרין פיזוטין באבות ובנכורות ובכל תפלת ותפלה דכלך רגלה ורגל מעיניין, מרבעין בו [בם] דברי אנדה, ובחנוכה ובפורים אומריין בכל ברכה וברכה מעין אותה ברכה, וכראש השנה יום הכהפורים דברי רצוי ומליחות, ובתשעה באב דברי הרבן הבית. הרשות בידו. ועיקר שאומרין בכל ברכה וברכה מעין פתיחת החתימה של ברכה, ובאמצע אומרים דברי אנדה ודבורי שכח של הקב"ה שספר דמי⁹⁵, גומש לנו למדוד מן הפיתנים הראשונים שהו חכמים נדירים. הרי י' אין שהו מן החכמים הראשונים ופייט קרובות לכל סדר וסדר שלל הרגלים, ר' אליעזר בר' קליר מן החכמים הראשונים ופייט קרובות לכל הרגלים, והזוכיר באבות ונברות דברי אנדה עניינים הרבה. וכן רבינו קלונינוס זצל שחכם נודול היה ופייט קרובות לכל הרגלים והזוכיר בס אנדאה עניינים הרבה. ור' משולם בנו דלענו שחכם נודול היה ופייט קרבה לצום כיפור וכתוך הברכה אמר עניינים הרבה ובסוף סמוך לחתימת הזוכיר מעין הברכה. ויש למוד מהן ולא לכתל קרובות שהן שכח הקב"ה. עד כאן תשובה רבינו גרשום מאור הנולה זיל.

⁹⁴ The force of the *in* of לשאול in לשאול is hortative, i.e., to ask. *אמר*.

⁹⁵ Here ends the quotation from the Responsum of R. Natronai and what follows are the words of R. Gershon himself. The expressions *בידיו* and *בבבכה...* הרשות בידיו... ועיקר באבות... השאomerין פיזוטין... are not appropriate in their present context do not fit well. I would suggest one slight correction. The passage should read *שאהomerין...* השאomerין פיזוטין... הרשות בידיו... ועיקר באבות... שספר דמי.

⁹⁶ The responsum was also published by Landshuth (עמ"ה הגאנום, p. 102) from a MS. by Zedekiah Anaw, which he says was bought by the Bodleian Library in 1854. Neubauer lists it as under No. 659. See Add. to his Cat. p. 1153. Prof. Marx found in the covers of an old book two MS. leaves, one of which contains the above responsum, but it is no part of the leaf as the remaining passages show. It has also the important variant *שבל הלקט* instead of *ונם ר' קלונינוס שמענו שחכם נודול היה ופייט קרובות של פסתה הרגילים*. It is possible that this leaf is part of the manuscript mentioned by Landshuth.

R. Ephraim ben Jacob of Bonn (b. 1133-d.
after 1196).

I. From a liturgical MS. communicated by Zunz to Rapoport and published by the latter in *Crom Chemed* VI, p. 25.

אוני פטרי רחמתים. ואמר העולם שהוא יסוד ר' ינאי רבו של רבינו
אלעוזר בר קליר, אבל בכל ארץ לומברדיאה אין אומרים אותו, כי אומרים
עליו שנטקנא בר' אלעוזר תלמידיו והטיל לו ערך במנעלו והרנו. יסלה ה'
כל האומרים עליו אם לא כן היה.

Anonymous.

J. In MS. Munich 69 is found the following statement, cited by Zunz, *Literaturgeschichte*, p. 28, note 4.

K. From I. Davidson, Poetic Fragments from the Genizah I (J.Q.R., N. S., Vol. 1., pp. 109-111).

אם לך שלטון בכל חי וכו' במחזור ינאי זיל... או בהקרא באוני
עניז מות וכו' במחזור ינאי זיל... אסופה פתוחה ממוקד חכמות וכו'
במחזור ינאי זיל... אל אלהים חיק אוטו וכו' במחזור ינאי זיל.

C. *Ibid.*, Chapter 12 (?), section 39, cited by Harkavy in his p. 108.

פאמא עאנאן פאהן קאל פי דלך מא חביבה ענה פי אוול אלכתאָב
וזו מא אבדה מן חזאנַת ינאי זזו אונ אחדהמא אלדי כאנט אמה קד
המלחה ענד אלאטם וולדחה ענד.

Harkavy translates this passage as follows:

אולם ענן אמר בזה מה שספרנו ממנו בראש החיבור והוא מה שלקח
מן חזנות ינאי, והוא כי אחר משניות הוא מה שאמרו נתעברה אצל הנכרים
וילדתו אצל ר' ל אצל בר יישראָל.

To this he adds the note that according to Kirkisani, Anan made use of Yannai's liturgical work.

Without attempting to elucidate this obscure passage, it is sufficient for our purpose to note that according to Kirkisani, Anan made use of Yannai's liturgical work.

Saadia Gaon, ben Joseph (892-942).

D. From the Arabic introduction to *סידור האנדוֹן* (Harkavy, p. 51).

תֵּם מָא רָאִית אֶن אֲסְתַּחַד עַלְיהָ מִן כָּל אַלְשֻׁעָרָא אַלְאָלוּין יוֹסֵי בָּן
וָנָאֵי וְאַלְעֹזֵר וְיוֹשֵׁעֵ וְפִינְחָס פָּעֵיהָ דָלֵךְ. וְאַמָּא מִן כָּל אַלְשֻׁעָרָא
אַלְאָקוּרְבִּין אַלְיָנָא פְּלָא תַּנְדִּנִי אַדְכָר שֵׁיא אַלָּא לְאַחֲמָר מִן כָּאָן קוֹלָה מְרַצְּיָא

"Then, what I saw that I could support with evidence from the words of the ancient poets, Jose b. Jose, Yannai, Elazar, Joshua and Phineas, I did so. But from the words of the poets who are near us in time you will not find me mentioning them except to praise those whose words are acceptable."

From this it is evident that the *סידור האנדוֹן* contained quotations from the writings of Yannai.

Jehudi ben Sheshet, a pupil of Dunash ibn Labrat (fl. in the tenth century).

E. From (ed. Stern, s.v. תשובות יהוריaben ששת כואת⁹⁰ בשיר על מנהג עורבי השיר רב ינא ורב אלעור. p. 37). קלייר לא היה בן חוטא ואף כי לא אמר כי אם ⁹¹ ונניך יהו ספרי קדושים פורטסך יהו ספרי ערבים⁹².

Anonymous (from the School of Saadia).

F. From Schechter, Saadyana, p. 73, l. 24
 זני זמו בתרת אל ולא זר ⁹³ נינת ביתנו ינא ואלעור

It is worth noting that there is a striking similarity between the two metaphoric expressions זני זמו בתרת אל ולא זר in this and נינת ביתנו ינא ואלעור in the preceding quotation.

G. *Ibid.*, p. 136. Fragment li, verso, line 1-4.
 ואל כסם אל נ' והוא אלסנע فهو מנطم וכפא מתאלף אלאוכר ולכון אלעוז יטול בעזה ויקעד בעזה ענה ודאך מטל קול ינא אלמעוז.

“And the third species is rimed prose. It is arranged rhythmically, so that the final words are connected with each other. But the meter is sometimes long and sometimes short, as for instance, the poetic compositions of the celebrated Yannai.”

R. *Gershom ben Jebuda* (960-1028).

H. From a responsum cited in (ed. Shibli הלקט Buber, fol. 13a).

ובשם רכינו נרשום זצ"ל מצאתי: „מה שהזרה לכם החבר של להתפלל קרובות בתוך התפללה בחנים ומועדים ובראש השנה ויום הקפורים

⁹⁰ This is according to the correction of S. Pinsker, in ברכון רב כואת⁹¹ ל, p. 158. The reading of ed. Stern, followed by Dukes in נחל קדרומים p. 2, note 1, and Harkavy in סעדיה p. 106, note 4, is ⁹² ורבים.

⁹³ Pinsker, *loc. cit.*, reads ⁹⁴ ערבים.

⁹⁵ Comp. Dan. 3, 5.

⁹⁶ Comp. Esther 1, 5.

of Israel who composed and brought forth many hymns and songs of praise to God, such as Yannai, Elazar and Phineas and others.”

B. *Ibid.*, chapter 1, section 2, paragraph 11. See ed. of Harkavy in Transactions of the Imperial Russian Archaeological Society [Zapiski], St. Petersburgh, 1894, p. 284, ll. 16–22, cited previously by him in his *וּכְרוֹן רַב סֻדְרִיה* pp. 107–108, and in his given as supplement to the Hebrew translation of Graetz’s History (*דברי ימי*) (vol. 3, pp. 503–504, 506⁸⁸).

וכאן עאלמא באקאייל אלרבאינן ולס יון פידם מן יטען פיעלטה. וחבי עון האי ראמ אלמתובבה אנה כאן הו ואבוה יקלבאן בתאב ענן פון אלארמנאי אליל אלעכראני. ואנה למ יטר בהמא שי מן קולה אלא וערפה לה אצללא פי קול אלרבאנן אליא מא קאהה [ננא: פי מקאלה] פי אלכבר או לאפוקן בין אללי אונרע ענד אסראיל ובין אלדי אונוע ענד אלאמם. פלט לעימאן מן אין אבל דליך חתי ונדאה פי חזאנת ינא.

“He was well versed in Rabbinic lore and no one among the Rabbis disputed his learning, and it is related of Hai, the head of the Academy, that he and his father translated the work of Anan from Aramaic into Hebrew, and they found nothing that could not be traced back to Rabbinic sources, excepting that which is in the part relating to the first-born⁸⁹ and the distinction he made

⁸⁸ In this place the passage of *Ķirkisānī* is erroneously given in the discussion of chapter 13.

⁸⁹ Bacher assumes this passage to refer to the “first-born of cattle” (J.Q.R. VII, p. 700). Harkavy (p. 108 note 3) suggests that Anan possibly held that the law of primogeniture applied to both, the one who was the father’s first-born as well as the one who was the mother’s first-born, and that he based himself upon the passage *אונֵי הַכִּית... כָּל בְּכוֹר לְאִישׁ וְכָל בְּכוֹר לְאִשָּׁה* found in Yannai’s *Kerobah*

between those who sprang from Jews and those who sprang from other people. These they did not know where Anan took until they found it in the Hazanut, i.e. Liturgy, of Yannai.” Harkavy justly remarks that the Hai mentioned here is not Hai the son of Sherira, but Hai b. David who lived in Bagdad for many years before he was elevated to the Gaonate, and that if it is true that R. Hai occupied himself with the Book of Laws of Anan it was perhaps with the purpose of refuting it (*ibid.*, pp. 108, 506). Ginzberg (Geonica I, 158) likewise throws suspicion on the passage, pointing out the absurdity of the statement that in the entire work of Anan only two points of law could not be traced to Rabbinic sources, whereas in truth “there are barely two lines in his book that are in agreement with the Rabbinical authorities.” His second objection that there was no reason for translating from Aramaic since the Babylonian Jews understood Aramaic equally as well as Hebrew, would be obviated if we follow the reading of Joseph Albaṣr in his כתאב אלאמתבצאר where this passage of Kirkisānî is quoted, saying that Hai and his father translated Anan’s work into Arabic, מון אלנבטיה אליו אלערבייה. But even if we doubt the statement concerning the translation, there is no reason to doubt that Yannai’s liturgic compositions served Anan as an Halakic source.

פָטְרִי רַהֲתָהִים. This is not unlikely, but we must not overlook the fact that Yannai himself borrowed this phrase from the Pesikta (see ed. Friedman, fol. 87^b).

expressions.⁷⁹ His style is by far simpler than that of Kalir.

In its orthography, our manuscripts present a number of peculiarities. Aside from the fact that almost all words are written *plene*, the letter **ו** is sometimes used in place of a **צ** and the **ו** for a **נ**; ⁸⁰ and the words **ה** and **אללים** are always written **הן**; ⁸¹ and the words **אלדים**, the latter mostly in quotations from the Bible.⁸² In reproducing the text I have adhered closely to the orthography of the MSS. Another interesting point is that in one place we find the consonant **ר** rime with **י**.⁸³ The similarity in the pronunciation of these two letters, common in Samaritan speech,⁸⁴ is ascribed in the Talmud also to the men of Galilee.⁸⁵ But accord-

⁷⁹ Here are some of the unusual forms found in our Fragments. Fragment **א**. סחרות (l. 2^a), נם (l. 8^c), ליצת (l. 2^a), גומרא, ב (l. 11^c), ומים (l. 13^a). Fragment **ב** עוויל (l. 2^b), ליטות (l. 3^b). Fragment **ד**, תאל (l. 64). Fragment **ו**, סכופים (l. 22^b). Fragment **ז**, ליזנות (l. 12). Metaphorical expressions: שלישית (l. 12) for the Greeks (Fragment **א** l. 34); בָּחוּן = God (Fragment **ב** l. 12). קניי בשושן מהוחם = Jewish people (Fragment **ו** l. 11^b).

⁸⁰ Comp. נשפת for נושא in Fragment **ב** l. 20; בְּנוּנוֹן for בְּנוּנוֹן in Fragment **ב** l. 32; קרבנות for קדרש in Fragment **ב** l. 2, 20; עיריך for עיריך and פיעז for פיעז in Fragment **ב** l. 4, 11.

⁸¹ Comp. Fragments **א** l. 19; **ב** l. 8, 14, 19; **ד** l. 18; **ו** l. 8, 19; **ז** l. 8, 20.

⁸² In Fragment **ה** l. 46 the words בצעה and בצעה rime with נצחה and נצחה. Another instance of this is found in the Kerobah section II^a where אוני פטרי רחמתים and ה, ה and י rime together.

⁸³ Comp. Cowley, The Samaritan Liturgy, Vol. 2, p. xxxv.

⁸⁴ Comp. b. Erubin 53^b.

ing to some grammarians an instance of it is also found in the Bible.⁸⁵

12. *Texts Relating to Yannai Arranged Chronologically*

Abū Yūsuf Yākūb Al-Kirkisānī (fl. first half of the tenth century).

A. From *Kitâb Al-Anwâr*, cited by Harkavy, without indicating the chapter, in *Ha-Magid* 1879 (vol. 23, p. 359) and in abbreviated form, with slight modifications in the text and translation, in his זכרון רב סעדיה p. 107.

זכר זעם בעץ מן יחתג / לרבענין וירד עלי מן זעם אן אלצלאה טן
אלתחלים [אן אלכטהב]⁸⁶ קאל: "די להו מתקרכין ניחוחין לאלה שמייא
ומצלין לחי מלכא ובוואוי" קאל פאי צלאה מן תHALIM עלי היאת דריוש
ובנייה . . . קאל זונה אבר והו קולה: "במקהלות ברכו אלהים יי' מקור
ישראל", אראד בה חכמא בני אסרי אלדרן אלפו ואברנו תפאכיה כתיראת
ומדאייה להה מתל ינא יוא לעזר זפינחם זנירחם.

"One who upholds the opinions of the Rabbis⁸⁷ has already argued and refuted those who say that the prayers are taken from the Psalms. Inasmuch as the Scriptures say 'that they may offer sacrifices of sweet savour unto the God of heaven, and pray for the life of the king, and his sons' [Ezra 6:10], how could the prayer for the life of Darius and his sons, he argues, be taken from the Psalms. . . . Furthermore, there is another proof from the verse: 'Bless ye God in full assemblies, even the Lord, ye that are from the fountain of Israel' [Ps. 68:27]. By this he meant the sages

⁸⁵ I Kings 18, 21.

⁸⁶ These two words are omitted in זכרון רב סעדיה.

⁸⁷ Harkavy (*ad loc.*) maintains that this refers to Saadia.

II. *The Contents, Diction and Orthography of the Fragments*

A study of the contents of our fragments shows that Yannai combined in his Piyyutim the elements of both the Halaka and the Agada, and that he followed a well-defined plan in the arrangement of his material. The first two sections of the Kerobah, as well as the fourth and the ninth, are all Agadic in character. The third section, the one in which his name always occurs in the acrostic, is always of a Messianic nature, while the fifth, sixth, seventh, and eighth deal with the Halaka related to the Seder of the Kerobah. Of the ninth section, our fragment offers only one example,⁷⁵ and from its fragmentary nature we may conclude that it is Agadic with a Messianic conclusion.

For his sources Yannai drew not only upon the Babylonian and Palestinian Talmudim, but also upon the Midrashim *Leviticus Rabba* and both *Tanhumas*. What is very striking is that in the selection of Biblical verses which always follow the first two sections of the Kerobah, Yannai uses the identical verses which *Lev. R.* uses for its *Proems*.⁷⁶ This can hardly be regarded as accidental. It seems more plausible that Yannai had before him the Midrash of *Leviticus Rabba* very much in the form which it has before us

⁷⁵ Comp. Hebrew part p. 4.

⁷⁶ Comp. the Biblical verses in Fragments 'א, 'ב and 'ה with those used for proems in *Lev. R.* s. 16, 18 and 19.

now, in which case we are safe in assuming that he flourished not earlier than the middle of the seventh century.

The subject matter of the Piyyutim in our fragments may seem to us inappropriate for poetic treatment and unseemly for public presentation. The laws of leprosy and bodily uncleanness are certainly not calculated for religious services according to our modern notions; not so, however, to the men of those times. The Midrash, in its quaint manner of couching every idea in some form of Biblical exegesis, states its attitude towards this question in the following way: "One verse says: 'His locks are curled and black as a raven' (Song of Songs v:11) and another verse reads: 'His aspect is like Lebanon, excellent as the cedars' (*ibid.*, v:15). R. Samuel, the son of Isaac, applies these verses to the weekly portions of the Bible. Although some of them may appear too black and ugly to be read in public, such as the laws of impurity and plagues, menses and child-birth, yet the Holy One, blessed be He, said they were pleasant to me."⁷⁷

As to the diction of Yannai, our fragments confirm the opinion expressed by Luzzatto⁷⁸ on the basis of the printed *Kerobah* that he indulges rarely in difficult and unusual forms and that he makes frequent use of metaphorical

כתב אחד אומר שחורות בעורב [שה"ש ח' 19:]
"א] וכותוב אחר אומר מראהו לבנון בחרן כאורים [שם, ט"ז... ר'] שפואל בר יצחק
פתר קרייה בפשיותה של תורה אעפ" שראות אלו הן בעורות ושהורות לאומתו
ברבים כגון הלבבות זכה וגנעים נדה וולדה אמר הקב"ה הרי הן ערכות עלי."

⁷⁷ Comp. his p. 11. ⁷⁸ פ"א למחזר

Kerobah, and it is almost evident on the face of it that the *רשות* and the piyyut do not belong to the same author. The *רשות*, however, is an interesting composition in itself. It seems to date from Geonic times, for the poet uses the expression *ברשות נאוני יעקב* *ראשי מתיות* and it gives additional support to the theory advanced above that the Hazan took the place of the Darshan in the statement found at the end of the poem, viz., *ובמקרים דרשה אני אומרת*.

For this reason and also because it is entirely unknown, it is reproduced in this volume together with the texts of Yannai.

One more point of interest gained from this MS. is that the whole series of Piyyutim which we designate as Kerobah is termed there *קדושתא*.

10. *The Fragments of Mahzor Yannai.*

The fragments of Mahzor Yannai have had an interesting history in themselves. When Professor Schechter "had unearthed the literary débris of ages, accumulated in the Cairo Genizah, and brought his great 'hoard of Hebrew Manuscripts' to Cambridge, the collection was unexpectedly found to comprise some leaves from a disused Synagogue copy of Aquila's Greek version of the Old Testament with portions of that curious and famous translation in early uncial writing still legible beneath the Hebrew of a later century." (Taylor, in the preface to his book mentioned below.) Facsimiles of these palimpsests were

published and their Greek contents edited in two volumes, "Fragments of the Book of Kings, according to the translation of Aquila," by F. C. Burkitt in 1897, containing 6 plates, and "Hebrew-Greek Cairo Genizah Palimpsests" by C. Taylor in 1900, containing 11 plates. A photograph of Plate IV of Burkitt's volume is reproduced in the Jewish Encyclopedia, s.v. Aquila, and in M. L. Margolis, "The Story of the Bible Translations," Philadelphia, 1917, p. 42. As far as the Hebrew texts in these palimpsests are concerned, nine of the 11 plates in Taylor's book were identified as pieces from Yerushalmi and Midrash. But the Hebrew of the first two plates and that of the six plates in Burkitt's book remained until now unidentified. These I have now identified as leaves from Mahzor Yannai.

Yannai's authorship of the compositions contained in these MSS. cannot be doubted. His name occurs four times in four acrostics, each time in the same section of the Kerobah (in our scheme No. III). Fortunately, the Hebrew of plate I of Taylor's book is a continuation of plate II in Burkitt's book, whereas the Greek of these two plates represents two entirely different parts of the Bible (Ps. xxi and 3 Kings xxi respectively). Dr. Taylor suggested that what we have before us were the leaves of "a synagogue copy of Aquila's Greek version." With equal assurance we may assert that in their second state, that of palimpsests, these leaves were part of a synagogue copy of the long-lost Mahzor of Yannai.

כִּי אַתָּה
 אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
 in the Kerobot for the Day of Atonement it ends with כִּי אַתָּה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ מְוחָל וּסְולָח and in the Kerobot for all other occasions it ends with כִּי אַתָּה קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וּמְטוּשָׁע.⁶⁹ In other words, the character of the day is indicated in the concluding words of this introductory phrase. This introductory phrase is undoubtedly a later interpolation and does not belong to the original composition. Like the introduction in מסוד חכמים ונבונים in which the same method is adopted,⁷⁰ it must have been introduced by some later Payyetan. His object undoubtedly was to indicate the מְלֹק of each Kerobah.

Bearing this in mind we may explain the construction of the last section in the Kerobah under discussion as follows. The word וּבָכָן of the phrase כִּי אַיִן לְפָנֵיךְ לִילָה is really the remnant of section VII, which, according to our scheme, should be preceded by וּבָכָן and a Biblical verse. This verse, however, has been lost, together with the entire section VII, leaving only its introductory word.

The beginning of the section under discussion, in its original state, was really כִּי אַיִן לְפָנֵיךְ לִילָה and is really section VIIIa. But the copyist erroneously

⁶⁹ Since this is based on Is. 43:3
כִּי אַיִן יְהוָה קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מְטוּשָׁע
 The reading common in all editions is incorrect.

⁷⁰ For הַדָּבָר it ends with פְּנֵי מֶלֶךְ
 אָפָתָה בְּתַפְלָה וּבְתַחֲנוּנָם לְחִלּוֹת וּלְחַנּוּן פְּנֵי מֶלֶךְ
 אָפָתָה... פְּנֵי מֶלֶךְ מְוחָל, for יְכַיֵּפּ, מלכי הטלבים וארכוני האדונים
 אָפָתָה פִּי בְּשִׂיר וּוּנִים, while for the festivals it ends with וּסְולָח לְעוּנִים
 לְחוֹדּוֹת וּלְהַלְלָה פְּנֵי שֻׁוכָּן מְעוּנִים.

fused the introductory word וּבָנֵן that was left of section VII with the section immediately following it. And since the eighth section was also lost this poem was taken for the *סְלֹק* of the Kerobah, and the copyist prefixed the introduction וּבָנֵן לְכַדּוֹשָׁה כִּי אַתָּה קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וּמוֹשֶׁעָנוּ to make it conform with all other Kerobot. In reproducing this Kerobah in this volume the word וּבָנֵן is restored to its proper place and the missing sections, viz., V, VII, VIII, VIII b, c and IX are so indicated.

The poem אֲדִידָרְ מִתְחָזִים which in some rituals is placed immediately before section VIIIa⁷¹ is certainly an interpolation of the copyists intended to take the place of the missing poem (VIII). Zunz lists it among anonymous compositions⁷² and Rapoport ascribes it to a certain Menahem without giving his reasons for it.⁷³ At all events it is not the composition of Yannai, and the rituals which assign it for the Musaf service of the Great Sabbath⁷⁴ are more correct in their tradition.

In MS. B the poem אֲדִידָרְ מִתְחָזִים is not only placed immediately before section VIIIa as it is done in some rituals, but is preceded by a *רשות* with a partial acrostic of the Alphabet (from א to נ). This only shows to what extent the mediæval scribes took liberties with the liturgic material at hand, and how arbitrary they were in their arrangement of compositions. For there is certainly no place for a *רשות* in this part of the

⁷¹ Comp. שער השמים Amst. 1717.

⁷² *Litg.* 89.

⁷³ Comp. המני VII, p. 23.

⁷⁴ Comp. הדורת קדש Venice, 1600.

from Deut. 6:4, indicated by the catchword פָעִיטִים.⁶³

IX. Consists of an alphabetic acrostic followed by a number of rimes of a Messianic character, leading up to Num. 15:41, indicated by the catchword לְהַזֵּת.⁶⁴

Since the Kerobot were part of the Morning Service, the presence of Deut. 6:4 in the Amidah is another proof of Yannai's Palestinian origin. For we know from a responsum of Yehudai Gaon that in Palestine the שְׁמֻעָה was recited in the Kedusha of שְׁחִירָה and not in that of מְסֻמָּךְ.⁶⁵

9. *Yannai's Kerobah for the Great Sabbath*

אוֹנוֹ פָטָרִי רְחַתִּים If, now, we subject the Kerobah to the test of this scheme of construction, we shall find that four out of the nine sections are wanting. The first four sections are found complete, excepting that the Biblical verses before the two conclusions (i.e., I a and II a) are wanting either entirely or in part in printed editions.⁶⁶ These

⁶³ Corresponds to the passage beginning טְמִיקָמָה.

⁶⁴ Corresponds to אֶחָד הוּא אֱלֹהֵינוּ. It is safe to assume that there was a fifth part to this section, leading up to the quotation of Ps. 146:10 and that its omission here is due either to the defective state of our MSS. or to the fact that like אֲדִידָא דְרִינָה it was used only in the Kerobot for Festivals and the New Year.

⁶⁵ Comp. Ginzberg, Geonica II, 48, etc. Ginzberg also called attention to the fact that Kalir must have had the שְׁמֻעָה in the Kedushah of שְׁחִירָה (*ibid.*, p. 420).

⁶⁶ In the Sabionetta Mahzor some verses are cited but not all; in the ordinary editions the verses are entirely omitted.

however, are found in three MSS. of the Jewish Theological Seminary,⁶⁷ showing that the omissions are due to the whims of the printer. The next poem, אָרוּבָן נְסִים הַפְלָאת, since it is introduced by the word וּבָנֵן must, according to our scheme, be taken for the sixth section, and the last poem, beginning וּבָנֵן בַּי אֵין לְפָנֶיךָ לִילָה and preceded by the introductory phrase לְךָ תָּעַלָה קָדוֹשָׁה כִּי אַתָּה קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וּמוֹשֶׁעָ, is certainly section VIIIa, since it is without acrostic and leads up to the quotation from Is. 6:3.

But here we are confronted with a number of difficulties. First of all, according to our scheme, section VIIIa is never introduced by וּבָנֵן; secondly, the introductory word וּבָנֵן is always followed in Yannai's liturgy by a Biblical verse from the Seder, i.e. the Biblical portion of the week, which is not the case here; and thirdly, how are we to explain the use of the two successive phrases, וּבָנֵן בַּי אֵין לְפָנֶיךָ לִילָה and וּבָנֵן לְךָ תָּעַלָה קָדוֹשָׁה the one immediately following the other?⁶⁸ All these difficulties, however, may be explained as follows. A perusal of our printed Mahzor will show that the סְלִיק, that is the poem which immediately precedes the Kedushah and corresponds to section VIII in Yannai's Kerobot, is always preceded by the introduction וּבָנֵן לְךָ תָּעַלָה קָדוֹשָׁה with the further differentiation, that in the Kerobot for the New

⁶⁷ Comp. preface above.

⁶⁸ The apparently ungrammatical construction of וּבָנֵן כִּי אֵין of לְפָנֶיךָ is obviated in certain texts (e.g., MS. C) by reading וּבָנֵן אֵין לְפָנֶיךָ.

for the Great Sabbath this verse does occur.

The first poem of this section, i.e., the one designated as **וְאַתָּה קָדוֹשׁ**, consists of a rimed passage without any acrostic ending with the word **קָדוֹשׁ**. The formula **חֵי וְקִים נָוָא וּמָרוֹם וּקָדוֹשׁ** was, in my opinion, first used by Kalir, from whom it was borrowed by all later Payyetanim. In Yannai it does not occur.⁵⁸ The second poem of this section, i.e., the one referred to as **אֶל נָא**, contains as acrostic only from the letter **נָא** to **וְ** and is followed by the ancient prayer **אֶל נָא לְעוֹלָם חֲוֹרֶץ**.⁵⁹ In our fragments this prayer is not reproduced in full.

V. A poem with a complete acrostic of the alphabet headed by part of the Biblical text of the Seder.

⁵⁸ In the Piyyut **אוֹנוֹ פָטָרִי רְחִמָתִים** this passage concludes with the words **סְמִים נָוָא וּמָרוֹם, קָדוֹשׁ** which is the nearest approach to the Kaliric formula. This, by the way, proves that the reading **וּקָדוֹשׁ** is erroneous. The word **קָדוֹשׁ** is to be taken as a word by itself, a sort of response.

⁵⁹ In this connection attention may be drawn to the opinion of Rapoport (cited by Borges in *המניד* VII, 23) that the prayer **אֶל נָא לְעוֹלָם חֲוֹרֶץ** is the composition of Yannai, forming in fact the complement to the Piyyut **אֶל נָא תְשַׁעַ מִכּות** in the Kerobah inasmuch as it completes the acrostic, and that it was afterwards transferred to the Kerobot of other Payyetanim. If this were the case it would be difficult to explain the frequent use which Yannai himself makes of this prayer in the Kerobot of our fragment. I have no doubt that **אֶל נָא לְעוֹלָם חֲוֹרֶץ** is much older than Yannai, and that already in his time it was so well known that it was only necessary to refer to it by the first two or three words, as is done in our fragment.

VI. Another poem with a complete acrostic of the alphabet, headed by one more verse from the Seder and introduced by the word **ובכן**.

VII. A third alphabetic acrostic, likewise headed with a verse from the Seder and introduced by the word **ובכן**.

VIII. A poem, every word of which forms part of an acrostic of the inverted alphabet (**תשרק**) without any introduction.⁶⁰ It always begins with the words with which the preceding poem concludes, and is followed by three sub-sections:

(a) A rimed passage without acrostic, leading up to the quotation from Isa. 6:3, indicated by the catchword **וקרא**.⁶¹

(b) A passage without rime, or acrostic, developing the idea of the threefold use of the word **קדוש** and leading up to the quotation from Ezek. 3:12 indicated by the catchword **לעטחם**.⁶²

(c) Continuation leading up to the quotation

⁶⁰ In the *Kerobah* for Lev. 21, 1 (see Hebrew Text below), this section is also introduced by the word **ובכן**. Altogether it is a point well worth considering, whether the use of **ובכן** in this connection was not borrowed from the New Year liturgy, and whether we should not expect a threefold use of this formula corresponding to **ובכן תז חזרך**, and **ובכן צדיקם**, **ובכן תז כבוד**, **ובכן תז פחדך**, and **ובכן זמירותך**. On the various responsa dealing with the question of how many times **ובכן** is used in the New Year liturgy, see *Mahor Yatra*, p. 366, note 20. For the meaning of the word, comp. Zunz, S. P., p. 425.

⁶¹ This corresponds to the opening passage of the *Kedushah* (*נעירין*).

⁶² Corresponds to the *Kedushah* passage beginning **כברו מלא** **עלם**.

אל נא in this particular section; and even in Kerobot where the words אל נא do occur at the beginning of this particular section, it is evident that they could not have been there originally. The Kerobah of Kalir for Shekhalim begins in the Sabionetta edition אל נא מי יוכל לשער כל הפקודים, but the context plainly shows that there is no connection between אל נא and what follows. Secondly, we will find that in no Kerobah is this section ever missing. It is true that it does not always begin with אל נא, but it is always present and always ends with the word קדוש. There was, therefore, no need of ever using the old prayer אל נא לעולם תוערץ as a substitute. The use of the words אל נא in this place must therefore have come about in some other way.

To clear up all these difficulties I suggest the following. The words אתה קדוש and אל נא were originally used only as rubrics. Just as the first section of the Kerobah is called מנין and the second מהיה, so is this fourth section, consisting of two parts, designated by the two rubrics אתה קדוש and אל נא. The reason for this is that since this section is the beginning of the Piyyutim which take the place of the third benediction, and since that benediction begins אתה קדוש אתה, or קדוש אתה according to the Palestinian Ritual,⁵⁶ the poem was likewise designated as אתה קדוש.⁵⁷ The second part of this section, again, is always to be followed by

⁵⁶ Comp. Elbogen, *Der jüd. Gottesdienst*, p. 45.

⁵⁷ This was preferable to קדוש אתה because it echoes the Biblical verse Ps. 22:4.

the ancient prayer אל נא לעולם תועירן and therefore was designated as אל נא. The whole section then received the designation אתה קדוש — אל נא. The copyist, however, failing to see the significance of these catchwords, took אתה קדוש as an abbreviated form of Ps. 22:4 and generously supplied the rest of the verse, letting the words אל נא stand.

To return now to the question how Ps. 146:10 has come to be introduced here. The fact that our fragments show no trace of the use of this verse in this connection might lead us to the opinion that it is entirely due to the copyists. But this is not so. The most plausible explanation is this. This fourth section of the Kerobah under discussion is in all MS. texts preceded by a group of Biblical verses, which are of a Messianic character. It is therefore natural that they should conclude with Ps. 146:10 which speaks of Zion's God ruling forevermore. Hence it is not to be taken as the heading of the following Piyyutim but as the conclusion of the preceding group of Biblical quotations. The printers, however, have often omitted all the other verses and left this verse stand by itself, causing thereby the prevalent miscomprehension that it is the heading of the following Piyyutim. The absence of this verse in the Kerobot of our fragments may be explained on the ground that these Kerobot were intended for the ordinary Sabbaths, while all other known Kerobot are for special Sabbaths or holidays. That such a distinction was made may be seen from the fact that in Yannai's Kerobah אוני פטורי

קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ
ברוך בכבוד ה' ; בכבודו מלא עולם כבודו
שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד and ממקומו הוא יפן by ממקומו
אחד הוא אלהינו.

II. *Mebayyeh* (*מחיה*). A poem inserted near the end of the second benediction of the Amidah, completing the acrostic of the Alphabet (from ט to ת), followed by the next verse of the Seder and other verses from various parts of the Bible.

II a. *Conclusion to Mebayyeh*. Similar in structure to No. I, a.

III. A poem of a Messianic character containing the author's name in acrostic, followed by various Biblical verses.

וְאַתָּה קָדוֹשׁ אֱלֹהֵינוּ

This superscription is placed in our fragments at the head of the Piyyutim which precede the Kedusha, and together with which they take the place of the third benediction in the repetition of the Amidah by the Hazan (*חוֹרֶת הַשִּׁיעָז*). In all printed rituals these Piyyutim are headed by two verses: Ps. 146:10 יְמָלֵךְ הָיָה לְעוֹלָם אֱלֹהֵיךְ צַיּוֹן לְדָר וְדָר הַלְּלִיָּה and Ps. 22:4 וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלָּות יִשְׂרָאֵל; the former is sometimes introduced by the word וְנִאמֵּר and to the latter are appended the words אֱלֹהֵינוּ, without any apparent connection. There is no connection between the two verses themselves, nor between them and the Piyyutim that precede or follow. The difficulty with regard to Ps. 146:10 was not even noticed by commentators and literary critics, but the incongruity of the use of אֱלֹהֵינוּ received the attention of a few scholars. Zunz regards the

two words אל נא as belonging to the quotation from Ps. 22:4, but does not explain the connection.⁵³ Arnheim (ad loc.) translates it by the exclamation, "O Gott!" without any further remark. Kobak takes it to be a sign that in certain communities Ps. 22:4 was immediately followed by the Piyyut תועץ ליעלם נא אל omitting the intervening poems.⁵⁴ Berliner explains the presence of these two words in this place as follows: In the Kerobot of Kalir, he says, the quotation from Psalm 22:4 is always followed by a short Piyyut beginning נא and ending וטרום נורא קדיש. In this respect, however, Kalir was not always followed by the other Payyetanim, and as a consequence many Kerobot do not have such a Piyyut. To supply this omission some communities made use of the ancient prayer חיטין תועץ ליעלם נא אל נא and inserted here the words נא אל נא as a reference to that prayer. The printers, however, inserted these words of reference even in Kerebot which contained the short prayer in question, and the result was all the more confusing. This is the substance of Berliner's remarks on this question.⁵⁵

A thorough examination, however, of the Kerobot of Kalir and others will show that this statement is entirely erroneous. First of all, we will find that in most of Kalir's Kerobot this particular section does not begin with נא אל. In the Sabionetta Mahzor of 1560 the Kerobah *את חיל* for the New Year is altogether without the words

⁵³ S. P., p. 66.

⁵⁴ שירון VII, p. 64.

⁵⁵ *Randbemerkungen*, II, p. 66.

compositions, though voluminous, must have disappeared at a very early date, or at least remained local, and had no influence on his successors.

8. *The Structure of Yannai's Kerobot*

Let us then get a clear idea of the structure of the Kerobah as formed by Yannai. This will enable us to determine at a glance how much is missing in some of the Kerobot given below in the Hebrew part, and will also help us to decide whether the Piyyut אוני פטרי רחמתים, the single Kerobah of Yannai found in print, has come down to us complete or not.

A careful study of the text of our fragments will show that the Kerobah of Yannai consists of the following parts:⁴⁹

I. Magen (מן). A poem inserted near the end of the first benediction of the Amidah, always containing half the Alphabet (from מ to נ) in acrostic, and followed by the Biblical verse with which the Seder of the Kerobah begins. This, again, is followed by verses from other parts of the Bible to which reference may have been made in the poem.

⁴⁹ All printed Keroboth, whether of Yannai or other Payyetanim, are preceded by the introductory formula טסוד חכמים וبنינם; in our fragment, however, this introduction is invariably missing. This in itself argues a later date for this introduction. As an additional argument for its later origin we may bring the fact that it consists of four riming phrases modelled perhaps after Kalir's "conclusions." Yannai always employs only three riming phrases in his "conclusions."

I a. *Conclusion to Magen* (חתימה), later called (ברוג) : A short verse, consisting of three riming phrases,⁵⁰ beginning with the same word with which the preceding Biblical quotation concludes,⁵¹ and leading up to the idea characteristic of the Benediction. This scheme of construction is not new with Yannai, for it is already found in the daily Kedushah. The piece beginning לדור ודור נגיד is nothing else but the חתימה of the Kedushah. It begins with the words with which the last Biblical quotation of the Kedushah concludes, viz.: ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה⁵² and leads up to the idea of the third benediction. In the Kedusha for the Musaf service of Sabbath this scheme is

⁵⁰ The "conclusions" in Kalir's and later Kerobot invariably consist of four riming phrases.

⁵¹ The printers have often omitted the Biblical verses, because they did not realize the relationship between the verses and the "conclusions," and have thereby caused the opening of the "conclusions" to seem arbitrary. Furthermore, they generally inserted there the word הִנֵּה to indicate that from there the cantor should begin to chant. This, of course, is a complete reversion of the original custom. For, surely, before the age of printed prayer books it was the Hazan who read the Piyutim entire, not the congregation. In this connection, it may be well worth citing the following passage from the Responsum of R. Jair Hayyim Bachrach ("יל בדרכ אפשר וקרוב כי מתחלה שלא היה דפוס, ושכיחו" (חוות יאיר) No. 238):

ע"ה טובא, שלא חברו המחברים אלה התบทווים רק שייאמרם הש"ץ, והיו רבים מיהודי סנוליה פאייניס ול', או אומרים עמו לוחbeck הרברטם, ונך נראה שהidea הנמנגה נם בקונכ' ר"ח מה שיאומרים מסוד חכמים ורבנן וכוכ'ו, שהוא כענין נתילת הש"ץ רשות... והמן עם לא היו אומרים דבר מה... רק מעט שנטעטו ע"ה המופלנים... ויצא הדפוס לאור, שם שרבטה הנאה, נתפשטו אמרות כל הרברטם כל המן אף לנשימים וקטנים".

⁵² The word הללויה, being a response, was not taken into consideration.

6. *The Causes of the Neglect of Yannai's Compositions*

It is most likely that Yannai's Piyyutim were neglected and gradually fell into desuetude and were finally forgotten because of the fact that they were so closely connected with the Triennial Cycle and were so thoroughly *Halakic* in nature. The opposition of men like Albargeloni to the use of Piyyutim in the body of the prayers, as well as the ineptitude of such subjects for devotional purposes, together with the fact that the Triennial Cycle itself was discarded, were the real factors that brought about the disappearance of Piyyutim like those of Yannai. Kalir, on the other hand, who took the substance of the *Agada* for his material, met with great popularity. Zunz says that Kalir's Piyyutim may be regarded in a certain sense as poetic Pesiktas.⁴⁴ To characterize Yannai's compositions in a similar way, we may say that his Piyyutim are Halakic Midrashim dressed in poetic garb.

⁴⁴ G. V.², 396. Comp. also Rapoport, p. 176. שיר חדש והנה טרשים ערד מלין From this point of view the Kaliric phrase הרננה שפתני (in his Piyyut), rendered by Arnheim "Neue Lieder und Töne der Dichtungen jubeln meine Lippen" (צערת Glogau u. Leipzig, 1840, p. 178), receive a fresh meaning. It is "Dichtungen" which are supposed to take on the nature of Midrashim. Comp. also Zunz, *Litg.*, p. 33, note 7.

7. *Yannai and Kalir*

The contrast between the popularity of Kalir and the neglect of Yannai is perhaps the origin of the legend, emanating from R. Ephraim of Bonn, that Yannai, having become jealous of the reputation of his pupil Kalir, threw a scorpion in his shoe which caused his death.⁴⁵ To take this statement literally would certainly be absurd. We must regard it merely as an idiom, undoubtedly Oriental in origin, for expressing unfriendliness. And while I am unable to find a parallel for it, I have no doubt as to the correctness of the interpretation. It merely points to some unpleasant relations between Yannai and Kalir.⁴⁶

One point more touching both Yannai and Kalir must be cleared up before we proceed further in the study of our poet. Until now we held with Zunz that Kalir was "the Law giver" in the field of Kerobot.⁴⁷ We believed that it was he who first developed the structure of the Kerobah. But from our texts we will see that the Kerobah had its structure already perfected in the liturgy of Yannai. Whether he was the first to develop it or not is not safe to assert. At all events we must take away the credit from Kalir, though it remains true that the later Payyetanim modeled their compositions after those of Kalir, as the names רהיט קליר, יוצר קליר etc. indicate.⁴⁸ Yannai's

⁴⁵ Comp. טעם חטף VI, 25, cited below sect. 12, I.

⁴⁶ Comp. also התrown, N. Y., 1917, No. 22, p. 10.

⁴⁷ Litg., p. 29.   ⁴⁸ *Ibid.*, p. 34, note 1.

Yannai wrote Kerobot for each weekly portion of the Bible.⁴¹ Mark the expression **לכל שור וסדר**, in which case the theme of the Kerobot might have been purely devotional. R. Gershom undoubtedly means to imply that the theme of each Kerobah was taken from the Biblical portion of the week. This is borne out by our fragments which comprise the remnant of seven Kerobot, grouped about seven different weekly portions of the Bible, beginning with the following verses: Leviticus 13:29, 14:1, 14:33, 15:1, 15:25, 21:1, 22:17. Viewed from the point of the annual cycle, five of these verses form the middle of the sections **חוריץ מצווע** and **אמור**, and therefore could not have been taken as headings for Kerobot. But here, again, the theory of Yannai's Palestinian origin comes to our assistance. For, on examining the divisions of the Sedarim in the Book of Leviticus, based upon the Triennial Cycle, current in Palestine, we find that the seven verses used by Yannai as texts for his Kerobot exactly mark the beginning of seven Sedarim, namely Sedarim 8 to 12, 17 and 18

⁴¹ **הרי ר' ינאי** שהו מון החכמים הראשונים ופיתח קרובות לכל שור וסדר Comp. ed. Buber, p. 25. It is strange that Elbogen, in citing this passage, mistranslates it "dass Yannai für alle Festtage kerobot verfasst hat" (*Der jüd. Gottesdienst*, p. 309), whereas in a preceding chapter (*ibid.*, p. 286), he states quite without any emphasis that "im Anschluss an die Perikopen des dreijährigen Zyklus wurden auch Piutim für alle Sabbate verfasst." Comp. also his *Studien zur Gesch. d. jüd. Gottesdienstes*, p. 47.

of Leviticus.⁴² The phrase **לכל סדר וסדר** of R. Ger-shom now receives a fresh significance. It is for the Sedarim of the Triennial Cycle that Yannai composed his **Kerobot**. The weekly portions of the Bible in the annual cycle are usually designated not as Sedarim but as **פרשיות**. We cannot, of course, adduce this as positive evidence that Yannai was a Palestinian, for it may be argued that the Triennial Cycle was also current in a few localities outside of Palestine. But it does prove that in his liturgical compositions Yannai took cognizance of the Palestinian rather than the Babylonian usage. On the other hand, since we know from Benjamin of Tudela that in Cairo, in 1170, the reading of the law in the synagogue of the "men of the land of Israel" was completed in three years,⁴³ and since our fragments were found in the Cairo Genizah, we have the full right to assert that the **Mahzor** of Yannai was at one time in use at the Palestinian Synagogues of Cairo.

⁴² In the Massora these Sedarim are designated as follows:
 זידבר דונתני ננע (10) זידבר דזאת תהיה (9) איש או אשה קרמאה (8)
 זיאמר דאמיר אל הכהנים (17) ואשה כי יוב (12) זידבר דראש איש כי היה (11)
 אלין סדרי מסורות נדולות Comp. Venice, 1524. זידבר דאשר יקריב (18)
 המסורה Saphir, II, 230-231; Friedmann, III, 230; Theodor, M. G. W. J., Vol. 35 (1886), pp. 406-409; Büchler, J. Q. R., V, 420, etc. In the texts given in the Hebrew part I place these designations at the head of their respective **Kerobot**.

⁴³ See **מסעות במצרים**, ed. Asher, p. 98.

who deciphered it as follows:³⁶ "Two messengers were sent from Tiberias; on the way they were held up by some Roman official, but due to their observance of the laws of 'fringes,' they escaped. The Patriarch desired to make the year a leap-year at the regular time, but as the government did not permit, they decided in the month of Ab to make the following year a leap-year."³⁷ Even Prayers couched in cryptic language are not rare in Talmudic literature,³⁸ but the above passage is sufficient to show that the method of speaking in allusions was already in use in early times. The Payyetanim therefore have merely adapted an old method to new conditions.

4. *Yannai's Liturgical Compositions as a Source for Halaka*

Then again, from the testimony of the Karaite Kirḳisānī, we know that Anan, the founder of Karaism, drew in two instances upon the Piyyutim of Yannai for his legal sources.³⁹ How can we

³⁶ Comp. *ad loc.*, also שיר חננאל ר' Hananeel s.v. **שִׁיר**, and *ad loc.*

הנה החכמים עיברו השנה בחדרש אב קודם לראש השנה ב' בראש אלמא מפני הרחק מעיין בעיבור Graetz (*Gesch.*, Vol. 4, p. 343) assumes that they intercalated the month of Ab. Comp. also *ibid.*, p. 491. For similar forms of speech in Talmud, comp. b. Erubin 53^b; אמרתא רבי רב כד הו משתעיא בלשון חכמה אמרה הבי עלת נקפת בכד וכו'; Moed Katon 9^b.

³⁸ Comp. Jawitz, *הפיוטים הראשונים*, in Hoffman's *Festschrift*, pp. 69-71.

³⁹ Comp. below, sect. 12, B, C.

explain this unless we say that, in addition to inspiring his audience with religious devotion, the function of the Payyetan was also to expound the laws in his poems.

Ingenious as this theory is and clear though the statements of Albargeloni and Joseph ibn Plat read, we nevertheless have had no positive evidence until now that there were Piyyutim which were Halakic to a large extent. Kalir's compositions do occasionally treat of laws, but they are overwhelmingly Agadic in character. An argument from the Azharot would not be to the point since they form a class by themselves, and the legal nature of the later Piyyutim, such, for instance, as Joseph Tob Elem's,⁴⁰ are likewise no proof, since they also are only sporadic. The fragments of Yannai's Mahzor, however, give us for the first time positive support of this theory and do away with all doubt on the subject, for the Halakic nature of the Piyyutim in these fragments is self-evident.

5. *Yannai's Mahzor and the Triennial Cycle*

From the way in which these fragmentary poems are grouped around the Biblical sections, we can see that the work in its complete state must have formed a sort of Halakic Midrash to the Pentateuch in poetic form. This is in thorough agreement with the statement of R. Gershom that

⁴⁰ Comp. e.g., the Piyyut אבא בחייב להתיצה for the Great Sabbath.

emphasize the real import of this passage for the history of the liturgy.³³ As far as I am able to ascertain, Eppenstein was the first to hit upon the real significance of this passage, when he cited it as a proof that at a certain period in the history of the Synagogue services the Hazan took over the function of the Darshan; in other words, that in addition to the purely devotional Piyyut, there came into existence also the didactic or Halakic Piyyut.³⁴ But he also did not take full advantage of his own interpretation of the passage and did not draw any further conclusions from it. To me, however, it appears that in the light of these two

³³ Halberstam concludes his article with the following words: העתקתי כל אלה הדברים מפני חידושים ויש להאריך בהם ואכן וכך [זאת כאו] מוקטן] (ישرون), *ibid.*, p. 130.

³⁴ Comp. M. G. W. J., Vol. 52, p. 467. It is strange, however, that in the entire paragraph on *Die Entwicklung der synagogalen Poesie*, he does not cite the passage from the *Pardes* which expressly supports his theory in the words: עמדו במקומות מודש קרובות ופירות העניין. Another striking support of this theory is to be found in the Arukh. S.v. קרוב, the Arukh מהו מכל אבקת רוכב, אלא דהוה קריי וונני קרוב ופייטם (Pesikta, ed. Buber, 179a according to MS. Oxford) with the words פ' בעל מקרא, בעל משנה, דרשן ופייטם א"ב פ' בל"י איש בקי Kohut (ad loc.) the Greek word from which Musafia derives is ἀκριβής. Now, whether we accept Musafia's etymology or not, the fact remains that קרוב was taken to signify "one versed in the law," and as a matter of fact in our edition of *Lev. R.* 30, and in Buber's text of the Pesikta (*l.c.*) the word קרוב is substituted by דרשן.

Additional proof from the *רשות* printed here for the first time, will be brought below in sect. 9

passages many things which formerly seemed not a little puzzling may now be made clear and intelligible.

3. *The Cryptic Language of the Piyyut*

First of all, we find in these two passages a plausible reason why the early Payyetanim broke away from the simplicity of language which marks the "Stammgebete." If we grant that the early Payyetanim had to introduce Halakic discourses and Midrashic homilies into the body of the prayers and at the same time had to guard against detection from the outside, we realize at once why they chose to speak in hints and allusions. One is strongly reminded of the secret epistle sent to Raba of Muhaiza informing him of the fixing of the Calendar in the reign of Constantine II and the co-emperor Gallus (353 C. E.). "A pair came from Rakkath"—so reads the letter according to the Talmudic tradition—"and an eagle caught them, and they had with them the things that are made in Luz. But by the mercy of God and their own merits they escaped. When the offspring of Nahshon wished to appoint a prefect, the Edomite would not permit them. But the members of the assemblies gathered together and appointed a prefect in the month in which Aaron the Priest died."³⁵ This reads like a cipher, yet it was still understood by R. Hananeel in the 11th century,

³⁵ b. Sanhedrin 12^a. The phrase ומאי ניה תכלת is undoubtedly a marginal gloss explaining וברם הנעים כלו which crept into the text.

to the highly complex hymn and the lucid Biblical phraseology to the artificial diction? The complexity of construction may perhaps be explained by ascribing it to the influence of Syriac poetry,²⁸ but it has never been convincingly shown why men like Kalir, who had such wonderful mastery of the Hebrew language, should have chosen to clothe their thoughts in cryptic language.

A solution to this problem may, however, be derived from the accounts which have come down to us from the Middle Ages concerning the rise of the Piyyut. In the *Sepher ha-Pardes* ascribed to Rashi there is a statement by Joseph Ibn Plat in the name of his ancestor Benjamin b. Samuel of Constantinople, or Kastoria, that the Piyyut arose at a time when learning was on the decline, and that it formed a sort of substitute for the Midrash.²⁹ While it is difficult to see how it is possible to connect the decline of learning with the progress of the Piyyut,—for the nature of the Piyyut presupposes a vast amount of erudition both on the part of the Payyetan and on that of his audience,—there is no reason to doubt that at

²⁸ Comp. Zunz, *Litg.*, pp. 23–24.

²⁹ The passage reads: "עיר וקדיש זקנינו הרב ר' בנימין ב"ר שמואל מקופטני זק"ל אמר בשקצרו י"ח לשבע היהת חכמה מורכבת בישראל ולא הוצרכו אלא לדורש ולא לפאיט ולפי שכבר דל החכמה [רלה החכמה] נתמעטה עמדו במקום מדרש" (פודם הנזול, Warsaw, 1870, No. 174). The corrections in brackets are those of Epstein in M. G. W. J., Vol. 44, p. 295, who is also responsible for the statement that Joseph ibn Plat is the author of this passage. Graetz, citing this passage in his essay (M. G. W. J., Vol. 9, p. 24), ascribes it to R. Isaac Halevi.

one time in the history of the Synagogue service the Piyyut took the place of the Midrash.

Again, in disputing the rights of the Piyyutim to interrupt the regular prayers, R. Judah b. Barzillai Albargeloni in his *Sepher ha-Ittim*, puts forth as a reason for his view the fact that the Piyyutim were originally instituted only in times of persecution. "There was a time," he says, "when the Jews were forbidden by their oppressors to engage in the study of the Law. The learned men among them, therefore, introduced the custom of mentioning in the course of the prayers the laws of the festivals and the laws of the Sabbath and religious observance and exhorting the common people in regard to them, by means of hymns, thanksgivings, rimes and Piyyutim."³⁰

This passage was extracted and published by Halberstam as long ago as 1870,³¹ when the *Sepher ha-Ittim* was still in manuscript; and while Halberstam justly connected the persecution mentioned by Albargeloni with the edict of Justinian against the study of "Deuterosis,"³² he failed to

זהו לנו ולרכו אתה דאמריו שלא נתקנו [הפיוטים] אלא בשעת השמד בלבד ³⁰
מנני שלא זו יכולני להזכיר דברי תורה כי היו נורז האויים על ישאל שלא לעpic
בתורה ועל כן היו הרים שבנינו מתקין להם בכלל התפללה להזכיר ולהזכיר לעמי
הארץ הלכות הדת והלכות ימים טובים והלכות שבנות וקדוק המצוות בדרך שבחות
Krakau, 1902, p. 252).

³¹ Comp. Kobak, *ישווע*, Vol. 6, p. 130. It was also printed by Koronel among other extracts from the *Sepher ha-Ittim* in his *זכר נתן* (Vienna, 1872, fol. 132a).

³² Comp. Graetz, *Geschichte*, Vol. 5⁴, pp. 410-413; Heb. Translation, Vol. 3, p. 32 and p. 400, note 124.

Yannai's liturgical work was used by Anan as a source for his Halaka only made the problem more complicated.

With the publication of the texts in this volume, however, all difficulties are cleared up. It will be seen, first of all, that Yannai was a prolific writer, for the fragments of his *Mahzor* give evidence that this was a work of very large scope. It will also be seen that his compositions are *sui generis*, unlike those of Kalir, or his followers. Moreover, it will be shown that he preceded Kalir in developing the structure of the *Kerobah*, and in this respect he may truly be regarded as the teacher of Kalir. Finally, it will be shown from these texts that the theory of Yannai's Palestinian origin is the one most acceptable.

Nothing is known of Yannai's life or his ancestry; even his father's name is unknown. Like all the ancient Payyetanim he must have been a Hazan, and to judge from the abundance of allusions to Talmud and Midrash found in his compositions he must have been well versed in Rabbinic lore.

2. *The Rise of the Didactic Piyyut*

While it is not within the province of this study to deal with the rise of the *Piyyut* in general, I may be permitted, by way of introduction, to state briefly the conclusions to which Jewish scholarship has come on this point after a century of research. It is no longer doubted that Palestine was the cradle of the *Piyyut*. It is also no

longer a matter of dispute that the development from the simple form of the older liturgy to the highly artificial diction and construction of the Kaliric type was a slow and gradual process, extending over several centuries, and that it did not spring suddenly into being as a result of the spread of Islam and Arabic culture.²⁶ It is not denied that the diffusion of Arabic learning and poetry gave an impetus to the development of the Piyyut, but it is quite certain that the Piyyut was in process of development long before Islam swayed the East. This much is accepted as certain.²⁷

What is still in need of further elucidation is the question concerning the influences which shaped the development of the Piyyut. What were the forces that changed the simple liturgy

²⁶ In his essay "Die Anfänge der neuhebräischen Poesie" (M. G. W. J., Vol. 8, pp. 401-413; Vol. 9, pp. 19-29, 57-69) as well as in his History (Geschichte, Vol. 5⁴, pp. 161-167), Graetz maintains that the development of the Piyyut depended largely on the spread of Arabic culture among the Jews. He laid too much emphasis on the statement of Saadia ibn Danan that before Kalir rime was unknown in Hebrew poetry: "ובבר בקשי וחפשתי הרבה ומצאתי כי לפני חורי הרכ הנדרול חמראה ננוה ר"א הקלייר ז"ל לא ידענו ולא נשמעו לנו חזרות באומתינו" (Edelman, Königsberg, 1856, p. xviii) and made all his data subordinate to the view that the Jews borrowed the rime from the Arabs, as if it were a mathematical axiom. As a matter of fact, Zunz had already pointed out a greater antiquity for the rime (G. V. p. 392, note b), though the contact with the Arabs may have brought it into greater vogue.

²⁷ Comp. Elbogen, *Der jüdische Gottesdienst*, pp. 281-282, 285-286; Eppenstein in M. G. W. J., vol. 52, pp. 465-466.

anonymous poet eulogizes the head of the academy by saying that “the law of God was music to him and Yannai and Kalir were his garden and palace.”¹⁸

All these data point to a much earlier period than the tenth century and from the fact that Kirķisānī asserts that Anan, the founder of Karaism, made use of Yannai’s liturgy (חואנה ינאי) as a source for his Halaka,¹⁹ it has become the accepted opinion that Yannai must have flourished not later than the second half of the seventh century.²⁰

Incidentally, this remark of Kirķisānī carried with it also the implication that Yannai had composed an independent liturgical work, as the expression חואנה ינאי could not be taken in any other sense. This assumption gained strength from an ancient Book List, found in the Genizah and published by Poznansky in 1903, for in that list a book by the name of חואנה ינאי is actually recorded.²¹ On the other hand, the two new poems ascribed to Yannai which were discovered

¹⁸ *Ibid.*, F. According to Mann (J. Q. R., New Series, IX, pp. 154–155) Yannai is mentioned at the very beginning of this fragment, taking the expression רצפי ינאי (*Saadyana*, p. 66, l. 1) as a poetical metaphor for חונות ינאי.

¹⁹ *Ibid.*, B, C.

²⁰ Comp. Harkavy זכרון רב סעדיה 106; Brody (Jewish Encyc., XII, 586) puts him as early as the first half of the seventh century. Elbogen (*Der jüd. Gottesdienst*, 309) places him circa 700.

²¹ J. Q. R., XV, 77, No. 12.

by Wertheimer and published by him in 1901,²² even if genuine, point only to the possible existence of other compositions by Yannai, but are no proof in themselves of the existence of a distinct and comprehensive liturgical work by that ancient poet. But in 1910 it was my good fortune to discover a fragment which actually contained quotations from Mahzor Yannai.²³ This fragment, in addition to giving us the beginnings of four unknown poems by Yannai,²⁴ established the fact beyond any doubt that at one time there existed a Mahzor of Yannai.

Withal, our information in regard to this Mahzor remained scant. There was no indication either of its extent or its nature. The statement of Rabbi Gershom that Yannai composed Kerobot for every order of the year was in itself not sufficiently clear,²⁵ and Kırkışânî's statement that

²² נני ירושלים II (Jerusalem 1901) 18b and 19a. They were published from a MS. which he had sold to Oxford (Neubauer, Cat. II, 2708 r).

²³ Comp. J. Q. R., N. S., Vol. I, 105 *et seq.*

²⁴ These are: 1) אם לך שלtron בכל ח' ; 2) או בהקרא באוני עני מות ; 3) אל אלהים חזק אותו ; 4) אסומה פתוחה טפסור חכמתה. In the article mentioned in the preceding note (*loc. cit.*, p. 108) the fourth poem was overlooked. Correct also statement of Elbogen (*l.c.*, 310).

²⁵ Note, for instance, the conclusions which Graetz and Elbogen have reached in reference to Yannai's literary activity. The former states (*Geschichte*, V, 165) that Yannai wrote Kerobot for the Special Sabbaths, and the latter maintains (*l.c.*, 309) that he wrote Kerobot for Festivals, and both base their opinions upon this passage.

Yannai," exclaimed Rapoport, "and where else is he mentioned?"⁴

A dozen years later,⁵ while engaged in his controversy with Luzzatto about the time and place of Kalir, Rapoport brought forth the additional information given him by Zunz, that in a certain liturgical manuscript, a note, emanating perhaps from Ephraim of Bonn, was added to the Kerobah, אוני פטרי רחמתים, recited on the "Great Sabbath," saying, that it was the composition of Yannai, the teacher of Kalir.⁶ As to the poem itself, Zunz pointed out that it was written in rime and had the alphabet and the name ייִשׁ in acrostic.⁷ Some time later, Luzzatto made the assertion that the piyyut נסائم הפלאת, אוי רוב, which is printed in some rituals by itself and in others together with אוני פטרי רחמתים, is likewise the composition of Yannai.⁸ This assertion, based on internal evidence,⁹ was later corroborated by Zunz with evidence from an old manuscript, where this poem is clearly ascribed to Yannai.¹⁰

⁴ Biog. of Kalir, *loc. cit.* ⁵ כרך חמ"ד, VI (1841), 25.

⁶ Comp. below, sect. 12, I.

⁷ כ"ה, *ibid.*; *Literaturgeschichte*, 28.

⁸ מהדור איטליאני, Leghorn, 1856, 10.

⁹ The evidence is that the סילוק, or completing stanza, of the Kerobah fits in well with the refrain אוי פטרי רחמתים of the Piyyut. Rapoport upheld Luzzatto in this opinion (1863, 23). In my article on Yannai (J. Q. R., New Series, I, 107, note 8), I doubted Yannai's authorship of this poem. But I shall show later that there can be no doubt on this subject. The one is an integral part of the other.

¹⁰ *Litg.* 28, note 4.

All this added information, however, was not sufficient to establish definitely the time and place of Yannai. And although Rapoport justly detected the influence of Palestine in the peculiar way in which the name of Yannai was spelt in the acrostic,¹¹ he nevertheless clung to his theory that Kalir, and hence his teacher Yannai, flourished in Italy sometime during the second half of the tenth century.¹²

In 1853, however, it was pointed out by Dukes, that Yannai was mentioned by Jehudi b. Sheshet, a pupil of Dunash b. Labrat;¹³ and in 1879 Harkavy brought to light the fact that Kirkisâni, the Karaite contemporary of Saadia Gaon, mentioned Yannai in his book of laws.¹⁴ Later on he found two other passages in the same work of Kirkisâni where Yannai is mentioned,¹⁵ and in ספר האנראן Saadia himself makes mention of our poet.¹⁶ Again, in a fragment of an anonymous work on the art of poetry, coming from the time of Saadia, published by the late Doctor Schechter, "the poetic compositions of the celebrated Yannai" are cited as an example of rimed prose.¹⁷ In another composition of similar antiquity an

¹¹ That is ינאי, not ינְיָה. Cf. ב"ח VI, 26.

¹² ינְיָה הפיטן ערך ד"א תשכ"ה באיטליה הדרומית".

¹³ נחל קדומים, Hannover, 1853, 2. Comp. also below, sect.

¹², E.

¹⁴ המני, vol. 23, p. 359. Comp. also below, sect. 12, A.

¹⁵ נדרון רב סודיה, pp. 107–108. Comp. below, sect. 12, B, C.

¹⁶ *Ibid.*, p. 51; also below, sect. 12, D.

¹⁷ Comp. below, sect. 12, G.

INTRODUCTION

1. *Yannai in Modern Research*

FEW men in Jewish literature have met with a fate such as befell the ancient Payyetan Yannai. Though undoubtedly of considerable prominence in his own day, and though well known and held in great esteem even as late as the tenth century,¹ his works seem to have passed out of use in very early times, so that he became merely a name. In the course of centuries even his name disappeared from the annals of Jewish history, and we look in vain for any record concerning him in the writings of the mediaeval chroniclers such as Sherira Gaon, Abraham b. David, Zacuto and others. It is only within the last century that his name was rescued from oblivion.

It was Rapoport who first drew attention to the record of an ancient Payyetan by the name of Yannai found in the *Shibbole Halleket* of Zedekiah b. Abraham Anaw.² In that ritual code, which was still in manuscript at that time, he found a responsum of R. Gershom, where Yannai is mentioned before Kalir and is described as “one of the ancient sages who composed *Kerobot* for every order of the year.”³ “But who is this

¹ Comp. below, sect. 12, H.

² In his Biography of Kalir, note 19 (ע"ה כבוחה 1829, 111).

³ Comp. below, sect. 12, H.

of three MSS. in the Jewish Theological Seminary. One is the Mahzor MS. described by H. Gross in the *Zeitschrift für Hebräische Bibliographie*, XI, 169 *et seq.* which will be designated as MS. A; the second is a MS. of Yozerot, designated as MS. B; and the third, designated as MS. C, is a Mahzor bearing the date of 1279 in the colophon.

I take this opportunity of thanking my friend and colleague, Professor Alexander Marx, for calling my attention to these MSS., as well as for giving me a number of valuable suggestions and references. To my friend and colleague, Professor Louis Ginzberg, I am under even greater obligation for having enriched this volume with his vast erudition, in the form of additional notes to the text. I am also indebted to Mr. I. George Dobsevage for his kind services in seeing the book through the press. In conclusion I wish to thank Dr. Cyrus Adler and the other members of the Board of Directors of the Jewish Theological Seminary of America for having made this publication possible.

I. D.

NEW YORK, *March 13, 1919.*

CONTENTS

	PAGE
PREFACE	v
INTRODUCTION	
1. Yannai in Modern Research	ix
2. The Rise of the Didactic Piyyut	xiv
3. The Cryptic Language of the Piyyut	xix
4. Yannai's Liturgical Compositions as a Source for Halaka	xx
5. Yannai's Maḥzor and the Triennial Cycle	xxi
6. The Causes of the Neglect of Yannai's Com- positions	xxiv
7. Yannai and Kalir	xxv
8. The Structure of Yannai's Kerobot	xxvi
9. Yannai's Kerobah for the Great Sabbath	xxxiv
10. The Fragments of Maḥzor Yannai	xxxviii
11. The Contents, Diction and Orthography of the Fragments	xl
12. Texts Relating to <i>Yannai</i> , Arranged Chronolo- gically	xliii
HEBREW TEXTS AND NOTES	i-iv and 1-55

manuscripts which comprised parts of Aquila's Greek translations of the Bible, the nature of the upper writing in Hebrew and the identity of the author were not recognized until now.

In identifying and presenting these Hebrew texts to the public, I not only experience the pleasure of contributing an important page to the history of Jewish literature, but I also have the feeling that it will serve as a striking illustration of the great importance of the Genizah as a source for Jewish history and literature.

A generation has nearly gone by since the Cairo Genizah was rescued from oblivion. And though many great contributions to Jewish lore were made by the discoverer of the Genizah and his followers, still no scientific body or individual Maecenas has as yet appeared, willing to make the treasures of the Genizah accessible to the scholarly world at large. Well cared for as these manuscripts are in the great libraries of England, their usefulness is nevertheless very limited as long as they remain shelved. Innumerable documents of the greatest importance in all departments of Jewish literature are waiting to be deciphered, elucidated and published. If this vast mass of documents were made accessible so that scholars the world over could consult them in their studies, Jewish historiography would be revolutionized; many obscure periods would be illumined and many difficulties solved. Let this volume serve as an illustration. If the two English scholars had not published the facsimiles, the Mahzor of

Yannai would very likely have remained unknown for many more years to come.

Of course it would be too sanguine on the part of any individual investigator to entertain the hope, that by his own efforts he could bring about a wide-spread interest in this field of inquiry. But if by any chance, this modest contribution should, in the least way, help towards arousing a greater interest in the Genizah MSS. on the part of our leaders in Jewry, the editor would feel more than amply rewarded for his labors.

Aside from the texts of the palimpsests I have incorporated in this volume a poem of Yannai from the valuable collection of Genizah MSS. in the library of Mr. E. N. Adler, who very generously placed the original manuscript at my disposal.

Through the kind offices of Dr. L. D. Barnett I obtained a photograph of the British Museum MS., Or. 6197, to which Dr. A. Marmorstein called my attention. The photograph reached me when the Hebrew part of this volume was already in type, but as it turned out to be only an incomplete text of the poem printed below on pages 41 and 42, I was able to embody the variants in a supplementary note on page 42.

In addition to the Genizah fragments it was also deemed advisable to gather here the few liturgical compositions of Yannai which have already been published previously. For the text of the Kerobah of the Great Sabbath use has been made not only of the Sabionetta and Venice editions, but also

PREFACE

THE texts, edited for the first time in this volume, represent the remains of a large work of religious poetry, composed for every Sabbath of the year and grouped about the weekly portions of the Pentateuch, according to the divisions of the Triennial Cycle. The importance of these compositions for the history of mediaeval Jewish liturgy lies not only in their being the residue of a work lost for many centuries and up to recent times entirely unknown, but also in the fact, that through them we are able to get a clearer idea of the rise and the development of the liturgical poetry known as *Piyyut*. Yannai, the author of these religious poems, flourished in the seventh century and is, therefore, next to Yose ben Yose, the oldest Payyetan. He is also reputed to have been the teacher of Kalir, the best known of all mediaeval liturgists.

Like so many other literary treasures brought to light in recent times, these poems were found in the Cairo Genizah, discovered by Dr. Schechter. Facsimiles of these manuscripts, which happened to be palimpsests, were published as long ago as 1897 and 1900 by two well-known English scholars, F. Crawford Burkitt and Charles Taylor. Owing, however, to the fact that the scholarly world was interested mainly in the lower writing of the

39323

6M
670

P5
4/36

1501

THE PLIMPTON PRESS
NORWOOD MASS U.S.A

TO THE MEMORY OF

WOLF HEIDENHEIM

(1757-1832)

*Foremost critical expounder of the
Jewish liturgy.*

MAHZOR YANNAI. WRITING OF THE XITH CENTURY

Underneath Aquila's Greek Translation of the Bible in a VIth century MS.

(From Taylor's "Cairo Genizah Palimpsests")

Texts and Studies of the
Jewish Theological Seminary of America
Vol. VI

MAHZOR YANNAI

A Liturgical Work of the VIIth Century

EDITED FROM
GENIZAH FRAGMENTS

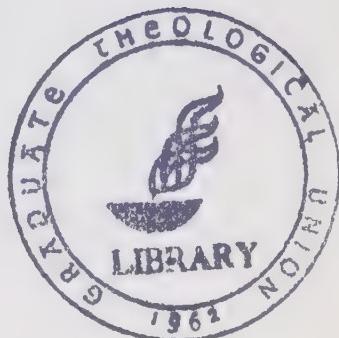
WITH NOTES AND INTRODUCTION

BY
ISRAEL DAVIDSON

PROFESSOR OF MEDIAEVAL HEBREW LITERATURE
JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA

and additional notes by
Louis Ginzberg

PROFESSOR OF TALMUD JEWISH THEOLOGICAL
SEMINARY OF AMERICA

NEW YORK

THE JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY
OF AMERICA

1919

TEXTS AND STUDIES OF THE JEWISH
THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA

- Vol. I-II. Geonica by Louis Ginzberg.
I, the Geonim and Their Halakic Writings;
II, Genizah Studies, N. Y., 1909, 8°, xii + 210,
425 pp. \$3.00
- Vol. III. Yerushalmi Fragments from the Genizah. Vol. I,
Texts with Various Readings from the Editio
Princeps, edited by Louis Ginzberg. N. Y.,
1909, 4°, vi + 372 + ix pp \$5.00
- Vol. IV. Sepher Shaashuum. A Book of Mediaeval Lore
by Joseph Ben Meir Ibn Zabara. Edited by
Israel Davidson, N. Y., 1914, 8°, cxxix + [6]
+ 197 + vii pp \$2.00
- Vol. V. Saadia's Polemic against Hiwi Al-Balkhi. By
Israel Davidson, N. Y., 1915, 8°, 104 pp. . \$1.00
- Vol. VI. Mahzor Yannai. A Liturgical Work of the
VIIth Century, edited from Genizah fragments,
with notes and introduction by Israel Davidson,
and with additional notes by Louis Ginzberg.
N. Y., 1919, 8°, xlvi + 55 + iv pp \$2.00

MAHZOR YANNAI

CHARLES HOLBROOK LIBRARY
Pacific School of Religion.

Gift of
Rabbi Irving Reichert

